

RESEARCH IN SOCIAL SCIENCES

RESEARCH IN SOCIAL SCIENCES

RESEARCH IN SOCIAL SCIENCES

EDITOR: DR. ÖĞR. ÜYESİ SERAP SARIBAŞ

Research in Social Sciences

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Serap SARIBAŞ
(ORCID: 0000-0002-4079-8024)

Bu kitap, Gelenbevi Bilimsel Araştırmalar Dergisi
editörlüğünde hazırlanmıştır.

Research in Social Sciences

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Serap SARIBAŞ

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek

Kapak ve Sayfa Tasarım: Duvar Design

Duvar Yayınları: Temmuz, 2022

Yayıncı Sertifika No: 16122

ISBN: 978-625-8109-53-5

© **Duvar Yayınları**

853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir

Tel.: (0) 0 232 484 88 68

www.duvar yayinlari.com

duvarkitabevi@gmail.com

Baskı ve Cilt: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Ve Tic. Ltd.

İstanbul Cad. İstanbullu Çarşısı No:48/48-49

İskitler 06070 Ankara

Tel: 03123413667

Sertifika No:47865

ÖNSÖZ

Günümüz dünyasında sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalar, nitelik ve nicelik yönünden daha kapsamlı olarak yeni yaklaşımları da tetiklemektedir. Sosyal bilimlerin alanında güncel konulara dair bilimsel çalışmaları bir araya getirmeye çalıştığımız bu kitap, ilgili alanda çalışma yapan birçok araştırmacıya öncülük ederek, yeni bilimsel çalışmalara da ışık tutacaktır. Kitap dokuz bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerdesıraşısıyla, “Music and Students’ Appreciation of Interior Aesthetics,” “InvestigatingPreschool Teachers’ Use of Digital Technologies in Their Personal Lives and Classroom Environments,” “Arttırılmış Gerçekliğin Reklam Stratejisi OlarakKullanımı Örnekleme: Youtube 360 Reklamları,” “Kentin Kadın Yoksulluğunun Yönetiminde Sosyal Yardım Politikaları ve Uygulamaları:Sosyal Yardımlaşma veDayanışma Vakıflarının (SYDV) Politika Uygulama Araçlarının Analizi,” “ZonguldakKentinde Gündelik Hayata Sosyolojik Bakış,” “The Regression Analysis In BISTXU030 Share Prices During Covid-19 Pandemic,” “Toplumsal Algıyı YönlendirmeStratejisi Olarak Dezenformasyon ve Mezenformasyon,” “Afrofuturistic Encounter inThe Redefining of History and Possible Futures in Octavia Butler’s Kindred,” ve“Patentli Ürün: Besin Değeri Yüksek Tarhana Yapılanması” başlıklarıyla birbirinden bağımsız araştırmalar, yazarlar tarafından bilimsel değerler ve etik kuralları gözönünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

Sosyal bilimler alanında güncel tartışmaların ağırlıklı olduğu kitapta birçok farklı alanda çalışmaya yer verilerek kapsamlı bir literatürün oluşturulması hedeflenmiştir. Küreselleşmeyle birlikte ekonomik, sosyal ve siyasal alanda meydana gelen güncel gelişmelere bilim insanlarının kayıtsız kalması beklenemez. Bu doğrultuda, bireylerin, grupların, toplulukların ve kurumların incelenmesi konusu daha önemli bir hale gelmektedir. Bu alanda çalışan akademisyenlerin ve araştırmacıların çalışmalarını bir araya getirip ilgililerin faydasına sunmak kitabın hazırlanmasındaki ana motivasyonu oluşturmaktadır. Bu kitabın temel amacı sosyal bilimlerde disiplinler arası bir yaklaşım ortaya koyarak ve güncel sorunlara yeni çözümler önerileri sunarak alanyazınına katkı sunmaktır. Bu bağlamda her bir çalışma teorik arka plana sahiptir. Bölümler genel olarak ekonomi, siyaset ve yönetim, eğitim bilimleri, edebiyat, sosyoloji, medya çalışmaları ve sanat gibi sosyal bilimler alanlarını kapsayan konulardan meydana gelmektedir.

Bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen tüm yazarlara, editör ve hakemlere, Gelenbevi Bilimsel Araştırmalar Dergisine ve Duvar Yayınevine teşekkür ediyoruz.

İçindekiler

Music and Students' Appreciation of Interior Aesthetics.....	5
Abdurrahman MOHAMED, Müge DEVELİER.....	5
Investigating Preschool Teachers' Use of Digital Technologies in Their Personal Lives and Classroom Environments	23
Ayşe Nur KAYIŞ, Kazım BİBER.....	23
Arttırılmış Gerçekliğin Reklam Stratejisi Olarak Kullanımı Örneklem: Youtube 360 Reklamları	47
Buse Nur ACAR.....	47
Kentin Kadın Yoksulluğunun Yönetiminde Sosyal Yardım Politikaları ve Uygulamaları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) Politika Uygulama Araçlarının Analizi	56
Ahmet YAMAN, Sevgi YAMAN.....	56
Zonguldak Kentinde Gündelik Hayata Sosyolojik Bakış.....	76
Erdem DİRİMEŞE.....	76
The Regression Analysis In BIST XU030 Share Prices During Covid-19 Pandemic	108
Murat ACET.....	108
Toplumsal Algıyı Yönlendirme Stratejisi Olarak Dezenformasyon ve Mezenformasyon	126
Seher ŞEYLAN	126
Afrofuturistic Encounter in The Redefining of History and Possible Futures in Octavia Butler's <i>Kindred</i>	138
Tuğba AKMAN KAPLAN	138
Patentli Ürün: Besin Değeri Yüksek Tarhana Yapılanması.....	171
Aysun GARGACI KINAY	171

Music and Students' Appreciation of Interior Aesthetics

Abdurrahman MOHAMED¹

Müge DEVELIER²

INTRODUCTION

Our built environments are crowded with a wide range of persistent sounds that intrude into our worlds without permission or excuses. We do not have earplugs. These sounds affect our comfort, mood, and concentration. (1) While the concern is always directed to the visual qualities of the built environment, sonic qualities always appear as influential and important that can not be neglected or bypassed. They affect the way how these visual qualities are perceived and appreciated. Few studies dealt with the relationship between sonic environment and the aesthetical qualities of the built environment. (1) Music plays an important role in this regard with its strong relationship with the built space. It is believed that music is a production of the culture of space. (2) Music has many similarities with architecture. Some thinkers and philosophers even think that music is a flowing architecture. It has been found that human emotions are affected by environmental sounds especially music which strongly affect motivation, arousal, and pleasure. (3) With this interaction between music audio qualities and architecture visual qualities, music can be an important tool affecting people appreciation of visual qualities of architecture. The relationship between architecture and music has been the subject of many studies and research for a long time. (4) Students of architecture and interior design are among the first groups that use music during their work especially design. It is believed that as such music affects visual design creativity of the students. Some even went further and proposed that music can be used as an inspiration for architectural design concepts and ideas. (5) The creativity of design students is strongly affected by the environment of the design studio. This includes the physical environment including the interior design of the studio. Music is considered an influential sonic factor in the design studio used for mood and creativity enhancement or as a background music for students' presentations. Many studies dealt with how the relationship between architecture and music can enhance architectural design education. (6) It

¹ Assoc. Prof. Department of Architecture, Antalya Bilim University, Turkey, a.mohammed@antalya.edu.tr ORCID No: 0000-0002-0103-5622

² Architect, Student, Institute of Postgraduate Education, Antalya Bilim University, Turkey, muge.develier@std.antalya.edu.tr
ORCID No:0000-0001-7248-4065

has been found that music affects the students' appreciation of aesthetics of architectural design projects. (7) It is also argued that music has been used by many architects as a form generating tool. (8) Although it is agreed upon that music can be used as a useful tool in design education (9), no studies have been conducted to study the relationship between music and the design process. (10) Nor there are studies on the effect of music on the students' aesthetical appreciation of the interior design of the studio. There is a need for studies searching best ways to provide the ideal design studio environment that effectively support the creativity of design students. This research is an attempt to explore the relationship between music and the appreciation of interior design students for the interior aesthetics of their design studio. The study was conducted at the department of Environmental Architecture and Interior Design, Faculty of Fine Arts and Architecture, Antalya Bilim University (ABU), Turkey. Students were asked to evaluate the aesthetics of several interior design elements of the studio while listening to different types of music. It was interesting to discover that the students provided different evaluations with the different types of music. Although the study was limited in both human and spatial scales, it highlights the role music plays in creating the creative aesthetical environment in design studios.

AESTHETICAL QUALITIES AND PRINCIPLES IN MUSIC AND ARCHITECTURE

Built environment and sonic environment are inseparable and we are immersed within both of them. (11) Music is the most important and influential sonic of our environment. Many believe or at least describe architecture as frozen music and music as flowing architecture. Or as Roy, 2005 quote that music is "an architecture of sound" and architecture is "petrified music". (10) While architecture has visual design principles that control its aesthetical quality, music has audio design principles that control its sonic quality. There are similarities between these principles in terms of their applications to form the visual and audio aesthetical qualities in both of them. Numerous studies explored the similarities and differences between aesthetical qualities and principles in both music and architecture. Music sonic principles include among other principles Harmony, disharmony, rhythm, structure, form, symmetry, and balance which are also used in architecture though in a different visual setting. (2) Imaah, 2004 mentioned composition, proportion, scale, rhythm, harmony, contrast, accent, and detailing. (10) At the same time, Rao, 2014 states that similarity in aesthetical values in music and architecture includes rhythm, texture, harmony, proportion, repetition, structure, balance, and articulation. (12) Kuloglu, 2015 lists design elements and principles. Design elements include points, lines, dimensions, shape, texture, and colour. Design principles include repetition, order, hierarchy, harmony,

balance and unity. (9) She argues that these principles are also used in music in a way suitable to the composition of its audio form. Herron, 2020 referred to the principles of perspective, distance, height, balance, weight, density, and mass. (13) Olgen, 2020 studied the similarities between aesthetics qualities and principles in architecture and music and concluded that they include size, structure, organization, composition, proportion, scale, and model. (6)

MUSIC AND THE AESTHETICS OF THE INTERIOR DESIGN OF THE DESIGN STUDIO

Understanding the effect of the interactive audio-visual environment of interior spaces on human emotions and behavior is crucial for the design of both interior space and the sonic environment. It is a new and interesting subject that is rarely considered. Within the university space, these subjects gain extra importance where the great concern of university administration is to provide the best education spaces. One of the interesting studies in this field is that of Jiang and Ji 2021 on the effect of music on the emotions of university students within different interior design settings including visual quality and interior furniture. The study found that the different settings of both sound and spatial environments have significant effect on students' mood and emotions that affect their social interaction in indoor spaces. Music was found to have a considerable effect on the mood and emotions of the students that affected their social interactions. (3) As such, music has a considerable effect on the students' appreciation of visual qualities in interior spaces which means that it will be affecting the way students appreciate and evaluate these visual qualities. (10) Suitable music played in the background at a reasonable level increase creativity and has positive effect on the visual design activities of the students including aesthetic appreciation. (6)

Unfortunately, no studies have been found studying the relationship between music and the appreciation of the aesthetics of interior spaces nor studies have been found studying the effect of music on interior design students' appreciation of interior aesthetics in general or the interior aesthetics of the design studio in particular.

RESEARCH OBJECTIVES

This research has been among several attempts tried to understand the esthetical appreciation of teachers and students in the departments of architecture. The researches were conducted in different cultural, social and educational settings in different countries. This research had two main objectives. First, to understand the aesthetics appreciation of interior design students. Second, to understand the relationship between music and students' appreciation of interior aesthetics of their design studio. Such

understanding is crucially needed to develop better visual design education tools and environments.

RESEARCH METHODOLOGY

The research was carried out at the Department of Environmental Architecture and Interior Design, ABU. A Pretest- Posttest Pre-experimental or quasi-experimental research was used to study the students' aesthetical appreciation. (14) The limitation of time and resources did not allow for the use of more than one group of students.

The students

Students of the design course IAED3505 Detailing Studio were chosen to participate in the experiment because the studio 5 was allocated to this course. The group included 13 female and 5 male students. Female students included 9 students at level 4 and 4 students at level 5 while all male students were at level 4. The study did not consider the issue of maturation of the students during the experiment. The short period of the experiment will not witness significant changes of students' attitudes according to time-based development. The research was aware of the problem of spontaneous remission during the experiment where the psychological condition and mood of the students might affect their appreciation. The limitations of the research did not allow to consider such experimental factors.

The design studio

Antalya Bilim University is a foundation university located in Dosemealti town in Antalya Metropolitan Region. The university campus has an administrative building, 2 educational buildings, food court with commercial services, girls' dormitory, and several sports fields. Figure 1 shows the location of studio 5 at the entrance of Building Block A in the university campus. Design studios in ABU differ from each other in many aspects like color, shape, and location. Studio 5 had served as a café before being transformed into a design studio for the Faculty of Fine Arts and Architecture. The studio has a spacious rectangular space, and easily accessible at the south main entrance of Block A building and opens to the south with large windows. (Figure 2) Long dark gray curtains are used on southern and eastern windows to block annoying sunlight especially in summer. (Figure 3) The interior walls have concrete plaster with off-white color and gray ceramic tile is used in the floor. The false-ceiling panels are white. (Figure 4) Working tables in the studio are all white with gray plastic chairs or beige stools. The arrangement of the tables and chairs changes according to the wishes of the students and sometimes according to directions of the teachers. Care was taken not to disturb this arrangement during the experiment.

The questionnaire

Likert questionnaire was used with a scale from 1 to 5 where 1 is the lowest and 5 is the highest. The questionnaire was designed to measure the students' appreciation for the interior design of the studio using the above concluded variable. The questionnaire had a first part to register some basic information of the students like gender, study level, and whether they study aesthetics before. The experiment was conducted along a period of three weeks during the weekly design class of the course and in the same studio. The interior design settings did not change during the time of the experiment yet the same limitations of time and resources did not allow for the use of more than one studio to conduct the experiment. This was the only way to guarantee that all the same

Figure 1. Master Plan of ABU

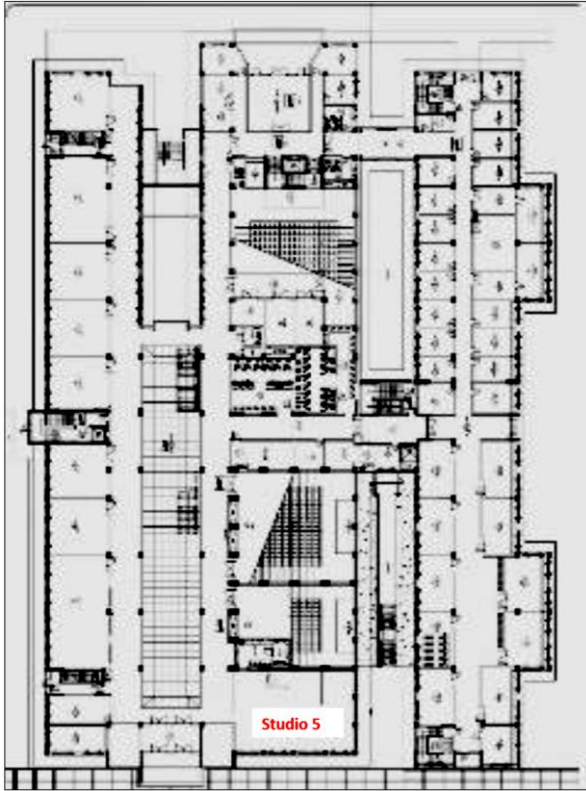

Figure 2. Ground Plan of Block A showing location of studio 5.

Figure 3. Interior view of studio 5.

Figure 4: interior view of studio 5.

group of students will be available at the time of the experiment. The same group of the students were asked to evaluate the aesthetics of the interior of the studio during the time of the class. The experiment was conducted 3 times. First, students' appreciation, which represented the dependent variable, was tested without any sonic effects, and this represented the pretest condition. Then the students' appreciation was tested 2 times each time while they were listening to a different type of music which represented the independent variable. These 2 tests represented the posttest conditions. (15) The two pieces of music were chosen randomly without any study of preferences or any study of the history of the participating students listening to them or using them as a design drive during their project work. Even the titles of them were not disclosed to the students before the experiment.

Aesthetics variables in interior design

Interior design is all about the creation of the best functional and aesthetical settings of the interior space to provide comfort, satisfaction, pleasure and productivity for its users. (13) Design elements in interior design are similar to those elements in architectural design and they include: Space, line, form, shape, pattern, light, color, scale, size, proportion, and texture. (16, 17, 18, 19, 20) At the same time, design principles in interior design are not far from those in architecture and they include unity, balance, rhythm, scale and proportion, contrast, details, emphasis, and order. (18, 19, 21) Chechar, 2021 explains that balance in interior design includes: symmetrical balance, asymmetrical balance, and radial balance. She adds that rhythm includes repetition, progression, and transition. (21) Dodworth, and Anderson, 2015 add that order include: Axis, Balance, Datum, Harmony, Unity variety, Rhythm and Repetition. (19)

Interior design and architecture have the same visual design and aesthetics principles and qualities and therefore has the same similarity with the aesthetics principles and qualities of music. (13) With such relationships and connections between interior design and music it is believed that each one of them enhances the ability to appreciate the aesthetics of the other. (2)

Based on the above discussion and discussions with students of the research team and students of the test group it was concluded that not all the mentioned elements and principles of interior aesthetics can be examined in the studio. Some of the reasons behind this conclusion were the ability and speed of test group students to understand them and to experience their appreciation during the experiment. The elements and principles used included materials, textures, colors, spaciousness, openness, enclosure, and proportion.

The music

The relationship between music and architecture and interior design has been mentioned above. Yet a complete theoretical or experimental research on this relationship is still missing. There is a general agreement that music certainly affect our emotions in different ways and by different means. Among the effective musical qualities in this regard pitch height, loudness, timbre, tempo, and intensity have been identified. (3) Few studies mentioned that different types of music are associated with different visual art types. Classical, jazz, world music, and heavy metal music were found to be preferred with all types of visual arts with some exceptions. Jazz and world music were not preferred with religious art. Heavy metal music was not preferred with landscape. On the contrary, popular music was only preferred with religious art and landscape. (22) It was also found that classical music improved the aesthetical appreciation of landscape paintings while jazz music improved the aesthetical appreciation of abstract paintings. (23) In a unique study on the aesthetical appreciation of architectural design projects by students of architecture, it was also found that classical music improved students' appreciation. (7) Based on these studies, it was decided to use classical and rock music which thought to have opposite effects on the appreciation of art in an attempt to study their effect on the student appreciation of the interior design of the studio. The pieces used were Beethoven 5 symphony of classical music and AC/DC Highway to Hill of rock music.

RESULTS AND ANALYSIS

The results of the experiment are presented in tables 1 to 3 and figures 5 to 8.

Student' background on aesthetics and its relationship with music

The first part of the questionnaire included 7 questions that intended to examine students' general knowledge of aesthetics and its relationship with music. The results are presented in table 1 and figure 5. Both male and female students at level 4 and 5 showed quite reasonable awareness of aesthetics with little differences between male and female students. All questions got evaluations above 4 except the last two questions on the connection between music and aesthetics and the effect of music on aesthetics appreciation. This can be referred to the lack of knowledge on these issues due to lack of education. While students get more than one course on aesthetics no education of any type is provided on the relationship between music and architecture and interior design. This result is of crucial importance for raising the awareness of architecture educators to introduce music in architectural education for the many aesthetical similarities between the two especially aesthetical elements and principles.

Table 1: Student' background on aesthetics and its relationship with music by gender and level of study.					
	Male level 4	Female level 4	Female level 5	Female All	All students
I heard of aesthetics	4.8	4.9	4.8	4.7	4.8
I know meaning of aesthetics	4.1	4.2	4.2	3.9	4.5
I studied aesthetics	4.4	4.5	4.5	4.2	4.6
I studied aesthetics in interior design	4.6	4.8	4.7	4.4	4.7
I think aesthetics is important	4.2	4.1	4.2	4.1	4.5
I think aesthetics and music are connected	3.8	3.6	3.7	3.8	3.4
I think music affects aesthetics appreciation	3.9	3.6	3.8	4.0	4.0

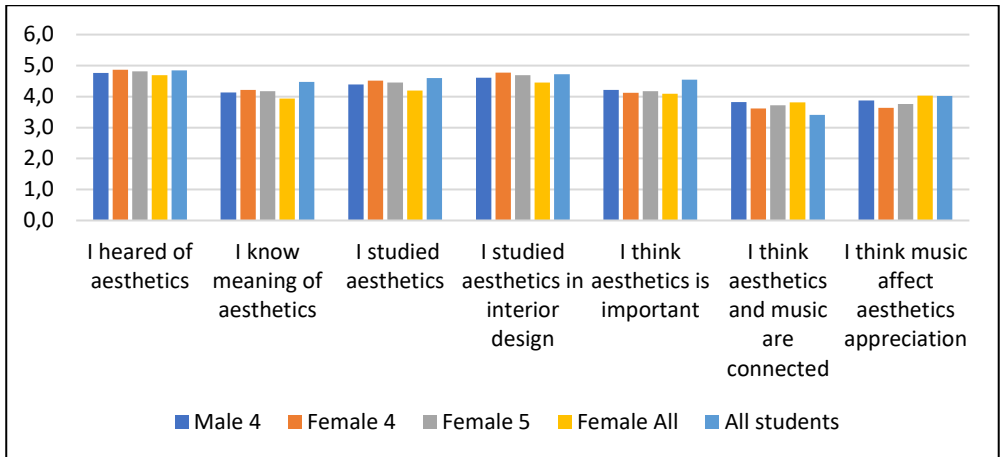

Figure 5. Student' background on aesthetics and its relationship with music by gender and level of study.

Students' appreciation without music

Students' appreciation of the interior aesthetics of the studio without any sonic effect is shown in table 2 and figure 6. The results showed interesting differences between female and male appreciation. They also showed interesting differences between the different aesthetical variables. The lowest appreciation came from male students for materials of the interior space of the studio and it remained the lowest from all students. Second, third, and fourth higher above materials were textures, colors, and proportion. The four of them remain the lowest in all appreciations indicating the negative attitude of students towards the simplicity and minimality of these interior design elements of the studio. In contrast, students showed higher appreciation for spaciousness, openness, and enclosure that provide functionality and freedom of work and movement for the students. This is another important indicator of the need for providing more attention to the physical interior design of design studios. Students like to see some aesthetical values that they learn applied in their studios making them more attractive and inspiring. Last, female appreciation of all the variables kept higher than male appreciation, a phenomenon that needs to have further exploration to understand the reasons behind these gender differences in the appreciation.

Table 2: Students' appreciation without music by gender and level of study.

	Male Level 4	Female Level 4	Female Level 5	Female All	All students
materials	1.4	2.2	1.8	2.0	1.7
textures	2.4	2.1	1.8	1.9	2.2
colors	1.8	2.1	2.3	2.2	2.0
spaciousness	2.6	2.6	2.3	2.4	2.5
openness	2.2	2.7	3.3	3.0	2.6
enclosure	2.4	2.8	2.0	2.4	2.4
proportion	1.8	2.3	2.5	2.4	2.1

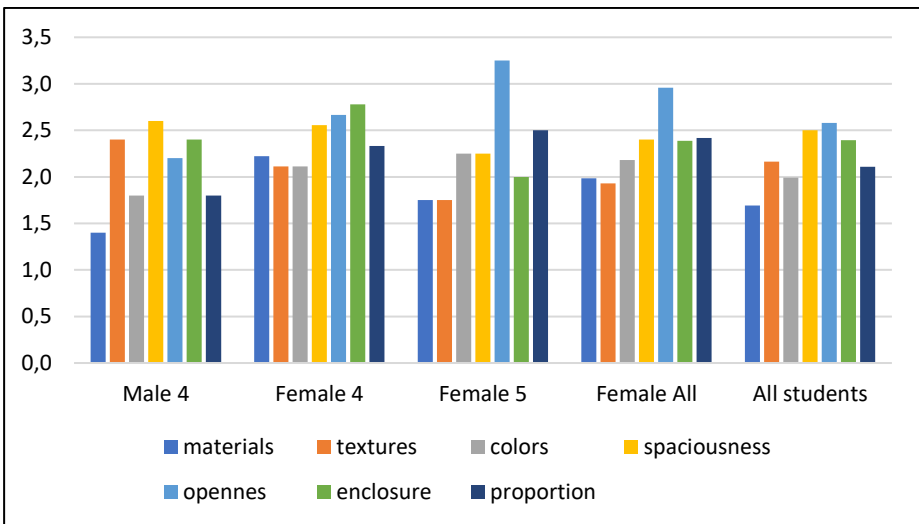

Figure 6. Students' appreciation without music by gender and level of study.

Students' appreciation with classical music

Students' appreciation of the interior aesthetics of the studio with classical music is shown in table 3 and figure 7. Listening to classical music improved students' appreciation for the interior design of the studio. It was interesting to notice that the physical variables of materials, textures and colors also remained the lowest even with listening to classical music. This put more emphasis on the

<i>Table 3. Students' appreciation with classical music by gender and level and study.</i>					
	Male Level 4	Female Level 4	Female Level 5	Female All	All students
materials	1.4	2.3	2.0	2.2	1.8
textures	1.8	2.2	2.0	2.1	2.0
colors	1.8	2.3	3.3	2.8	2.3
spaciousness	2.2	3.0	2.5	2.8	2.5
openness	2.6	3.0	3.0	3.0	2.8
enclosure	2.8	2.8	2.0	2.4	2.6
proportion	2.0	3.1	2.5	2.8	2.4

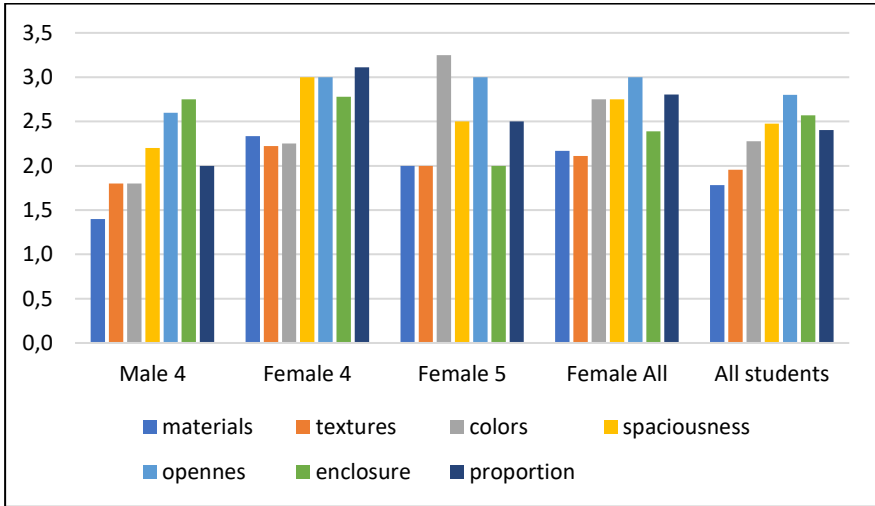

Figure 7. Students' appreciation with classical music by gender and level of study.

importance of the physical interior design settings for the aesthetical experience of interior aesthetics of the studio. Moreover, female appreciation of all the variables kept higher with classical music than male appreciation appreciation. This again raises the point of gender differences in aesthetical appreciation whether with classical music or without. More research is desperately needed in this field in order to investigate the effect of such differences on both studio interior design and sonic environment within it.

Students' appreciation with rock music

Students' appreciation of the interior aesthetics of the studio with rock music is shown in table 4 and figure 8. Surprisingly, the results came against the previous studies argued that rock music would not be positively affecting the appreciation of aesthetics in the built environment and the landscape as it was discussed in 4.5 above. The results also came against the hypotheses of the research emphasizing this notion of negative effect of the rock music. The overall appreciation of all students came higher than the appreciation with classical music or without music. The appreciation of materials, textures and colors came as high as that of spaciousness, openness, and enclosure. The rock music gave results better than classical music and no music. The results also show that the appreciation of female students with rock music came higher than male students' appreciation in line with the results of classical music and no music. This again support the research call for more efforts to be conducted for the investigation of

the effect of gender differences on the appreciation of studio interior design and sonic environment within it.

Table 4: Students' appreciation with rock music by gender and level of study.

	Male Level 4	Female Level 4	Female Level 5	Female All	All students
materials	2.8	2.8	1.8	2.3	2.5
textures	2.4	3.0	2.3	2.6	2.5
colors	2.6	2.8	3.0	2.9	2.7
spaciousness	2.4	3.6	2.3	2.9	2.7
openness	2.8	2.6	2.5	2.5	2.7
enclosure	2.6	2.8	1.8	2.3	2.4
proportion	2.6	3.0	2.3	2.6	2.6

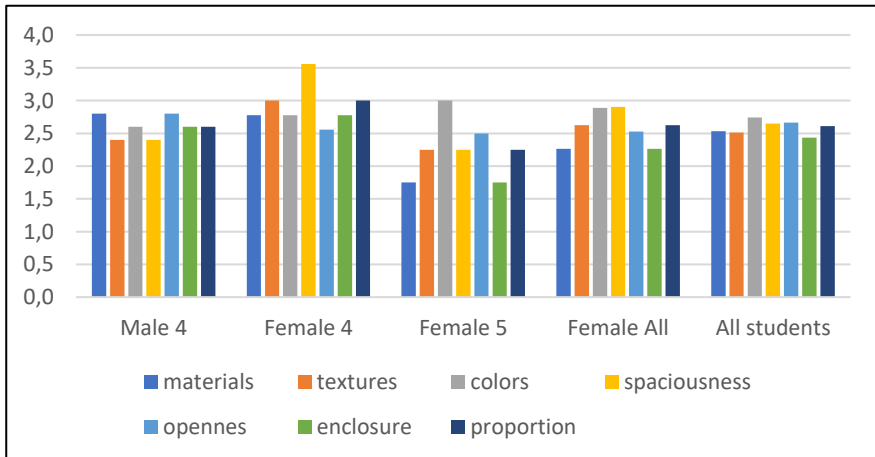

Figure 8. Students' appreciation with rock music by gender and level of study.

CONCLUSION

The research represents a unique attempt for understanding the interior aesthetics of design studios in schools of architecture and interior design, and the different factors that affect its appreciation by students. Music was of special interest in this regard for the scarcity of studies on its relationship with aesthetics appreciation in general and with the appreciation of architecture and interior design aesthetics. Despite some limitations of the research, it brought interesting and surprising results. The pretest case where no music was used showed the tendency of the students to higher appreciate spatial qualities of the studio than its physical qualities. This continued with the use of classical music and rock music in an indication that physical qualities like materials, color, and texture need to be reconsidered in design studio to reflect richer, attractive, and admiring qualities. The general traditional conception of the design studio as only as a space enclosure to shelter education activities need to be changed. It should be regarded as a well designed highly aesthetical space admired by students and providing them with creative design inspirations. The sonic environment of this space is of great importance for the satisfaction and comfort of the students. Again, the traditional perception of this sonic environment as only as the teacher presentations or the personal headphone music of the students need to be changed. Background music need to be introduced in the studios to enhance students' aesthetical appreciation. The research started with the hypothesis that classical music will generate better aesthetical appreciation of the interior aesthetics of the studio than rock music. Surprisingly, the results proved the opposite highlighting the need for more testing on the suitable types of music to be used as aesthetics promoters in the design studio. The research also started with the null hypothesis that gender difference will not generate any differences in interior aesthetics appreciation of the studio. The experiment proved the opposite and differences exist between the appreciation of male and female students with and without music. More research is also needed to understand the relationship between gender differences and music in students' appreciation of interior aesthetics of the design studio. Finally, the research was a great opportunity to experience the aesthetics of the teamwork of the research team and of the respect and cooperation of the participating students.

LIMITATIONS

The number of participating students was limited due to the need to control students' group. It was difficult to use more than one group due to organizational and administrative structure at the EAIDD. The types of

music used were also limited to 2 types again due to the available time and resources. For the same reason, it was not possible to use more than one design studio or to introduce changes to the interior design settings of studio 5 itself.

It is hoped that future research opportunities would be available with chances to overcome these limitations.

ACKNOWLEDGEMENTS

The authors would like to thank the architects Dilara Engin and Gizem Uçak for their help in conducting the experiment.

REFERENCES

1. Wang, Keda. The Aesthetic Principles of Soundscape in Architectural Design and Built Environment. [dissertation]. Texas A&M University. 2003. Available from: <https://core.ac.uk/download/pdf/147123079.pdf>
2. Mohamed, Metwally. The Relationship Between Interior Architecture and Music. *Modern Applied Science*. 2018. 12(10).
3. Jiang J, Meng Q and Ji J. Combining Music and Indoor Spatial Factors Helps to Improve College Students' Emotion During Communication. 2021. *Frontiers in Psychology*. 12:703908. doi: 10.3389/fpsyg.2021.703908.
4. Capanna, Alessandra. Music and Architecture: A Cross between Inspiration and Method. *Nexus Network Journal*. 2009. 11:257-272. DOI 10.1007/s00004-008-0092.
5. Petreski, Marko. The Architecture of Music- Design by Analogy. [Dissertation]. University of Auckland. 2016. Available from: https://www.academia.edu/41648632/The_Architecture_of_Music_Design_by_Analogy
6. Olgen, Burcu. A Literature Review on The Use of Music in Architectural Design Education. *International Journal of Technology and Design Education*. 2020. 25:74-88. Available from: https://www.researchgate.net/publication/342716113_A_Literature_Review_on_The_Use_of_Music_in_Architectural_Design_Education
7. Mohamed, Abdurahman. Sonic Effect on the Appreciation of Architectural Aesthetics in Architectural Design Projects. *The International Journal of Architectonic, Spatial, and Environmental Design*. 2020. <https://doi.org/10.18848/2325-1662/CGP/v14i04/21-29>
8. Roy, Charles-Antoine. Transversality: Sound, Music, and Space. [Dissertation]. Boston Architectural College. 2005. Available from: https://www.researchgate.net/publication/33986015_Transversality_sound_music_and_space
9. Kuloglu, Nilgun. Teaching Strategies Learning through Art: Music and Basic Design . *Education. Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2015. 182: 395 - 401.
10. Imaah, napoleon ono. Music: a source of inspiration and harmony in architecture - an African view. *Irasm*. 2004. 35(2):169-182.
11. Beesen, Rachel J., "Music and Architecture: An Interpresence. [Dissertation]. University of Massachusetts Amherst. 2016. Available from: <https://doi.org/10.7275/7977419>
https://scholarworks.umass.edu/masters_theses_2/314

12. Rao, Rajshekhar. Music in Architecture too. ARCHITECTURE - Time Space & People, March 2014. 32-35. Available from: https://www.coa.gov.in/show_img.php?fid=136
13. Herron, Issac. Music and Interior Design: An Unlikely Partnership – Youth Time Magazine. 2020. Available from: <https://youth-time.eu/music-and-interior-design-an-unlikely-partnership/>
14. Marczyk G., DeMatteo, D., and Festinger, D. Essentials of Behavioral Science Series. Hoboken, New Jersey. Wiley & Sons, Inc. 2005.
15. Price, P., Jhangiani, R., and Chiang, I. Research Methods in Psychology - 2nd Canadian Edition. Creative Commons Attribution Non Commercial ShareAlike. 2020. Available from: <https://opentextbc.ca/researchmethods/front-matter/about-this-book/>
16. Frankle Building Group. 7 Elements of Interior Design. 2022. Available from: Houston Custom Home Builder - Frankel Building Group. Houston Custom Home Builder - Frankel Building Group.
17. Tokstad, Irene. Principles and Elements of Interior Design-Part 1. Design Allure. 2017. Available from: Principles & Elements Of Interior Design Pt 1 | Residential Interior Decorator | Portland, Lake Oswego, Beaverton & Hillsboro (designallurepdx.com)
18. Adlawan, Annie H. The Seven Principles of Interior. Let it B. MyBoysen. 2022. Available from: <https://www.myboysen.com/the-seven-principles-of-interior-design/>
19. Dodworth, S. and Anderson, S. The fundamentals of Interior Design. London, Bloomsbury Publishing. 2015.
20. Mahmoud, Heba-Talla Hamdy. Interior Architectural Elements that Affect Human Psychology and Behavior. International Journal on The Academic Research Community Publication. 2017. 1(10). DOI: 10.21625/archive.v1i1.112
21. Chechar, Linda. 7 Principles of Interior Design. Dengarden, 2021. Available from: <https://dengarden.com/interior-design/Seven-Principles-of-Interior-Design>
22. Ercegovac, Ina, Dobrota, Snjezana and Kušćević, Dubravka. Relationship Between Music and Visual Art Preferences and Some Personality Traits. Empirical Studies of the Arts. 2015. 33: 207-227. DOI: 10.1177/0276237415597390.
23. Daneyko, Olga, Actis-Grosso, Rossana, Cattaneo, Zaira, Lega, Carlotta, and Zavagno, Daniele. Gender related effects of music listening on aesthetic appreciation of visual artwork. Proceedings of VSAC 2014, Conference, Volume 2. 2014. Available from: https://www.researchgate.net/publication/265166902_Gender_related_effects_of_music_listening_on_aesthetic_appreciation_of_visual_artwork

Investigating Preschool Teachers' Use of Digital Technologies in Their Personal Lives and Classroom Environments

Ayşe Nur KAYIŞ¹

Kazım BİBER²

INTRODUCTION

Today, transformations in the world of technology are at the forefront of developments to meet the needs of societies. While experienced transformations provide various conveniences, they also impose various responsibilities on individuals.

While accessing information was seen as much more important in the past, now the process (e.g., the ability to assimilate, use, distinguish important information and relate it with other information) after reaching information has become more important for individuals (Yalçın et al., 2020). Individuals need to have some skills in adapting to innovations in today's field of information and communication, and integrating these innovations into their lives. These skills that individuals should have in the 21st-century are stated as 21st-century skills. The 21st century skills framework (Partnership for 21st-Century Skills [P21]) is a recognized framework for competencies and skills. This framework was developed with the joint outputs of education experts and business leaders to define the skills, knowledge, expertise, and support systems that students need in order to be successful in matters related to work, life, and citizenship (Akman, 2019).

Key topics of 21st-century skills, indicated as P21, include English, reading and language arts, world languages, arts, mathematics, economics, science, geography, history, government, and civics. According to the P21 framework, 21st-century skills are discussed in three main categories including (a) learning and innovation skills, (b) information, media and technology skills, and (c) life and career skills. Among these, information, media, and technology skills require (1) accessing information and rapid changes in information literacy in the field of technology, (2) media literacy, and (3) information, communication, and technology literacy skills. In addition to the protection of cultural heritage, citizenship

¹ Milli Eğitim Bakanlığı Ahmet Alagöz İlkokulu Ağrı

² Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi,
Email:kazimbiber@hotmail.com

awareness, and multi-production skills, high-level skills such as transferring knowledge to various fields, being an active user in the digital world, and problem-solving are demanded from the generations that grew up with the 21st century (Uçak & Erdem, 2020). The changing perception and expectation of the world in the 21st century requires individuals to be versatile in terms of thought, culture, and education (Altunbay, 2015).

Information and Communication Technology (ICT) refers to technologies that access information online through telecommunications. However, ICT primarily focuses on Internet, wireless networks, mobile phones, and communication-based technologies. Today, ICT has become a vital factor facilitating both individual and business-level activities. Therefore, ICT contributes to the welfare of the economy and society in many ways (Nur & Badirou, 2021). Various projects and studies are carried out for the use of ICT in educational environments in Turkey. FATİH Project and EBA are examples of these studies. Ensuring equal opportunity among students through projects such as FATİH Project and EBA provides benefits in terms of understanding and using technology (Kaya, 2020). Individuals need to develop their skills to ensure the correct use of information and communication technologies in educational environments, and get the highest level of efficiency. In educational environments, teachers need to have certain qualifications when using information and communication technologies and exhibit exemplary behaviors to students in this process (Tezci, 2010).

Teachers' use of technology in classroom environments in preschool education contributes to children and learning environments (Qi, 2021). The use of technology in the preschool stage (a) keeps children's sense of curiosity alive, (b) enables learning through trial and error, (c) supports cognitive, affective, and psychomotor areas, and (d) improves memory and retention skills (Özturan & Bozcan, 2017). At the same time, individuals who learn by integrating education with technology gain the responsibility of learning (Hannafin & Savenye, 1993). Considering these issues, it can be suitable to use technology as a resource that reinforces learning in preschool education (İnci & Kandır, 2017).

Today, there has been a shift from the approach of whether the use of technology in education has a positive effect on children to the idea of how it can be used to improve children's learning (Palaiologou, 2016). Thus, the complementary use of technology in learning environments and the initiation of new teaching method techniques have strengthened the use of technology all over the world (Kocaman Karoğlu, 2016). Additionally, technological tools can be considered as a method to enrich the content and quality of education (Kuzgun & Özdiñç, 2017). Teachers also have a responsibility to use technology effectively in learning environments. In order to benefit from technology in accordance with the development of

children, teachers should first improve themselves in the use of technology and its implementation in education (Veziroğlu Çelik et al., 2018). In addition, children should see their teachers as a model to use technology effectively, and teachers should support children's learning by providing opportunities for children.

In preschool education, teachers mostly use traditional technological tools such as computers and projections in classrooms. Teachers do not feel as a need to use innovative technologies and if they want to use innovative technology, it is not due to a lack of their technical knowledge. In addition, the use of technology in the preschool period varies based on opportunities provided by schools and the skills of teachers (Kuzgun & Özdiñ, 2017). For this reason, to increase the quality of teachers' use of digital technology in classrooms, it is necessary to identify and eliminate obstacles to technology integration (Konca & Erdem, 2021). Today, it is inevitable for preschool teachers to be prone to the use of technology, produce digital educational materials, use them effectively in classroom environments, and become digitally literate. Currently, the significance of interactive didactic games, animation-based programs, programming, and the effective use of network technologies is increasing (Anisimova, 2020). At this point, it can be appropriate for preschool teachers to raise awareness and adopt these skills, and in the next step, they should help children as role models in classrooms and their families with necessary training.

Looking at the studies in the related literature in recent years, it is seen that there has been a great increase in research on digital literacy and the use of technology. In research studies, researchers aimed to determine teachers, preservice teachers, and students' digital literacy skills, and reveal their thoughts on digital literacy (Aksoy, Karabay, & Aksoy, 2021; Arslan, 2019; Kardeş, 2020; Korkmaz, 2020; Ng, 2012; Onursoy, 2018; Perdana, Riwayani, Jumadi, & Rosana, 2019; Velez, Olivencia, & Zuazua, 2017; Yaman, 2019; Yazıcıoğlu, Yaylak, & Genç, 2020; Yontar, 2019). In addition to these studies, research studies on teachers' use of technology (Çakır & Oktay, 2013; Orçan, Kaçan, & Kimzan, 2017), preschool teachers' use of information technologies (Demir, 2015; Gök, Turan, & Oyman, 2011; Simsar & Kadim, 2017), preschool children's use of information and communication technologies (Akın, 2019), technology and media use levels of preschool children (Sariođlan, 2020), technology use in preschool education (Blackwell, Lauricella, & Wartella, 2014; Lupu & Laurentiu, 2015) studies were found. In research studies, it is seen that the thoughts of teachers and teacher candidates about digital literacy and their digital literacy levels were examined in terms of some variables.

It is possible to say that the use of digital technologies by teachers in preschool education environments is increasing day by day. Especially, during the Covid 19 pandemic process, there were changes in the education

perspective. With this change, the demands for digital technologies increased and distance education occasionally became a common practice. In this process, the ability to use digital technologies effectively and correctly became more essential. In this chaotic environment, having digital competencies, being able to connect to the right sources and filtering necessary information correctly reminded once again the requirements of the digital age for teachers, students, and families. From this point of view, the aim of this study was to examine preschool teachers' use of digital technologies in their personal lives and classroom environments.

METHOD

The descriptive survey model was used in this research study, which aimed to use digital technologies in the personal life and classroom environments of preschool teachers. Using random sampling, the study group of this research study consisted of 100 preschool teachers working in independent kindergartens and kindergartens within primary schools in Karesi and Altıeylül districts of Balıkesir province of Turkey. Demographic information of the study group is provided in Table 1.

Table 1. Demographic Characteristics of Participating Teachers in Study Group

		Frequency	Percent
Age	20-25	5	5
	26-30	16	16
	31-35	27	27
	36-40	29	29
	41-45	8	8
	46-50	8	8
	51-55	7	7
Educational Level	High School	2	2
	Undergraduate	94	94
	Graduate	4	4
Professional Seniority	0-5 year	12	12
	6-10 year	29	29
	11-15 year	35	35
	16-20 year	10	10
	Over 20 year	14	14
Student Age Group	3	3	3
	4	9	9
	5	41	41
	6	47	47

Table 1 shows that 5 (5%) of the preschool teachers in the study group of research were in the age range of 20-25, 16 (16%) of them were in the age range of 26-30, 27 (27%) of them were in the age range of 31-35, 29 (29%) of them were in the age range of 36-40, 8 (8%) of them were in the age range of 41-45, 8 (8%) of them were in the age range of 46-50, and 7 (7%) of them were in the age range of 51-55. 2% of preschool teachers had a high school, 94% of them had an undergraduate, and 4% of them had a graduate level degree. In the study group, teachers with 0-5 years of professional seniority constituted 12% of the research participants, 29% of those with 6-10 years of professional seniority, 35% of those with 11-15 years of professional seniority, 10% of those with 16-20 years of professional seniority, and 14% of those with more than 20 years of professional seniority. Considering student groups in participating teachers' classrooms, 3% students were 3 years old, 9% students were 4 years old, 41% students were 5 years old, 47% students were 6 years old.

Data Collection Tool

Teachers' Tendency towards the Role of Digital Technologies in Early Childhood Education survey prepared by Aldhafeeri, Palaiologou, and Folorunsho (2016) adapted to Turkish and used in this research after obtaining necessary permissions. This survey aims to examine preschool teachers' use of digital technologies and reveal their thoughts on this subject. The survey consists of a total of 16 mixed (open and closed-ended) questions about teachers' use of digital technologies in their personal lives and classroom environments.

Data Analysis

The collected data within the scope of this research study were analyzed using the social sciences data analysis program SPSS 20 (Statistical Package for the Social Sciences) for descriptive statistics such as frequency and percentage.

RESULTS

As a result of the analysis of the data collected in this study, in which the opinions of preschool teachers about the use of digital technologies in their personal lives and classroom environments were obtained, the results were detailed under two headings.

Results Regarding Preschool Teachers' Use of Digital Technologies in Their Personal Lives

Table 2. Preschool Teachers' Opinions on the Frequency of Using Digital Technologies in Their Personal Lives

Items	Always		Usually		Sometimes		Rarely		Never	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
TV	14	14	34	34	32	32	14	14	6	6
Radio	6	6	12	12	32	32	35	35	15	15
DVD	1	1	4	4	15	15	35	35	45	45
DVD games	0	0	4	4	4	4	6	6	86	86
Game consoles	0	0	6	6	8	8	6	6	80	80
Desktop computer	15	15	33	33	12	12	10	10	30	30
Computer games	6	6	5	5	12	12	12	12	65	65
Laptop	25	25	46	46	18	18	9	9	2	2
Tablet	5	5	5	5	20	20	19	19	51	51
Smartphone	67	67	28	28	3	3	1	1	1	1
Digital camera	10	10	15	15	25	25	15	15	35	35

Table 2 shows the data on the frequency of teachers' use of digital technologies in their personal lives. As seen in Table 2, 14% of participating teachers in this research study stated that they always used TV, while 6% of them indicated that they never used TV. 6% of teachers stated that they always used radio and 15% of them said that they never used it. Although 1% of the teachers affirmed that they always used DVD, 45% of them indicated that they never used it. 86% of teachers reported that they never used DVD games, 80% of them never used game consoles, and 65% of them never used computer games. While 15% of teachers stated that they always used desktop computers, 25% of them stated that they always used laptops. Although 30% of teachers indicated that they never used desktop computers, 2% affirmed that they never used laptops. While 5% of teachers stated that they always used tablets, 51% of them identified that they never used them. Although 67% of teachers indicated that they always used smartphones, 1% of them stated that they never used them. While 10% of teachers affirmed that they always used digital cameras, 35% of them stated that they never used them.

Table 3. Preschool Teachers' Views on Purposes of Using Digital Technologies in Their Personal Lives

Purposes	<u>Always</u>		<u>Often</u>		<u>Sometimes</u>		<u>Rarely</u>		<u>Never</u>	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Download/listen to music	20	20	33	33	24	24	20	20	3	3
Internet access for entertainment	20	20	33	33	24	24	20	20	3	3
Internet access for information	57	57	38	38	5	5	0	0	0	0
Internet access for education	60	60	38	38	2	2	0	0	0	0
Watching TV	10	10	30	30	24	24	23	23	13	13
Download/watch movies	20	20	20	20	35	35	18	18	7	7
Social media	22	22	50	50	16	16	7	7	5	5
Playing games on computers	5	5	0	0	10	10	15	15	70	70
Playing online games	2	2	2	2	12	12	19	19	65	65
App download	8	8	22	22	45	45	15	15	10	10
Playing with apps	5	5	8	8	24	24	25	25	38	38
Creating digital videos	3	3	12	12	25	25	30	30	30	30
Using digital photos	9	9	22	22	35	35	19	19	15	15
Messaging	32	32	53	53	9	9	3	3	3	3
Reading newspaper online	17	17	35	35	26	26	13	13	9	9
Creating/writing blogs	3	3	9	9	21	21	19	19	48	48

Table 3 contains results about preschool teachers' views on the purposes of using digital technologies in their personal lives. Results show that 60% of teachers accessed the Internet for education, 57% of them connected the Internet for information, 32% of them used messaging, 22% of them used social media, 20% of them downloaded/watched movies, and 17% of them stated that they used technologies to read newspapers online. 33% of teachers indicated that they frequently used digital technologies to download/listen to music, 33% of them accessed the Internet for entertainment, 30% of them watched TV, 22% of them used digital photos, and 22% of them downloaded applications. 70% of teachers stated that they never used digital technologies for playing games on computers, 65% of them indicated that they never used digital technologies for playing online games, 48% of them reported that they never used digital

Research in Social Sciences

technologies for creating/writing blogs, and 38% of teachers stated that they never used digital technologies for playing applications.

Table 4. Preschool Teachers' Views on the Use of Digital Devices in Their Personal Lives

Expressions	Strongly Agree		Agree		Partially Agree		Partially Disagree		Disagree		Strongly Disagree	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Digital devices changed my life	2	2	3	3	3	3	1	1	2	2	1	1
Digital devices improved my life	0	0	2	2	2	2	3	3				
Digital devices enhanced my life	9	9	3	3	4	4	8	8	5	5	3	3
Digital devices are at the center of my life	2	2	3	3	3	3	4	4	0	0	2	2
Digital devices make my life easier	3	3	6	6	5	5						
I think I have sufficient knowledge and skills to use digital devices	9	9	8	8	2	2	1	1	3	3	3	3
I have enough knowledge to integrate digital devices into my daily life	2	2	3	3	3	3	1	1	5	5	1	1
I am confident in using digital devices	1	1	2	2	1	1	0	0				
I think I am competent in using digital devices	2	2	3	3	2	2	5	5	4	4	3	3
I think I have enough knowledge to deal with technical problems with digital devices	3	3	6	6	9	9						
I am confident in solving technical problems with digital devices	2	2	2	2	3	3	7	7	7	7	3	3
I think I have deficiencies in dealing with problems with digital devices	1	1	8	8	4	4						
I use digital devices to solve problems in my daily life	1	1	2	2	3	3	5	5	2	2	3	3
I am confident in replacing/upgrading digital devices	0	0	0	0	6	6			6	6		
I feel frustrated when using digital devices	1	1	1	1	3	3	7	7	3	3	2	2
Today, digital devices are a part of life.	0	0	2	2	9	9			0	0		
Today, I can't imagine life without digital devices	9	9	4	4	3	3	9	9	4	4	1	1
			2	2	5	5						
			7	7	1	1	2	2	9	9	2	2
			1	1	1	1	3	3	6	6	2	2
			2	2	8	8	8	8	4	4		
			1	1	2	2	2	1	1	5	5	1
					0	0	0	0	6	6	1	11
			2	2	4	4	2	2	1	1	5	5
			7	7	2	2	4	4			1	1
			9	9	1	1	4	4	6	6	2	2
					3	3	1	1			5	5
									6	6		

I value the importance of digital devices in my daily life	1	1	3	3	3	3	5	5	1	1	2	2
I take the initiative to learn about digital devices	1	1	5	5	6	6			1	1		
I take the initiative to be aware of everything related to digital devices	1	1	1	1	4	4	4	4	1	1	2	2
I keep up with developments in digital devices	0	0	7	7	9	9			8	8		
	9	9	1	1	4	4	1	1	1	1	8	8
			3	3	6	6	0	0	4	4		
	1	1	3	3	4	4	5	5	2	2	2	2
	1	1	5	5	5	5						

As seen in Table 4, results regarding preschool teachers' views on the use of digital devices in their personal lives showed that 52% of teachers said that digital devices changed their life, 39% of them stated that digital devices improved their life, 23% of them indicated that digital devices enhanced their lives, 40% of them reported that digital devices were not at the center of their lives, 75% of them identified that digital devices made their life easier, 52% of them stated that they had sufficient knowledge and skills to use digital devices. While 23% of teachers indicated that digital technologies improved their lives, only 21% of them stated that they had enough knowledge to integrate technology into their lives. 59% of teachers mentioned that they were confident in using digital devices, and 49% of them stated that they were competent in using digital devices. Although 30% of the teachers indicated that they had enough knowledge to deal with technical problems related to digital devices, 32% of them affirmed that they were not confident in solving technical problems related to digital devices. While 51% of the teachers stated that they lacked in coping with digital devices, 39% of them used digital devices to solve problems in their daily life, 32% stated that they were not confident in changing/upgrading digital devices, and 11% of them were frustrated when using digital devices. Although 69% of the teachers stated that digital devices were a part of life today, only 22% indicated that they could not imagine life without digital devices. 46% of the teachers valued the importance of digital devices in their daily life, 27% of them took the initiative to learn something about digital devices, 22% of them took the initiative to be aware of everything about digital devices, and 46% of them kept up with the developments in digital devices.

Results Regarding Preschool Teachers' Use of Digital Technologies in Classroom Environments

Table 5. Preschool Teachers' Views on Digital Technologies in Their Classrooms

Items	Frequency	Percent
TV	41	41
Internet access	60	60
Digital camera	3	3
Desktop computer	50	50
Interactive whiteboard	25	25
CD player	4	4
Applications used for educational purposes	24	24
Applications downloaded for educational purposes	28	28

Table 5 shows the results of participating teachers' views on digital technologies in their classrooms. Results indicated that 60% of teachers had internet access in their classrooms, 50% of them had desktop computers in their classrooms, 41% of them had a TV in their classrooms, 28% of them used applications for educational purposes in their classrooms, 25% of them had interactive whiteboards in their classrooms, and 24% of them downloaded applications for educational purposes in their classrooms, 4% of them had a CD player in their classrooms, and 3% of them had a digital camera in their classrooms.

Table 6. Preschool Teachers' Views on the Frequency of Using Digital Technologies in Their Classroom

Items	Daily		2-3 times a week		In school time		Never		Not applicable	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
TV	15	15	27	27	10	10	25	25	23	23
Desktop computer	44	44	12	12	16	16	12	12	16	16
Digital camera	12	12	22	22	16	16	26	26	24	24
Digital video camera	10	10	22	22	13	13	19	19	36	36
Interactive whiteboard	27	27	12	12	12	12	24	24	25	25
CD player	12	12	12	12	14	14	26	26	36	36
Internet access	55	55	12	12	14	14	9	9	10	10
Educational app download	26	26	25	25	22	22	13	13	14	14
Using an educational app	30	30	30	30	17	17	11	11	12	12

As seen in Table 6, the results of preschool teachers' views on the frequency of using digital technologies in their classrooms indicated that 55% of teachers used internet access, 44% of them used desktop computers, 30% of them used educational applications, 27% of them used interactive whiteboards, 26% of them used educational applications, and 15% of them used TV daily. 26% of teachers never used a digital camera, and 26% of them never used a CD player. 36% of teachers stated that digital video camera was not applicable.

Table 7. Preschool Teachers' Views on the Use of Digital Technologies for Educational Purposes in Their Classrooms

Items	<u>Always</u>		Often		<u>Sometimes</u>		<u>Rarely</u>		<u>Never</u>		<u>Inapplicable</u>	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
TV	13	13	15	15	20	20	8	8	21	21	23	23
Desktop computer	38	38	18	18	9	9	5	5	15	15	15	15
Digital camera	15	15	14	14	16	16	8	8	21	21	26	26
Digital video camera	12	12	20	20	13	13	7	7	20	20	28	28
Interactive whiteboard	25	25	14	14	11	11	7	7	21	21	22	22
Digital radio	11	11	11	11	0	0	14	14	38	38	26	26
CD player	10	10	11	11	12	12	12	12	31	31	24	24
Internet access	45	45	24	24	14	14	6	6	0	0	11	11
Educational app download	16	16	22	22	22	22	15	15	11	11	14	14
Using educational app	27	27	22	22	19	19	10	10	9	9	13	13

As seen in Table 7, 45% of participating teachers stated that they used Internet access, 38% of them used desktop computers, 27% of them used educational applications, and 25% of them always used interactive whiteboards for educational purposes in their classrooms, while 22% of them indicated that they used educational applications frequently. While 20% of teachers stated that they sometimes used TVs, 38% of them reported that they never used digital radios, 31% of them said that they never used CD players, 21% of them indicated that they never used digital cameras, and 20% of them never used digital video cameras.

Table 8. Preschool Teachers' Views on the Use of Digital Technologies in Their Classrooms to Facilitate Children's Play

Items	<u>Always</u>		Often		<u>Sometimes</u>		<u>Rarely</u>		<u>Never</u>		<u>Inapplicable</u>	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
TV	12	12	13	13	18	18	11	11	28	28	18	18
Desktop computer	17	17	26	26	16	16	9	9	18	18	14	14
Desktop computer game	com.3	3	12	12	12	12	12	12	36	36	25	25
Digital camera	10	10	16	16	14	14	14	14	27	27	19	19
Digital video camera	9	9	16	16	18	18	10	10	26	26	21	21
Interactive whiteboard	19	19	13	13	11	11	8	8	27	27	22	22
Digital radio	14	14	0	0	0	0	17	17	42	42	27	27
CD player	12	12	13	13	14	14	11	11	29	29	21	21
Internet access	30	30	18	18	17	17	7	7	16	16	12	12
App download	15	15	12	12	21	21	14	14	24	24	14	14
Using an app	19	19	12	12	20	20	9	9	25	25	15	15

Table 8 shows results regarding preschool teachers' views on the use of digital technologies to facilitate children's games in their classrooms. To facilitate children's games, 30% of teachers used Internet access all the time. 26% of teachers often used desktop computers to facilitate children's games. In order to facilitate children's games, 42% of teachers used digital radios, 36% of them used desktop computer games, 29% of them used CD players, 28% of them used TVs, 27% of them used digital cameras, 27% of them used interactive whiteboards, 26 of them stated that they never used a digital video camera, 25% of them never used applications, and 24% of them never downloaded applications.

Table 9. *Preschool Teachers View's on the Use of Digital Devices in Their Classrooms*

Expressions	<u>Strongly Agree</u>		<u>Agree</u>		<u>Partially Agree</u>		<u>Partially Disagree</u>		<u>Disagree</u>		<u>Strongly Disagree</u>	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
I feel confident using digital devices in my classroom	27	27	46	46	21	21	2	2	2	2	2	2
I am willing to use digital devices in my classroom	28	28	41	41	21	21	4	4	4	4	2	2
I value the use of digital devices in my classroom	22	22	45	45	21	21	6	6	4	4	2	2
I feel confident using digital devices in my classroom	25	25	39	39	25	25	7	7	2	2	2	2
I feel supported in using digital devices in my classroom	13	13	29	29	30	30	9	9	16	16	3	3
I get support in using digital devices in my classroom	16	16	14	14	35	35	11	11	21	21	3	3
I am training to use digital devices in my classroom	10	10	10	10	27	27	7	7	40	40	6	6
I think my colleagues can help me use digital devices in my classroom	13	13	30	30	34	34	15	15	5	5	3	3
I think there is an authorized person to ask for help using digital devices in my classroom	13	13	32	32	28	28	8	8	15	15	4	4
I think there is a clear vision of how digital devices should be used in my classroom	9	9	32	32	31	31	16	16	8	8	4	4
I think there is a clear policy on how to use digital devices in my classroom	10	10	30	30	26	26	17	17	15	15	2	2
I think digital devices are considered "useful" educational tools	13	13	42	42	26	26	8	8	10	10	1	1
I think education policies offer me clear help on how to use digital devices in my classroom	5	5	18	18	41	41	15	15	20	20	1	1
I think the curriculum offers me clear help on how to use digital devices in my classroom	3	3	25	25	30	30	20	20	18	18	4	4
I think there is an infrastructure to use digital devices in my classroom	4	4	25	25	30	30	17	17	14	14	10	10

Research in Social Sciences

I think there is appropriate infrastructure for activities based on digital devices in my classroom	3	3	15	15	33	33	18	18	15	15	16	16
I am satisfied with the digital devices in my classroom	8	8	25	25	30	30	5	5	25	25	7	7
I think I have appropriate training to use digital devices in my classroom	10	10	33	33	34	34	13	13	7	7	3	3
I think I am ready to use the digital devices in my classroom	15	15	37	37	32	32	13	13	2	2	1	1
I think I got technical training to use digital devices in my classroom	10	10	16	16	40	40	15	15	16	16	3	3
I think I need training to use digital devices in my classroom	3	3	18	18	40	40	11	11	22	22	6	6
I think that I keep up with the developments regarding digital devices for educational purposes	15	15	36	36	40	40	5	5	2	2	2	2
I think there are clear instructions on how to use digital devices	8	8	17	17	48	48	10	10	15	15	2	2
I think I took initiative to learn how to use digital devices in my classroom	9	9	27	27	44	44	11	11	6	6	3	3
I think I have the knowledge and skills to deal with technical problems with digital devices in my classroom	8	8	22	22	34	34	17	17	12	12	7	7
I think I have sufficient knowledge and skills to use digital devices in my classroom	8	8	39	39	35	35	13	13	3	3	2	2
I think digital devices can support children's learning	14	14	42	42	31	31	4	4	5	5	4	4
I think digital devices can support children's games	12	12	29	29	35	35	9	9	13	13	2	2
I think digital devices can support children's physical development	8	8	30	30	26	26	11	11	21	21	4	4
I think digital devices can support children's language	12	12	30	30	30	30	14	14	10	10	4	4
I think digital devices can support children's creativity	9	9	30	30	23	23	12	12	24	24	2	2
I think digital devices can support children's reading and writing skills	10	10	32	32	35	35	10	10	11	11	2	2
I think digital devices can support children's social development	6	6	21	21	20	20	12	12	34	34	7	7
I think it is safe for my children to use digital devices	5	5	19	19	33	33	17	17	20	20	6	6

Table 9 includes preschool teachers' views on the use of digital devices in their classrooms. As seen in Table 9, 73% of teachers stated that they were confident when using digital devices in their classroom, 69% of them were willing to use digital devices in their class, 67% of them valued the use of digital devices in their class, and 64% of them stated that they were confident when using digital devices in their classrooms. While 43% of preschool teachers stated that they felt supported in using digital devices in their classrooms, 30% of them indicated that they received support in using digital devices in their classrooms, 46% of them stated that they did not receive training to use digital devices in their classrooms. 43% of teachers reported that they could help their colleagues in using digital devices in their classrooms, 45% of them were authorized to ask for help using digital devices in their classrooms, 41% of them had a clear vision of how digital devices should be used in their classrooms, 40% stated that there was a clear policy on how to use digital devices in the classrooms. 55% of the teachers affirmed that digital devices were considered as "useful" educational tools, and 23% of them identified that education policies offered clear help on how to use digital devices in their classrooms. While 33% of participating teachers indicated that they were satisfied with digital devices in their classrooms, 31% of them stated that there was no suitable infrastructure for activities based on digital devices in their classrooms. 43% of teachers stated that they had appropriate training to use digital devices in their classrooms, and 52% of them affirmed that they were ready to use digital devices in their classrooms. While 26% of teachers stated that they received technical training to use digital devices in their classrooms, 28% of them identified that they did not need training to use digital devices in their classrooms. 51% of teachers kept up with developments in digital devices for educational purposes, 25% of them had clear instructions on how to use digital devices, 36% of them took initiative to learn how to use digital devices in their classroom, 30% of them had knowledge and skills to deal with technical problems with digital devices in their class, 47% of them had sufficient knowledge and skills to use digital devices in their class, 56% of them indicated that digital devices could support children's learning, 41% of them stated that digital devices could support children's games, 38% of them said that digital devices could support children's physical development, 42% of them indicated that digital devices could support children's language, 39% of them stated that digital devices could support children's creativity, 42% of them affirmed that digital devices could support children's reading and writing skills, 41% of them stated that digital devices would not support social development of children. 26% of teachers reported that it was not safe for children to use digital devices.

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

Results on Preschool Teachers' Use of Digital Technologies in Their Personal Lives

As a result of the analysis, it was determined that teachers participating in this research study preferred to use digital technologies such as smartphones, laptops, and TVs in their personal lives. It can be concluded since digital technologies are more common and accessible; teachers prefer to use digital technologies (e.g., smartphones, laptops, and TVs) in their personal lives. Considering that teachers' professional seniority is over 10 years and their ages between 35 and 55 years old, it can be interpreted that they did not have digital gaming habits in their personal lives. In her study, Öner (2020) found that "television" and "smartphone" are the main tools used by teachers at home. Similarly, Çakır and Oktay (2013) identified that teachers use social communication networks in their lives. Supporting the results of this research study, Gök, Turan, and Oyman (2011) found that teachers use information technologies for personal purposes in their study. In the study examining the views of preschool teachers about digital technologies in their personal lives and classroom environments, it was documented that teachers adopt and actively use digital technologies in their personal lives (Aldhafeeri, Palaiologou, & Folorunsho, 2016). These findings support the results of this research.

It was seen that teachers did not have the habit of playing digital games in their personal lives and teachers did not use digital technology for playing games. In a research study conducted by Çakır Babayiğit (2014), it was documented that teachers did not play any computer games in their daily lives and they had negative attitudes towards computer games because these habits continued in the classroom activities. It was identified that teachers accessed the Internet with digital technologies for information and education purposes in their personal lives, especially under pandemic conditions. On the contrary, Öner (2020) concluded in her study that teachers mostly use the Internet for news, shopping, game, and activity research. Aldhafeeri, Palaiologou, and Folorunsho (2016) indicated that teachers adopt digital technologies in their personal lives and that these technologies facilitate their daily lives. These results support the results of this research.

In this study, it was noted that teachers had negative attitudes towards technical problems related to digital devices in their personal lives. On the contrary, Aldhafeeri, Palaiologou, and Folorunsho (2016) found in their study that teachers indicated that when they encounter any problem with digital devices, they could solve it with no help.

Results on Preschool Teachers' Use of Digital Technologies in Classroom Environments

As a result of this research study, it was documented that teachers' classrooms were not fully equipped in terms of digital technologies due to various reasons. Aiming to identify the opinions of Alpha generation children and their teachers on the use of technology in classrooms in preschool education institutions, İsmailoğlu and Yılmaz (2019) determined that there was no equipment related to smart boards and systems in classrooms due to the financial insufficiency of schools. Similarly, Gök, Turan, and Oyman (2011) found that some teachers stated that they could not use information technologies due to the lack of materials. Kuzgun and Özdiñç (2017) discovered that most teachers indicated that their schools provide a minimum level of technological equipment and this situation affects their use of technology in classrooms. Additionally, in another study, it was concluded that educational environments should be equipped with appropriate technologies (Kara and Çağıltay, 2017). These results are in line with this research's results.

In this study, it was found that teachers prefer to use digital technologies in their classrooms on a daily basis. Similarly, Simsar and Kadim (2017) addressed that majority of teachers actively use information technologies in classroom environments. Similar to the results of this research, the majority of teachers in a study conducted by Aksoy (2021) stated that technological tools should be used in preschool children's education. Halmatov, Akçay, and Ekin (2017) state that teachers have positive thoughts about using technological materials in classrooms. The mentioned results support the results of this research.

According to another result of this research, teachers use digital technologies in their classrooms for educational purposes. Supporting this result, Veziroğlu Çelik et al. (2018) found that preschool teachers use technology for educational purposes in needed activities. Pila, Blackwell, Lauricella, and Wartella (2019) concluded that teachers spend time using various technologies for educational purposes. Contrary to these results, in the study of Aldhafeeri, Palaiologou, and Folorunsho (2016), researchers indicated that teachers do not use digital technologies for educational purposes despite the presence of digital technologies in their classrooms.

Results obtained in this research remarked that teachers do not use digital technologies in their classrooms to facilitate children's games. According to Aldhafeeri, Palaiologou, and Folorunsho (2016), teachers do not use digital technologies to facilitate children's games. This result is in agreement with the results of this research. On the contrary, Kuzgun and Özdiñç (2017) determined that teachers mostly use technology to support subjects and motivate students. Additionally, according to the results of

research, since teachers do not have the habit of playing digital games in their daily lives and they do not use digital technologies to play games, it can be said that teachers continue these habits in classroom environments.

Considering obtained results in this study, teachers have positive thoughts about using digital devices in their classrooms. Similar to the results of this research, preschool teachers have positive thoughts about the use of technology in preschool children's education (Aksoy, 2021; Çakır & Oktay, 2013; Gök, Turan, & Oyman, 2011; Kara & Cagiltay, 2017; Koç, 2014; Öner, 2020; Pila et al., 2019; Tsitouridou & Vryzas, 2004; Wang & Zhu, 2014).

As a result of this research study, teachers think that digital devices support children's learning, language development, physical development, creativity, and literacy skills, while they think that digital devices do not support children's social development. In support of this research result, Wang and Zhu (2014) determined that teachers stated that the technologies they use in education encourage children's interest in learning and provide efficiency in teaching. In a study by Aksoy (2021), preschool teachers stated that technology and education would have a positive effect on the language and cognitive development of children, while it would have a negative effect on their social and emotional development. Halmatov, Akçay, and Ekin (2017) reported that the use of technological materials had positive effects on children's visual perception and mental development, while they had negative effects on children's social development and health. In her study, İliş (2006) noted that computer-assisted lessons carried out in the preschool period have various benefits on children, but have a negative effect in terms of socialization. In addition, in a study by Wood et al. (2008), teachers argued that computers might be a threat to the social development of young children. These results are in agreement with this research's results.

Regarding the conclusions reached based on the results of this research; teachers can be provided with various training on educational technologies, skills to use these technologies, digital literacy skills, and digital transformation. In this study, it was identified that teachers had negative attitudes towards technical problems related to digital devices. Teachers can receive hands-on training in order to quickly and effectively solve possible technical problems they may encounter with digital technologies. When teachers use digital technologies in classroom environments, they can be role models for students and guide them to prevent misapplications. Teachers can cooperate with families and inform them about this issue so that children can get the greatest benefit from their use of technology in home environments.

REFERENCES

- Akın, D. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının bilgi iletişim teknolojilerini kullanma durumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Akman, E. D. (2019). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin Tıms fen sonuçlarının 21. yy beceri düzeyleri ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aksoy, N. C., Karabay, E., & Aksoy, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 14(2), 859-894.
- Aksoy, T. (2021). Okul öncesi dönemdeki çocukların eğitiminde teknoloji kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Temel Eğitim*, (11), 30-38.
- Aldhafeeri, F., & Palaiologou, I. (2016). Interactions with digital technologies of children from 3 to 6 in Kuwaiti homes. *Educational futures*, 7(3), 48-68.
- Aldhafeeri, F., Palaiologou, I., & Folorunsho, A. (2016). Integration of digital technologies into play-based pedagogy in Kuwaiti early childhood education: Teachers' views, attitudes and aptitudes. *International Journal of Early Years Education*. 1-19.
- Altunbay, M. (2015). *İlköğretim Türkçe dersi (6-7-8. sınıflar) öğretim programında yer alan temel becerilerin kazandırılmasında çocuk edebiyatı ürünlerinin etkisi (21. yüzyıl örnekleme)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Anisimova, E. (2020). Digital literacy of future preschool teachers. *Journal of Social Studies Education Research*, 11(1), 230-253.
- Arslan, S. (2019). *İlkokullarda ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Blackwell, C. K., Lauricella, A. R., & Wartella, E. (2014). Factors influencing digital technology use in early childhood education. *Computers & Education*, 77, 82-90.
- Çakır Babayiğit, Ö. (2014). *Eğitim amaçlı bilgisayar oyunlarının okul öncesi eğitimde kullanımına yönelik öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çakır, R., & Oktay, S. (2013). Bilgi toplumu olma yolunda öğretmenlerin teknoloji kullanımları. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 35-54.

Research in Social Sciences

- Demir, O. (2015). Okul öncesi öğretmenlerin bilişim teknolojilerini kullanma durumları ve bunun öğretime etkisi (nitel bir çalışma). *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (4), 466-479.
- Gök, A., Turan, S., & Oyman, N. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin bilişim teknolojilerini kullanma durumlarına ilişkin görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(3).
- Halmatov, M., Akçay, N. O., & Ekin, S. (2017). Teknolojik araçların sınıfta kullanımına ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 12(11).
- Hannafin, R. D., & Savenye, W. C. (1993). Technology in the classroom: The teacher's new role and resistance to it. *Educational Technology*, 33(6), 26-31.
- İliş, B. E. (2006). *Erken çocukluk eğitiminde bilgisayar kullanımına yönelik bilgisayar ve anaokulu öğretmenleri ile 6 yaş grubu çocuklarının görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- İnci, M. A., & Kandır, A. (2017). Okul öncesi eğitimde dijital teknolojinin kullanımıyla ilgili bilimsel çalışmaların değerlendirilmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 1705-1724.
- İsmailoğlu, S., & Yılmaz, H. (2019). Alfa nesil çocuklarının sınıflarında teknoloji kullanımı. *ISPC 2019 Bildiri ve İyi Örnekler Tam Metin Kitabı*, 107.
- Kara, N., & Çağıltay, K. (2017). In-service preschool teachers' thoughts about technology and technology use in early educational settings. *Contemporary Educational Technology*, 8(2), 119-141.
- Kardeş, S. (2020). Erken çocukluk döneminde dijital okuryazarlık. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 827-839.
- Kaya, M. (2020). *Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Kocaman Karoğlu, A. (2016). Okul öncesi eğitimde dijital hikâye anlatımı üzerine öğretmen görüşleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(1), 175-205.
- Koç, K. (2014). The use of technology in early childhood classrooms: An investigation of teachers' attitudes. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 13(3), 807-819.
- Konca, A. S., & Erden, F. T. (2021). Digital technology (dt) usage of preschool teachers in early childhood classrooms. *Journal of Education and Future*, (19), 1-12.

- Korkmaz, M. (2020). *Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Kuzgun, H., & Özdiñç, F. (2017). Okul öncesi eğitimde teknoloji kullanımına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (ERTE Özel Sayısı), 83-102.
- Lupu, D., & Laurentiu, A. R. (2015). Using new communication and information technologies in preschool education. *Procedia-Social And Behavioral Sciences*, 187, 206-210.
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy? *Computers & Education*, 59, 1065-1078.
- Nur, A. M., & Badirou, A. (2021). Bilgi ve iletişim teknolojisinin sosyo-ekonomi üzerindeki etkisi. *Kesit Akademi Dergisi*, 7 (26), 9-24.
- Onursoy, S. (2018). Üniversite gençliğinin dijital okuryazarlık düzeyleri: Anadolu üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2).
- Orçan Kaçan, M., & Kimzan, İ. (2017). Öğretmenlerin okul öncesi eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (12), 203-215.
- Öner, D. (2020). Erken çocukluk döneminde teknoloji kullanımı ve dijital oyunlar: Okul öncesi öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 138-154.
- Özturan, S., & Bozcan, Ü. E. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmanın önemine ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 2146-9199.
- Palaiologou, I. (2016). Children under five and digital technologies: Implications for early years pedagogy. *European Early Childhood Education Research Journal*, 24(1), 5-24.
- Perdana, R., Riwayani, R., Jumadi, J., & Rosana, D. (2019). Development, reliability, and validity of open-ended test to measure student's digital literacy skill. *International Journal of Educational Research Review*, 4(4), 504-516.
- Pila, S., Blackwell, C. K., Lauricella, A. R., & Wartella, E. (2019). Technology in the lives of educators and early childhood programs: 2018 survey. *Evanston, IL: Center on Media and Human Development, Northwestern University*.
- Qi, F. (2021). Application of new media technology in the information teaching of preschool education. *In International Conference on Society Science*, 157-163.

- Sariođlan, S. (2020). *Okul öncesi dönem çocuklarının teknoloji ve medya kullanım düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Simsar, A., & Kadim, M. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin bilişim teknolojilerini kullanma durumları ve bunun öğretime etkisi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 127-146.
- Tezci, E. (2010). Sınıf öğretmenlerinin eğitimde bit kullanımına ilişkin özgüven düzeyleri. *Education Sciences*, 5(3), 981-992.
- Tsitouridou, M., & Vryzas, K. (2004). The prospect of integrating ICT into the education of young children: The views of Greek early childhood teachers. *European Journal of Teacher Education*, 27(1), 29-45.
- Uçak, S., & Erdem, H.H. (2020). Eğitimde yeni bir yön arayışı bağlamında "21. yüzyıl becerileri ve eğitim felsefesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 76- 93.
- Velez, A.P., Olivencia, J.J.L., & Zuazua, I.I. (2017). The role of adults in children digital literacy. *Procedia Social And Behavioral Sciences*, 237, 887-892.
- Veziroğlu Çelik, M., Acar, İ. H., Bilikci, C. A., Şahap, G., & Yalvaç, B. M. (2018). Çocuk, teknoloji ve medya: Okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin görüşleri üzerine bir çalışma. *Turkish Studies (Elektronik)*, 13(6), 147-164.
- Wang, J., & Zhu, S. (2014). The investigation on kindergarten teacher's educational technology literacy: Take kindergarten backbone teachers who participate in "national teacher training program" in henan province for example. *In 2014 International Conference of Educational Innovation through Technology* (pp. 236-243). IEEE.
- Wood, E., Specht, J., Willoughby, T., & Mueller, J. (2008). Integrating computer technology in early childhood education environments: Issues raised by early childhood educators. Retrieved December 11, 2021 from https://scholars.wlu.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=educ_faculty.
- Yaman, C. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- Yazıcıoğlu, A., Yaylak, E., & Genç, G. (2020). Okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 274-286.
- Yalçın, V., Simsar, A., & Dinler, H. (2020). 5-6 yaş çocukları için 21. yy becerileri ölçeği (day-2): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(32), 78-97.

Yontar, A. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 815-824.

Arttırılmış Gerçekliğin Reklam Stratejisi Olarak Kullanımı Örneklem: Youtube 360 Reklamları

Buse Nur ACAR¹

GİRİŞ

İnternetin gündelik yaşamlara hızla dahil oluşunun ardından, teknolojik gelişmeleri de beraberinde getirmiş bulunmaktadır. İnternet ve teknoloji iç içe geçmiş birer kavram haline gelmiştir ve günden güne gelişmeleri devam etmektedir. Medya sektörü teknolojidenden en çok etkilenen alanlardan biridir. Medya sektörü kendine teknoloji sayesinde bir kimlik edinerek ‘Yeni Medya’ oluşumu göstermiştir. Teknolojik gelişmeler medya sektörünü etkilediği gibi reklam sektörünü de etkisi altına almıştır. Bu gelişmelerle birlikte hayatımıza giren ‘Sanal Gerçeklik’ kavramı reklam stratejilerinden biri haline gelmeye başlamıştır. Tüm bunlar göz önünde bulundurularak bu çalışmada arttırılmış gerçeklikten ve arttırılmış gerçekliğin yarattığı 360 derece reklam kavramından bahsedilerek, örnekler üzerinden inceleme yapılacaktır.

Bununla birlikte son yıllarda kültürel, toplumsal değişimlere yön vermeye başlayan internet, bu açıdan geleneksel medya araçları karşısında önemli bir güç kazanmıştır. Yeni medya geleneksel medyaya kıyasla anında geribildirim aldığından takipçilerin edilgen değil aktif olarak medyaya katılmasını sağlamaktadır (Tosun, vd., 2019, s: 533-534). Tüm bu gelişimler ve değişimler aslında birer yeni iletişim teknolojisidir. Teknoloji sayesinde insan iletişimi de farklı boyutlara evrilmiştir. Arttırılmış gerçeklik ise, hedef kitle açısından mekânsal gerçekliğin artışı sayesinde ilgi çekici bir teknolojik gelişme olarak yerini almıştır.

Yeni iletişim teknolojilerinin temelinde dijital devrim bulunmaktadır. Bilginin toplanması, saklanması, işlenmesi ve arttırılarak aktarılmasında sayısal tekniklerden yararlanmak yeni medyanın temel özelliğidir. Sayısal Teknoloji; ses, müzik, metin fotoğraf ve farklı türdeki görüntü biçimindeki her türdeki görüntü biçimindeki her türlü verinin bilgisayar diline mikro işlemciler yardımıyla dönüştürülmesidir. (Tosun, 2020, s:635) Bu sayısal devrim gerçekliği arttırılarak kullanıcılara farklı deneyimler yaşatmak amacıyla geliştirilerek sunulmaya devam etmiştir. Bu gelişmeler sayesinde de markalar arttırılmış gerçekliği reklam stratejisi olarak kullanmaya başlamışlardır.

¹ İstanbul Kültür Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi,
Email: Busenur_acar@hotmail.com

1. REKLAM VE REKLAM STRATEJİLERİ

Reklam; bir mal, hizmet ya da düşüncenin üretilmesinden önce başlayıp son alıcıya tesliminden sonra da devam eden eylemler bütün olan pazarlama fonksiyonu, örgütsel amaçların gerçekleştirilmesi açısından anahtar konumdadır. Çağımızda birçok insan reklamlar aracılığıyla çeşitli fikirlere, ürünlere, hizmetlere ya da kurumlara ilişkin bilgiler edinmekte, reklamlardan gördüklerini, duyduklarını gündelik yaşamlarına ve hatta arkadaş sohbetlerine taşımaktadırlar. (Elden, 2018, s:135,136)

Reklam; insanları bir ürün veya hizmetten gönüllü olarak faydalanmaya teşvik etmek, dikkatlerini ürüne, hizmete, markaya çekmek amacıyla yapılan yazılı, görsel ve işitsel çalışmaların bütünüdür. (Türk Dil Kurumu) Reklam, kaynağı belli olacak şekilde bir kişi ya da kuruluş tarafından herhangi bir mal, hizmet ya da fikri duyuran, ilgili mal, hizmet ve fikre yönelik hedef kitleyi bilgilendirerek veya ikna ederek hedef kitlede istenen yönde davranış değişikliği yapmayı amaçlayan, yer ya da zaman satın alınarak yapılan bedeli ödenmiş iletişim biçimidir. (Tosun, vd., 2019, s: 36) Reklam ile ilgili yapılan tüm tanımlar, reklamın kişi ya da kuruluş tarafından hedef kitlenin ikna edilmesindeki önemine vurgu yapmaktadır. Reklamın önemi sadece hedef kitleyi ikna etmek veya etkilemek olarak azımsanmamalıdır.

Reklam, tüketicilerle iletişim kurarken onları fiziksel ve psikolojik anlamda fayda sağlayan çeşitli marka vaatleri taşır. Ancak bu marka vaatlerinin kısa, orta ya da uzun vadede satın alma davranışına neden olabilmesi için öncelikle markanın adının hatırlanması gerekir. Markanın tüketicilerin belleklerindeki varlığı, marka tercihi yaratılabilecek çağrışımların bununla bağ oluşturmaya olanak sağlar. Genel olarak reklamlarda mümkün olan en yüksek bilinirlik amaçlanır. (Elden, 2018, s:140-141)

Reklamın talep yaratarak ve var olan talebi arttırarak üretim atışına neden olduğu, bunun bir sonucu olarak da istihdamın ve refah düzeyinin yükselmesine, diğer bir sonucu olarak da birim maliyetlerini düşürerek rekabet ortamını canlandırarak fiyat indirimlerine yol açtığı, yeniliklerin çoğalmasına, ürün türlerinin artmasına, kalitenin yükselmesine katkıda bulunduğu, tüketicilere çeşitli alternatifler arasında seçim yapma olanağı verdiği bilgilendirici ve eğlendirici olması da önemi arasında yer almaktadır. (Topsümer, Elden, 2015, s: 23) Reklamın markalar ve hedef kitle açısından önemlerine değinmek aslında reklamın kendi içerisinde de ayrıldığını görmemize sebep olmuştur. Bu ayrımlar aslında reklam stratejilerini oluşturmaktadır.

Reklam Stratejisi; mesaj stratejisi ve medya stratejisi olmak üzere iki ayrı çalışma gerektirir. Bu nedenle mesaj ve medya stratejilerini bütünleşik

düşünmekte yarar vardır. Bu iki stratejisi yaratıcı stratejiyi de içlerinde barındırarak reklamın nasıl hafızalarda yer edinebileceği konusunda önemli bir yol haritası oluşturmaktadır.

Mesaj Stratejisi: Reklam mesajlarının hedef kitleye, neyi, nasıl ve ne şekilde söyleyeceğinin kararlaştırıldığı stratejidir. Uygulanacak reklamların biçiminin, içeriğinin her yönden kararlaştırılması gerekmektedir. (Tosun, 2020, s: 569) Mesaj stratejisi arttırılmış gerçeklik konusunda da önem taşımaktadır. Mekânın hedef kitleye daha gerçek hissettirmesi ve hafızalara işlenmesi amacı ne kadar önemliyse mesajın arttırılmış gerçeklik içinde de verilmesi gerekmektedir.

Yaratıcı Strateji: Yaratıcılık, bir düşüncenin, objenin veya süjenin daha önce var olmayan, diğer bir deyişle orjinallik niteliği taşıyan tasarımının yapılmasıdır. Reklamların temel misyonu olan bilgi verme, ikna etme ve zihne yerleştirme süreçlerinin gerçekleşmesinde yaratıcı çalışmaların önemi büyüktür. (Tosun, 2020, s:575) Arttırılmış gerçeklik ise bir yaratıcılık örneğidir. Hedeflenen kitlenin mekânın içindeymiş gibi hissetmesini sağlamak birçok yönden duygularını besleyerek ürünü satın aldırma konusunda harekete geçirebilir.

Medya stratejisi: Reklam amaçlarını gerçekleştirmeyi hedefleyen medya amaçları, medya stratejisinin kararlaştırılmasında temel belirleyici konumundadır. Reklamın medya hedef kitlesinin kim olduğu ve özellikleri, mesajların bu hedef kitleye nerede ve ne zaman ileteceği ve reklamın hangi yoğunlukta yapılması gerektiği gibi konuları içerir. (Babür, 2020, s:585) Medya Stratejisi, planlaması internet reklamcılığında da oldukça önemlidir. Mecraların nasıl, ne sıklıkla kullanacağı konusunda belirleyicidir. Arttırılmış gerçeklik reklamları göz önünde bulundurulduğunda; daha az bilinen ve markalar tarafından daha az tercih edilen bir reklam türü olması sebebiyle medya stratejisi öne çıkarıcı şekilde hazırlanmalıdır.

1.1. DİJİTAL REKLAMCILIK

İnternet olgusu, ilk kez 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde askeri bir proje olarak ARPANET (Advanced Research Projects Authority Net) ismiyle, birbirine bağlı bilgisayarların oluşturduğu bir ağ olarak ortaya çıkmıştır. Teknolojinin zamanla gelişim göstermesi ve ağa giderek daha fazla bilgisayarın katılmasıyla proje büyümüş, erişim oranı artmış ve internet kavramı günümüzde kullanıldığı biçimine kavuşmuştur. (Özsu, 2019, s:17) İnternet olgusunun tüketici hayatlarına girmesi, internetin çeşitlenmesine, çevrimiçi platformların, forumların artmasına neden olmuştur. Daha sonra sosyal medya kanallarının ortaya çıkışıyla birlikte markalar dijitale yönelerek, daha az maliyetle reklam vermeye başlamışlardır.

Tüketici ve markaların dijital kanalları kullanmasıyla ortaya çıkan dijital pazarlama kavramı, tüketiciyi tek yönlü iletilere maruz kalan pasif statüsünden kurtarmış, işletme ve markalarla birlikte sürece daha aktif biçimde katıldığı ortamlar yaratmıştır üzerinde durduğu gibi tüketiciler artık pasif izleyiciler değil, aksine tüketim sürecine aktif katılımcılar olarak dahil olmaktadır. (Özsu, 2019, s: 15)

İnternet üzerinden gerçekleştirilen reklamlar ile geniş bir coğrafyaya erişim mümkün olmaktadır. Ayrıca internet spesifik hedef kitlelere de ulaşma olanağı tanımaktadır. Zira ortak beğenilere ve zevklere, yaş, eğitim, gelir vb. ortak demografik özelliklere sahip, belli bir topluluğun mensubu olma arayışındaki kişiler belli web sayfalarının etrafına kümelenebilmektedir. (Elden, 2018, s: 269) İnternetin günden güne gelişimine devam etmesiyle birlikte, markaların reklam verebilecek ve spesifik hedef kitlesine ulaşabilecek daha çok kanalı olmaya başlamıştır. Böylece internet ile birlikte reklamcılıkta evrilmiş ve günden günde yenilenmiştir. Sosyal medya kanalları, video yükleme platformları markaların en çok kullandığı kitle iletişim araçlarından biri haline gelmiştir.

1.2. VIDEO PAZARLAMA VE YOUTUBE

Video, Mayer (2009), Lim ve Benbasat (2000) tarafından, çeşitli sembolik sistemler kullanılarak anlamsal olarak zengin bilgi ve içerik ileten bir multimedya sunumu olarak tanımlanmaktadır. Çoklu medya içeriğine sahip video içeriklerin sözsüz ve yazısız mesajları iletebildiğini, anlaşılabilirliği arttırdığını ve bilgiyi daha az belirsiz hale getirdiğini ortaya koyulmuştur. (Özsu, 2019, s: 44)

1920'li yıllardan bu yana video içerik üretimi ve video pazarlama kanalları; gelişen teknoloji, modern video kayıt cihazları, geniş seçenekler sunan video işleme programları ve üretilen video içeriklerin dağıtımını kolaylaştıran video içerik platformları sayesinde günümüzde en popüler görsel pazarlama kanallarından biri haline gelmiştir. (Özsu, 2019, s: 46) Video içerik üretimi ve dağıtımının başlıca kanalı ise Youtube olmuştur. Kullanıcılar kendi içeriklerini üreterek ücretsiz bir şekilde dağıtabilme olanağına sahiptir. Video reklamcılığının temel taşlarından biri Youtube platformudur.

Youtube, Google'a ait bir Amerikan çevrimiçi video paylaşım ve sosyal medya platformudur. Merkezi San Bruno, Kaliforniya'da olan platform, 15 Şubat 2005'te 3 eski PayPal çalışanı tarafından kurulmuştur. Platform, kullanıcılarına video yükleme, izleme ve paylaşma imkânı sunmakta olup, medya şirketleri ve kullanıcı üretimi videoların gösterimi için WebM, H.264 ve Adobe Flash Video teknolojilerini kullanır. Genel olarak video klipler, televizyon klipleri, müzik videoları, video bloglar, kısa özgün

videolar ve eğitim videoları gibi içerikler yayınlanmaktadır. (www.tr.wikipedia.org) Youtube platformunun popülerleşmesiyle birlikte markalarda sadece bu platforma özel reklamlar üreterek bir strateji geliştirmişlerdir. Böylece Youtube kullanan hedef kitleye ulaşabiliyor ve reklamlarının birçok kez hedef kitleye izletebiliyor.

2. ARTTIRILMIŞ SANAL GERÇEKLİK

Artırılmış gerçeklik, gerçek dünyayla bağlantısını sürdüren, veri ve görüntülerin gerçek dünya görüntülerine eklenebildiği, sanal ve gerçek nesnelerin aynı platformda bir arada algılanmasına olanak sunan bir platform olarak tanımlanabilir. (Erdem, 2021, s: 241)

Teknolojinin gelişmesi ve internet platformlarının yoğun bir şekilde kullanımı bu anlamda reklam ve pazarlama stratejileri açısından da hem yeni mecralar hem de farklı yöntem ve teknik kullanımını mümkün hale getirmiş durumda, bütün bu olanaklar da reklam alanında çalışan uzmanlar ve reklam verenler tarafından etkili bir biçimde kullanılmaktadır. Bu anlamda gerçekliğin sanal platformlara taşındığı ve gerçekliğin üç boyutlu biçimde tüketiciyle buluşturulduğu arttırılmış gerçeklik stratejilerini içeren çalışmalar gün geçtikçe çoğalmaktadır. (Erdem, 2021, s: 242) Markalar ve reklamcılar ise bu stratejisi fark ederek hedef kitle üzerinde denemelere devam etmişlerdir. Bu strateji aslına tüketici algısını biçimlendirmek için kullanılmaktadır, böylece daha akılda kalıcı bir reklam ortaya çıkmaktadır.

2.1. ARTTIRILMIŞ SANAL GERÇEKLİK VE 360 DERECE VİDEOLAR

Sanal gerçeklik teknolojisiyle bütünleşik olarak deneyimlenen 360 derece video içeriklerin kullanıcının dikkat alanını, yani video içeriğinin aktarmak istediği mesaja ve mesajı aktaran ortama çok daha gerçekçi bir şekilde dahil olduğunu ifade ederken, bu içeriği birincil şahıs gözüyle deneyimleme olanağı sunma özelliğini de kafa merkezli görüntü oluşturma şeklinde terimleştirmektedirler. (Özsu, 2019, s: 47) Yeni yeni popülerleşen 360 derece video içerikleri, hedef kitle üzerinde birden fazla duygu oluşturarak, unutulmaz deneyim haline gelebilecek ve birçok marka tarafından tercih edilebilecek bir potansiyeldedir.

Sanal gerçeklik ortamında oluşturulan nesnelere ile gerçek nesnelerin bütünleştirilmesiyle oluşan artırılmış gerçeklik teknolojisi, pazarlama iletişimi açısından değerlendirildiğinde tüketiciler için katılımcı bir deneyim yaratmaya imkân sağladığı vurgulanmak ve böylece ortamda yer alan nesnelere etkileşim kurma fırsatı üzerinde durulmaktadır. (Coşkun,

Sever, 2019, s:590) Youtube platformunu tarafından onaylan 360 derece videolar, tüketiciye her yerden kolay ulaşım sağlamaktadır. Mobil kullanarak izlenen videolarda ekran sağa ve sola kaydırılabilir veya bilgisayardan izlenen videolarda Mouse yardımıyla reklamın veya videonun içerisinde kolayca gezinilebilmektedir.

Şekil 1. Youtube 360 Derece Videoların Reklam Stratejisi Olarak Kullanılması Hyundai Örneği

Hyundai markasının Youtube üzerinden yaptığı 360 derece reklam örneği yukarıda gösterilmektedir. Bu reklam seçilirken hem ilk örneklerden biri olmasına hem de izlenme oranının yüksek olmasına dikkat edilmiştir. Hyundai markası 360 video özelliğini reklam stratejisi olarak kullanmış böylece hedef kitleye yeni arabasını, hedef kitlenin kontrolüne bırakarak özgürce inceleme fırsatı tanımıştır.

Şekil 2. Youtube 360 Derece Videoların Reklam Stratejisi Olarak Kullanılması Coca Cola Örneği

Coca Cola markasının bu reklamı örnek olarak seçilirken, hem ilk örneklerden biri olmasına hem de izlenme sayısının yüksek olmasına dikkat edilmiştir. Coca Cola markasının hedef kitlelerin hafızalarında yer etmeyi başarmış reklam örnekleri bulunmaktadır. Her zaman duygusal ve harekete geçirici reklamlar yapmaya çalışan marka 360 derece videoları bir reklam stratejisi olarak kullanmış, tüketiciye samimi, özgür ve kendi deneyimini yaşamayı sağlayabilecek bir ortam hazırlamıştır.

Şekil 3. Youtube 360 Derece Videoların Reklam Stratejisi Olarak Kullanılması BMW Örneği

Bu reklam örnek olarak seçilirken, artırılmış gerçeklik 360 video örneği ilk reklam örneklerinden biri olması ve izlenme sayısının yüksek olmasına dikkat edilerek seçilmiştir. Bmw markasının sevilen bir ünlü kullanımı yaparak (Gigi Hadid) sürüş deneyimini göstermeyi amaçlamıştır. 360 derece video özelliğini bir reklam stratejisi olarak kullanan Bmw markası hedef kitleye kendi konforunu ve deneyimini ünlü kullanımıyla birleştirerek yaşatmayı hedeflemiştir.

SONUÇ

Teknolojinin her alanında görülen yüksek ivmeli değişim iletişim teknolojilerinin değişimini de beraberinde getirmiştir. Bu gelişmelerin sonucunda tüketiciler istedikleri ürünler telefon, bilgisayar, tablet gibi teknolojik araçlardan her yerde ulaşabilir hale gelmiştir. Böylece markalarda teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek eskiden tek yönlü olan iletişimlerini, teknoloji ve internet sayesinde çift yönlü ve hızlı geri bildirim alabilecek hale getirmişlerdir.

Tüketiciler markaların internet ortamına katılımı sayesinde, markaları daha yakından takip edebilmiş, ürünlerine her yerden ulaşabilmiş ve marka sadakati oluşturmak konusunda daha kolay adımlar atmayı başarmışlardır. Teknolojik gelişmeler yüksek ivmeli değişimini giderek arttırarak internet üzerinden farklı platformların gelişmesine sebep olmuştur. Tüketicilerin kullanımına sunulan bu platformlar popüler kavramları da beraberinde getirmiştir. Ayrıca tüketici olan kitleleri üretici konumuna getirerek kendi içerisinde bir döngü yaratmıştır. Her alanda olduğu gibi burada da gelişmeler hız kesmeden devam etmiş ve tüketici konumundaki kitlelerin üretici konumuna geçmesiyle video içerik üretimi başlamıştır.

İnternet kavramı ve video içerik kavramı iç içe geçerek tüketicilere yeni platformlar sunmuşlardır. Bu platformlar YouTube, Vimeo, Dailymotion olmuştur. Video içerik üreticilerinin sayısının günden güne artmasıyla video kavramı da değişime ve gelişime uğramıştır. Bu gelişimler ve değişimler 360 Derece Videolar kavramını ortaya çıkarmıştır.

360 derece video kavramının ortaya çıkış sebebi tüketicilerin ve üreticilerin yeterince gerçek hissetmemesi ve giderek sıradanlaşan görseller ve işitsel medya olmuştur. Tüketiciler üzerinde daha gerçek ve kalıcı etkiler yaratabilen 360 derece videolar, markaların mesajı çok daha etkili bir şekilde hedef kitlesine aktarabilmektedir.

Bu yapılan araştırma aracılığıyla büyük markaların 360 derece videoları nasıl bir reklam stratejisi haline getirdiği analiz edilmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda 360 derece videoların reklam ve marka boyutu ile ilgili yapılan çalışmalara fazla rastlanmadığı için benzer çalışmalar kaynak olarak kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda 360 derece video reklamda verilmek istenen mesajın hedef kitle üzerinde daha etkili olabileceği ürün, olay örgüsü, mesaj doğru orantıda birleştirildiğinde bu reklam türünü deneyen kullanıcı üzerinde pozitif tutumlar oluşturabileceği söylenebilmektedir.

KAYNAKÇA

Kitap

Tosun, Nurhan Babür (2020). Marka Yönetimi, İstanbul: Beta Yayınları

Elden, Müge (2018). Reklam ve Reklamcılık, İstanbul: Say Yayınları

Tosun, Nurhan Babür, Uraltaş, Nazlım Tüzel vb. (2019). Reklam Yönetimi, İstanbul: Beta Yayınları

Makale

Erdem, Serhat (2021). ‘Sanal Gerçekliğin Reklam Stratejilerinde Kullanılmasına Yönelik Bir Değerlendirme’ Güzel Sanatlar Enstitü Dergisi, 241-345.

Coşkun, Engin (2019). ‘Arttırılmış Gerçeklik İçeren Reklamlarda Format Farklılıklarının Hatırlamaya Etkisi’ İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Vol: 7, Issue:2, 585-608.

Tez

Özsu, Semih (2019). 360 Derece Video Reklam Deneyiminde Tüketicinin Mekansal Varlık, Anlatı Anlamlandırma ve Keyif Alma Algısının Markaya Yönelik Tutuma Etkisi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Pazarlama Bilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

İnternet

<https://www.youtube.com/watch?v=ihib5S-nNqU>, Erişim Tarihi: 02.04.2022

<https://www.youtube.com/watch?v=owmi4DkihYo>, Erişim Tarihi: 02.04.2022

<https://www.youtube.com/watch?v=D22SXpMKUss>, Erişim Tarihi: 02.04.2022

www.tr.wikipedia.org, Erişim Tarihi: 01.04.2022

Kentin Kadın Yoksulluğunun Yönetiminde Sosyal Yardım Politikaları ve Uygulamaları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) Politika Uygulama Araçlarının Analizi

Ahmet YAMAN¹

Sevgi YAMAN²

GİRİŞ

Yoksulluk kavramı insanlığın varoluşu ile birlikte ortaya çıkan bir kavramdır. İnsanlığın tarihsel gelişim süreci göz önüne alındığında ilkel toplumlardan modern toplum tiplerine kadar yoksulluk olgusu sosyal bir gerçeklik olarak varlığını sürdürmektedir. Yoksulluğun her bir toplumda, farklı zaman ve mekanlarda değişik boyutlarda görülmesi, gözlemlenmesi nedeniyle yoksulluk olgusu sosyo-ekonomik, politik ve kültürel pek çok alanın kesişim noktasında yer almaktadır. 21. yüzyılın kent mekanları da yoksulluğun üretildiği ve yaşandığı yerlerdir. Dolayısıyla sosyal bir gerçeklik olan yoksulluğun ortadan kaldırılması, azaltılmasına yönelik çeşitli politikalar geliştirilmektedir (1: 1-30). Yoksulluğun çok anlamlı ve katmanlı yapısı nedeniyle yoksulluk kavramının tanımlanması ve gösterilmesinde tartışmalar halen güncelliğini korumaktadır. Yoksulluk, insanın temel ihtiyaçlarını karşılamaması durumu olarak özetlenebilmektedir. Bu anlamda kişinin barınma, beslenme, sağlık, eğitim vb. imkanlara ulaşamamasını da ifade etmektedir. Yoksulluk olgusunun çok boyutlu bir özellik göstermesi gibi, yoksulluğun nedenlerine ilişkin açıklamalar ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasına ya da yoksulluğun meşruluğuna dair açıklamalar da literatürde oldukça geniş bir yelpazede ele alınmaktadır (2: 313). Bireysel açıklamalar yoksulluğun kişisel tercihe, kişilerin yoksulluk yardımlarıyla olan ilişkisine, kişilerin sosyo-demografik özelliklerine odaklanmaktadır. Bu değerlendirmeler literatürde sosyal yardımları hak eden – etmeyenler oraya ayırmakta, yoksulluk kültürü, sınıf altı gibi kavramlarla geniş bir tartışma alanı bulmaktadır. Yoksulluğun nedenlerini yapısal özellikler bağlamında inceleyen yaklaşımlar ise gelir dağılımı, bölgeler arası eşitsizlik, eğitim, istihdam, sağlık gibi olanaklara erişim, toplumsal eşitlik, adalet, dışlanma

¹ Dr Öğr. Üyesi, Tarsus Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, E-mail: ahmetyaman@tarsus.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2359-8653

² Sosyal İnceleme Uzmanı, Mezitli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, E-mail: sevgiyaman.sydv@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6562-0356

ve ayrımcılık gibi kavramlara odaklanmaktadır. 1980 sonrası dönem itibariyle yoksulluk küreselleşme olgusuyla birlikte ele alınmaktadır. Neo-liberal ekonomi politikalarının kurumsallaşması ve yapısal uyum politikalarının sonucu olarak esnek çalışma, düzensizleşme, taşeronlaşma vb. uygulamalar yoksulluğun şiddetlenmesine neden olmuştur (2,3: 15-50).

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde yoksulluğun tanımlanması, yoksulluğun boyutu ve göstergeleri, yoksulluğun nedenleri, yoksulluğun mekânsal görünümü, yoksulluğu yaşayanların demografik özellikleri, yoksulluğun azaltılmasına yönelik sosyoloji, ekonomi, politika, iletişim gibi farklı disiplinlerce çalışmaların yürütüldüğü bilinmektedir. Çalışmada ilk olarak sosyal bir gerçeklik olan yoksulluk ve özelde kadın yoksulluğu kavramlarına kuramsal açıdan yer verilmiştir. İkinci olarak, sosyal yardım ve politikalarının tarihsel gelişimi ve uygulamaları incelenmiştir. Yoksulluk kavramı, sosyal politika kavramı ile birlikte değerlendirilmiştir. Sosyal politika kavramı da tıpkı yoksulluk kavramı gibi insanlık tarihi boyunca var olmuş geleneksel ya da modern toplumlarda farklı biçimlerde ele alınmıştır. Çünkü tarih boyunca kadın, yetim, çocuk, engelli vb. kırılgan gruplar her toplumda var olmuştur. Bu toplumsal grupların ihtiyaçlarının karşılanması, beklenti ve taleplerinin yerine getirilmesi ya da getirilememesi sosyal politika kavramının içerisinde değerlendirilmektedir (4: 107). Üçüncü olarak, sosyal yardım ve politikalarının uygulanmasında kurumsal olarak yer alan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına (SYDV) değinilmiştir. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının kadın yoksulluğunun yönetilmesinde uyguladıkları politika araçları analiz edilmiştir.

Bu araştırmanın temel problemi kentteki kadın yoksulluğunun yönetim süreçlerine odaklanmaktadır. Bu anlamda yoksulluğun tanımlanması ve yönetilmesinde sosyal yardım politikalarını kent ölçeğinde uygulayan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) sosyal yardım politikası ve uygulama araçları değerlendirilmektedir. Çalışmanın problemini ayrıntılı açıklamak amacıyla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Yoksulluk kavramı ve kadın yoksulluğunun literatürdeki kavramsal tartışmaları nelerdir?
2. Türkiye’de sosyal yardım politikası literatürde ve mevzuat (politika metinlerinde) çerçevesinde nasıl tanımlanmaktadır?
3. Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) kuruluşu, amacı ve kurumsal yapısının gelişimine etki eden politikalar nelerdir?

4. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) kentte yaşayan kadınlara yönelik uyguladığı politika uygulama araçları nelerdir?

Çalışmanın problematiği ve sorularına cevap aramak için nitel araştırma yöntemi stratejisi benimsemiş, güncel bir konuyu derinlemesine incelemeyi, bir olgunun bağlamını ortaya çıkarmayı hedefleyen araçsal ve çoklu durum çalışması deseni kullanılmıştır (5: 101 ,6: 290). Çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda, ikinci veri kaynağı niteliğinde olan kalkınma planları, stratejik planlar ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma 'ya ilişkin mevzuat politika metinleri olarak analiz edilmiştir.

Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu Üzerine Değerlendirmeler

Yoksulluk kavramı parayla bağlantılı, ilgili bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bu yoksul olarak yaşayan insanların satın alma gücü ya da kişi başına düşüne milli gelirden elde ettikleri pay olarak değerlendirilebilmektedir (7: 10). Yeterli kaynak ve gelire sahip olamama durumu olduğumu gibi gıda, su, yiyecek, barınma, sağlık ve güvenlik hizmetleri gibi temel gereksinimlerden de yoksun olma durumu olarak da yoksulluk olgusu tanımlanabilmektedir (8: 25). Bradshaw, gereksinimlerin eksikliği olarak tanımlanan yoksulluk kavramını sorgulayarak bu eksiklik meselesinin kişiden kişiye değişim gösterebileceğine vurgu yapmaktadır. Gereksinimler, eksiklikler bu anlamda görecelidir. Dolayısıyla yoksulluk kavramını eksiklikler ya da ihtiyaçlardan ziyade yoksunluk kavramı ile ele alınmasını önermektedir (9: 4). İhtiyaçların eksikliği ya da yoksunluk olarak ifade edilen yoksulluk olgusu, bazı insanların kendi özelliklerinden, doğal ya da çevresel koşullardan ya da savaş vb. insan eliyle ortaya çıkarılan sorunlar sebebiyle geçimlerini sağlamakta güçlük çekmek ile ilgili bir durumdur. Bu anlamıyla tarihin her döneminde ve her toplumda rastlanılmış, deneyimlenmiş bir olgudur (10: 24). Yoksulluğun tarihsel olarak bütün toplumlarda görülebilmesi zaman ve mekan mefhumundan bağımsız bir sosyal gerçeklik olarak algılanmasını sağlasa da “modern yoksulluk” kavramı sosyal bilimlerin inceleme nesnesini oluşturmaktadır (10).

Tarımın ticarileşmesi, tarımsal üretimin yerini sanayi üretimi ile birlikte gelişen fabrikalaşma, sanayi olgusunun mekânsal ölçeğinin kentlerde merkezileşmesi modern yoksulluk kavramının tarihsel ve sosyo-ekonomik zeminini oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle modern yoksulluk kavramı sanayileşme ve kentleşme değişkenleri sosyal yapıların, politik kurumların ve insan ilişkilerinin değişim ve dönüşümünde önemli bir rol oynamıştır (11: 2). Modern yoksulluk kavramının endüstri devrimi, kapitalizmin yükselişi, siyasal devrimler ve ulus devletlerin oluşumu, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle tanımı, anlamı, ölçülebilirliği değişim göstermiştir (12: 13). Bu açıdan sosyal teori ya da sosyal bilimler

her zaman yoksulluğu bir sorunsal olarak ele almıştır. Bu sorunsal ise yoksulluğa neden olan ya da yoksulluğun giderilmesinin nasıl olacağı konuları üzerine muazzam bir külliyatın oluşmasına zemin hazırlamıştır (13: 1-2).

Modern yoksulluğun işgücü ile olan ilişkisi, yoksulluğun hak ile hayırseverlik arasındaki mücadelesi, refah devleti ile sosyal dayanışma olarak dönüşümü uzun ve kapsamlı bir sosyal, ekonomik ve politik bir incelemeyi işaret etmektedir (10: 23-66). Çalışmanın kapsamı ve sınırlılığı düşünüldüğünden yoksulluk kavramının tarihsel ve sosyolojik ayrıntılı incelemesine değinilmemiştir. Yine de yoksulluğun kuramsal açıdan farklı değerlendirmelerine Bradshaw'dan (2016) yararlanılarak Tablo 1'de yer verilmiştir. DiNitto ve Johnson'da yoksulluğa neden olan değişkenleri altılı bir sınıflandırma içerisinde açıklamaktadır. Birinci sınıflandırmada yoksunluk; iyi bir yaşam için gerekli olan gıda, konut, eğitim vb. eksiklik olarak ele alınmaktadır. İkincisi gelir dağılımındaki eşitsizlik olarak ifade edilmektedir. Üçüncüsü, bireylerin bilgi, beceri ve yeteneklerini piyasaya aktaramamalarına bağlı yoksulluk bir başka ifadeyle beşerî sermayenin yetersizliği olarak değerlendirilmektedir. Dördüncüsü, ilgisizlik, yabancılaşma, kayıtsızlık, inisiyatif alamama gibi kültürel temellere bağlı yoksulluğun açıklanmasıdır. Yoksulluk kültürünün olup olmadığı yönündeki tartışmaları gündeme getirmektedir. Beşincisi, kapitalist sistem içerisinde sınıf ilişkilerinin, sınıfsal sömürü ilişkisinin bir tezahürü olarak yoksulluktur. Altıncısı ise, kurumsal ve sosyal yapıların karşılıklı etkileşimi ile devam eden ve yeniden üretilen yoksulluktur (14: 118-128).

Tablo 1. Yoksulluk Kavramının Beşli Kuramsal

Değerlendirmesi

Kuram	Yoksulluğun Nedenleri	İşleyiş Mekanizması
1. Bireysel	Bireysel tembellik, hatalı seçim, yeteneksizlik, yetersizlik ve doğal eksiklik	Kötü seçimi yapanın ya da rekabet edemeyenlerin cezalandırıldığı, rekabet edenin kazandığı bir sistemin varlığı
2. Kültürel	Üretken olmayan ve başarı normlarına karşıt olan değerleri içeren alt kültürün varlığı	Akran grupların yanlış değerleri uygulaması ve yanlış davranışları norm olarak pekiştirmesi

Research in Social Sciences

3. Politik ve Ekonomik Yapı	Sistematik olarak eğitim, iş, konut, güvenlik, sağlık, politik temsil gibi kurumsal yapılara olan erişimin kısıtlılığı	Sosyal ve ekonomik yapının bazı grupları doğrudan ya da dolaylı olarak dışlaması <i>(anahtar kurumlara dahil olma kriterlerinden yoksunluk)*</i>
4. Coğrafi	Sosyal fayda ve maliyetlerin farklı mekanlarda yoğunlaşması (<i>kent-bölge-ulusal</i>)*	Kümelenme, ölçek ekonomisi ve kaynakların dağıtımındaki farklılıkların etkisi

5. Birikimli ve Döngüsel Yoksulluğun döngüsel ve dönemselliği bireye ait olan (kazanç, konut, sağlık, eğitim vb.) ile toplumsal yetersizlikler (altyapı, iş kaybı vb.) ile olan karşılıklı ilişkisi Bireysel ya da toplumsal yetersizlikler birbirini karşılıklı olarak etkiler, Bireysel ve toplumsal krizler yoksulluğun birikimsel, dönemsel ve döngüselliğine neden olur.

Bradshaw (2006)'ın “Beş Yoksulluk Kuramı ve Yoksulluk Karşıtı Toplumsal Programları” adlı çalışmasından uyarlanmıştır.

* İtalik olarak verilen ifadeler yazara aittir.

Yukarıda ifade edildiği üzere yoksulluk kavramının tanımlanması literatürde çeşitlilik göstermektedir. Ancak en genel tanımıyla yoksulluk kişinin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan asgari kalori miktarını ifade etmektedir. Buna göre yoksulluk “mutlak yoksulluk” ve “insani gelişme veya görelî yoksulluk” yaklaşımı olarak iki açıdan değerlendirilmektedir. Görelî yoksulluk kavramı, kişinin ötekilerine göre kendisini nasıl tanımladığından, ulusal boyuttaki gelir dağılımı eşitsizliği, ülkelerin uluslararası gelişmişlik sıralamalarındaki yerlerine değin uzanan farklı anlam, tanım ve içeriğe sahiptir. Mutlak yoksulluk ise, uluslararası alanda yoksulluğu ölçülebilmesi, karşılaştırılabilir olması bakımında bir standart olarak ele alınabilmektedir. Bu anlamda mutlak yoksulluk standardizasyon, görelî yoksulluk ise zaman ve mekana göre değışim anlamına gelmektedir (Açıklan, 2013: 315).

Yoksulluk olgusunun nedenleri ve tanımı üzerine çok çeşitli tartışmalar yapılmaktadır. Bu tartışmalara ek olarak da yoksulluğun ölçülmesi sorunsalı da ayrıca ele alınmaktadır. Yoksulluğun ölçülmenin bir dizi amacı vardır. Bunlar, bir toplumdaki yoksul sayısını saptayabilmek, yoksulluğu azaltıcı politikaları geliştirebilmek, yoksulluk meselesini

gündemde tutmak, projeler üretmek, insanlara yardım etmek gibi başlıklardan oluşmaktadır. Yoksulluğun ölçülmesinde nüfus sayımı, hanehalkı anketleri, milli gelir hesapları, yaşam standardı ölçüm anketleri, nüfus ve sağlık araştırması, istihdam anketleri, nitel ve katılımcı yoksulluk analizlerine başvurulmaktadır (2: 317-320).

Yoksulluğun ölçülebilmesi, sosyal gerçeklik olan yoksulluk olgusunun zaman ve mekan özelinde analiz edilmesi sonucunda yoksulluğun düzeyini gözler önüne sermek için bir dizi göstergelere başvurulmaktadır. Tablo 2’de yer verilen bu göstergeler yoksulluğun farklı açılardan ele alınması, analiz edilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Bu göstergeler genel olarak gelir temelli ya da gelir düzeyine göre yoksul sayısını, yoksulluk durumunu somutlaştırırsa da bazı göstergeler eğitim, sağlık gibi toplumsal hizmetlere erişim bakımından da değerlendirmektedir (2: 31-32). Yoksulluğun durumunu gözler önüne sermek amacıyla farklı yaklaşımlar da geliştirilmektedir. Birleşmiş Milletler (UN) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından bütün ülkelerin yoksulluk karşısındaki genel durumunu göstermesi bakımından “İnsani Gelişmişlik Endeksi” geliştirilmiştir. İnsani gelişmişlik kavramı, iyi ve uzun yaşam, bilgiye erişim ve yüksek yaşam standardı esasına dayalı bir insani gelişme tanımından yola çıkarak gelir, eğitim ve sağlık göstergelerinden oluşmakta, sosyoekonomik göstergeleri ekonomik büyümeyle ilişkilendirmektedir. Bu değişkenleri gösteren endeks ile de uluslararası kıyaslamalara imkan vermektedir (15: 130).

Tablo 1. Yoksulluk Göstergeleri ve Özellikleri

Yoksulluk açığı oranı	Yoksulluk sınırına göre ortalama gelir veya tüketim açığının hesaplanması üzerinden yoksul sayısı ortalamasıdır.
Kafa sayısı ölçümü	Nüfusun temel gıda maddelerine ulaşamamasıdır.
Kafa sayısı oranı	Yoksulluğu açıklayan araç olmakla birlikte yoksulluğun büyüklüğü, şiddeti ve derinliği konularını ihmal eder.
Yoksulluk Derinliği ve Yoksulluk Şiddeti	Yoksulluğa sınıfsal düzeyde inceler ve yoksulluğun farklı unsurlarını inceler.
Eşitsizlik Önlemleri	Gelir, tüketim ya da başka bir refah göstergesi bakımından kaynakların dağılımını ifade eder.

Gelir – Dışı Yoksulluk	Yoksulluğun gelir dışında
Göstergeleri	istihdam, sağlık, eğitim vb.
	toplumsal hizmetlere erişebilme
	durumunu inceler.

Kaynak: Açıklan (2013) Çalışmasından tasarlanmıştır.

Yoksulluğun kuramsal ve kavramsal açıdan değerlendirilmesinin ardından kadın yoksulluğunun alan yazınındaki tartışmalarına kısaca yer verilmiştir. Kadın yoksulluğu hem dünyanın hem de Türkiye'nin önemli sorun alanlarının başında gelmektedir. Yoksulluk göstergeleri incelendiğinde kadın yoksulluğunun büyük bir yer tuttuğu bilinmektedir. Yoksulluğun ya da geniş anlamıyla yoksunluğun en fazla etkilediği toplumsal kategori kadınlardır. Bu duruma kadınların iş gücüne katılım oranı düşüklüğü, işsizlik, kadınların sosyal ve ekonomik hayatta karşılaştıkları eşitsizliklerin neden olduğu ileri sürülmektedir (16: 51).

Kadın yoksulluğu kavramı ilk kez 1978 yılında Diane Pearce tarafından kullanılmıştır. Yoksulluk ve kadın ilişkisinin bir arada kullanılmasının en önemli sebebi kadınların yoksul kesimler arasında en fazla yer alan olmaları, kadınların sosyo-ekonomik anlamda refahlarının kötüleşmesinden kaynaklanmaktadır. 1995 yılında gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı'nda "yoksulluğun kadınlaşması" kavramına yer verilmiştir. Amerika Birleşik Devletlerindeki aile yapısındaki değişimler, yalnız yaşayan kadınlar, tek ebeveynli ailelerin (kadın ve çocuk) giderek yoksullaşması bu kavramın gündeme gelmesine zemin hazırlamıştır (17: 161). Kadınların yoksullaşmasında çok çocuklu olma, boşanmış veya dul olma, düşük gelirli ailelerden gelme, ev içi iş bölümünü üstlenmeleri gibi nedenler etkili olmaktadır. Kadınların yoksullaşmasına etki eden bu faktörler bir diğer taraftan kadına yönelik dışlanma ve ayrımcılığı da beraberinde getirmektedir. Kadının dışlanması hem ev içi hayatın rol dağılımında hem de sosyo-ekonomik alanlarda ev dışı alanlarda gerçekleşmektedir (17: 164,18: 24).

Yoksulluk olgusu toplumun bütün bireylerini farklı şekilde etkilemektedir. Ancak, kadınların aile, çocuk ve ev dışı hayat arasındaki bütün yükleri üstlenen kişiler olduğu göz önüne alındığında yoksulluktan en fazla etkilenen kesim olduğu açıklıkla söylenebilmektedir. Bir sonraki bölümde yoksulluğun giderilmesi yönünde genel bir değerlendirme sunması açısından sosyal politikaları ve uygulamaları incelenmiştir.

SOSYAL YARDIM POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI

Sosyal politika kavramının tarihsel gelişimi incelendiğinde, sosyal yardım ve politika, modern ulus devlet öncesinde merhamete dayalı, hayırseverlik şeklinde toplumdaki yoksul kesime yardım yapma davranışı olarak değerlendirilmektedir. Modern devlet ve kurumlarının tesisi ile birlikte yardımseverliğin kurumsallaşması yaşanmıştır. Bu anlamda sosyal politika kavramı ilk kez 1850’lerde Prof. Riehl tarafından kullanılmıştır (4: 107-109). Sosyal politika kavramının Türkiye’de ilk kullanımı Ziya Gökalp tarafından “Siyaset-i İhtimaiye” olarak geçmiştir. Terim olarak sosyal politika, siyaset ve sosyal kavramlarının bir arada kullanılarak toplumla, insanla ilgili sorunlara yönelik çalışan bir alan olarak değerlendirilmektedir. Sosyal politika yoksulluğu azaltmak sosyal korumayı ve sosyal içermeyi sağlamak ve insani gelişmeyi desteklemek amacıyla uygulanan en geniş politika aracıdır (19: 8). Yoksulluk, sosyal yardım ve sosyal politika kavramları genellikle birbiriyle ilişkili olarak kullanılmaktadır. Bunun sebebi ise, sosyal politika uygulaması olan sosyal yardımlara en fazla ihtiyaç duyan kesimin yoksullar olmasıdır. Kadın, çocuk, engelli, dul ve yetim, yaşlılar gibi sosyal kesimler sosyal yardım politikalarının hedef kitlesini oluşturmaktadır (20: 11).

Sosyal politikanın bu tarihlerde ortaya çıkması, önem kazanması sanayi devrimi ve kentleşmeyle yakında ilişkilidir. Bu tarihlerden itibaren sosyal politika aslında sanayi toplumunda ortaya çıkan eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik politikaların geliştirilmesine katkı sunmaktadır. Bu katkı kendisini sosyal hizmet ve sosyal yardımla alanında somutlaştırmaktadır. Modern toplum ve kurumları sosyal adaletsizliği, eşitsizliği ortadan kaldırmak amacıyla sosyal yardım ve hizmet kurumlarıyla yoksullukla mücadele edilmektedir (4). Yoksullukla mücadelede sosyal yardım, yoksul kesimlerin temel ihtiyaçları başta olmak üzere, sosyal risk ve güven sorunu yaşayan kesimlere yönelik yapılan aynı veya nakdi yardımların bütünüdür. Bu anlamda sosyal yardım kavramı sosyal yardımlaşmadan ayrılmaktadır. Sosyal yardımlaşma bireylerin değerlerine ve inisiyatiflerine göre gerçekleştirilen bir dayanışma davranışıdır. Ancak sosyal yardım ise resmi ya da formel kuruluşlar tarafından gelir, eğitim, sağlık vb. yoksunluğu çeken gruplara yönelik sistematik olarak sunulan yardım hizmetlerini kapsamaktadır (19: 84-86). Türkiye’de sosyal yardım politika ve uygulamalarının tarihi uzun bir geçmişe sahiptir. Hayırseverlik ve vakıf kültürü ile başlayan, kültürel arka planında dinin önemli bir rol oynadığı sosyal yardımlaşma davranışı modern devletin kurulması ile birlikte sosyal devletin yoksullukla mücadelede kullandığı önemli bir araç olarak da değerlendirilmektedir. Ülkemizde başlıca sosyal yardım programları aşağıda belirtilen kurum ve kuruluşlar eliyle kurumsal anlamda yürütülmektedir (21)

a- T.C. Emekli Sandığı (2022 sayılı Kanun uyarınca yapılan ödemeler)

Research in Social Sciences

- b- Sağlık Bakanlığı (Yeşil Kart uygulaması)
- c- Vakıflar Genel Müdürlüğü (İmaret ve muhtaç aylıkları)
- d- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (Ayni ve nakdi yardımlar)
- e- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
- f- Belediyeler
- g- İl özel idareleri

Sosyal yardımlar çeşitli kriterler ve şartlar altında yukarıda belirtilen kurumlar tarafından yoksulluğu azaltmaya yönelik olarak sunulmaktadır. Yoksulluk ve yoksullukla mücadele dinamik kavram olması nedeniyle yeşilkart uygulaması gibi belirli dönem uygulanan yardımlarda zaman içerisinde değişim göstermektedir (22). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2020 yılı faaliyet raporu incelendiğinde Tablo 3'te gösterildiği gibi Türkiye'de sosyal yardım uygulamalarından yararlanan

hane sayısı 2020 yılı itibariyle 6 milyonun üzerindedir. Sosyal yardım harcamaları için toplamda 69 milyarlık bir ödeme yapılmıştır (23: 148).

Tür	2019	2020
Toplam Sosyal Yardım Harcaması Tutarı (TL)	55 Milyar	69 Milyar*
Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünce Yapılan Sosyal Yardım Harcaması (SYDT Fonu+Genel Bütçe)	38 Milyar	43 Milyar
Toplam Sosyal Yardımların GSYH İçindeki Payı	1,24%	1,42%*
Sosyal Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	3.282.975	6.630.682
Düzenli Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	2.501.106	2.450.080
Geçici (Sürelili) Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	2.106.961	2.733.721
SYDTF Kaynaklarıyla Yapılan Yardımlara Aktarılan Tutar (TL)	7.371.671.702	16.802.348.539
2022 Yaşlılık ve Engelli Maaşı Fayda Sahibi Sayısı	1.510.293	1.527.019
2022 Yaşlılık ve Engelli Maaşı Toplam Aktarılan Kaynak (TL)	10.191.085.026	11.595.559.763
GSS Primi Devlet Tarafından Ödenen Kişi Sayısı(**)	7.524.138	7.810.588
GSS Prim Desteği (SGK'ya Ödenen) (TL)	12.118.762.128	14.454.882.659
Kişi Başı Günlük Harcaması, Cari Satınalma Gücü Paritesine (SGP) Göre 2,15 Doların Altında Kalan Fert Oranı (2015)	0,06%	0,06%
Kişi Başı Günlük Harcaması, Cari SGP'ye Göre 4,30 Doların Altında Kalan Fert Oranı (2015)	1,58%	1,58%
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sayısı (SYDV)	1.003	1.003
SYDV Personel Sayısı	8.702	8.883
SYDV Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi Sayısı	3.868	3.915
Nakdi Yardımların Tüm Yardımlar İçindeki Payı	93%	96%
Düzenli Yardımlara Aktarılan Kaynağın Tüm Yardımlara Oranı	85%	83%

Şekil 1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2020 Yılı Faaliyet Raporu, 2020

Yukarıda verilen sosyal yardımların yoksul kesime ulaştırılmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının büyük bir rolü vardır. Bir sonraki başlıkta sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları incelenmiştir.

SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARI (SYDV) ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Ülkemizde modern devletin kurulması ile birlikte ilk sosyal hizmet kurumu 1917 tarihinde yetim ve yoksul çocukları himaye etmek amacıyla kurulan Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyetidir. Bu kurum 1935 yılı itibariyle Çocuk Esirgeme Kurumu olarak günümüz ismini almıştır. 1963 yılında ise çıkarılan 225 sayılı Kanun ile birlikte Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü ile birleştirilmiştir. 1986 yılında 3294 sayılı Kanun ile sosyal yardım alanında kalıcı çözümler getirmek amacıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu (SYDTF) oluşturulmuştur. Fon kapsamında yürütülen dayanışma ve yardım çalışmaları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca yürütülmektedir (23: 19). 3294 sayılı yasa kapsamında fakru zaruret ve muhtaç durumda olan vatandaşların ihtiyaçların karşılanması için oluşturulan kaynak kapsamında ilgili vakıflarca sosyal yardımların yürütülmesine başlanmıştır. Bu vakıflar eliyle yerelde verilen sosyal yardımların devletin kontrolünde ve kurumsal yapısı içerisinde sunulması için bir mekanizmaya ihtiyaç duyulmuştur. 2004 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu Başbakanlığa bağlı olarak Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından idare edilmiştir. 2011 yılında ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır (24: 236)

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu'nun amacına uygun faaliyet ve çalışmalar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca (SYDV) icra edilmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının gelirleri aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır (25).

- a) Kanun ve kararnemelerle kurulu bulunan ve kurulacak olan fonlardan Cumhurbaşkanı kararıyla %10'a kadar aktarılabacak miktardan,
- b) Bütçeye konulacak ödeneklerden,
- c) Trafik para cezası hasılatının yarısından
- d) RTÜK reklam gelirleri hasılatından aktarılabacak %15'lik miktardan
- e) Her nevi bağış ve yardımlardan
- f) Diğer gelirlerden

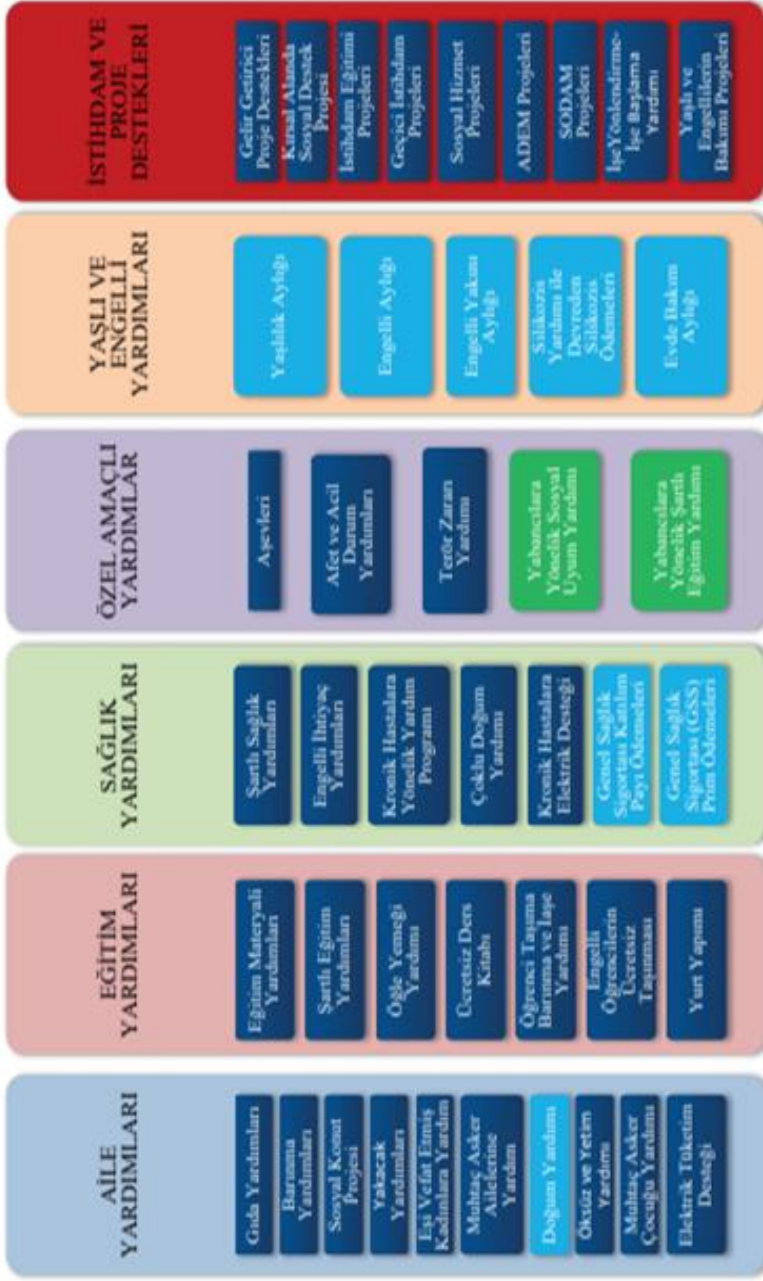
Ülkemizde 1003 adet Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, 8883 personel ile faaliyetlerini yürütmektedir. Bu personelin %44 'ü sosyal yardım ve inceleme görevlisi olarak çalışmaları yürütmektedir (23) Her vakfın bir müteveli heyeti olup, bu heyetin başkanlığını mülki idare amirleri kaymakamlar yürütmektedir. Yine vakfın üyeleri; illerde belediye başkanı, defterdar, il millî eğitim müdürü, il sağlık müdürü, il tarım müdürü, il sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu müdürü ve il

müftüsü; ilçelerde belediye başkanı, mal müdürü, ilçe millî eğitim müdürü, Sağlık Bakanlığının ilçe üst görevlisi, varsa ilçe tarım müdürü ve ilçe müftüsünden oluşmaktadır. İlgili heyete muhtar ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinden belirli sayıda kişi de katılarak ilçede yoksul vatandaşlara yardımlar ulaştırılmaktadır (25) Bir sonraki bölümde kentteki kadın yoksulluğunun yönetiminde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları vasıtasıyla yürütülen politika uygulama araçları ele alınmıştır.

SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ KADIN YOKSULLUĞUNA YÖNELİK POLİTİKA UYGULAMA ARAÇLARI

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2019 yılı tarihli faaliyet raporunda, Şekil 2'de gösterildiği şekliyle beş ana başlıkta sosyal yardım ve destekte bulunmaktadır. Aile, eğitim, sağlık, özel amaçlı, yaşlı ve engelli yardımlar başlıklarında yer alan bu destek ve yardımların büyük bir çoğunluğu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları eliyle verilmektedir (16).

Şekil 2'de belirtilen yardım programları içerisinde doğum yardımı, yabancılara yönelik verilen şartlı uyum ve eğitim destekleri, genel sağlık sigortası destekleri ile yaşlı ve engellilere yönelik verilen destekler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu'nun bütçesinde karşılanmamaktadır. Ancak bu yardımları kimlerin alacağı, taleplerinin alınması ve şartları taşıyıp taşımadıklarının incelemeleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının personelince yürütülmektedir.

■ Genel bütçe tarafından karşılanan yardımlar
■ SYDT Fonundan karşılanan yardımlar
■ AB tarafından finanse edilen yardımlar

Şekil 1 Sosyal Yardım Programlarının Ana Grupları

Yardımların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde %70'lik bir oranının kadınlardan oluştuğu belirtilmektedir. Yoksul araştırmalarında da görüldüğü gibi yoksulluktan en fazla etkilenen kadın ve çocuklar olmaktadır. Yardımlar yoluyla özellikle boşanmış, dul ve çalışmayan ev kadınları çeşitli olumsuzlukları aştıklarını belirtmişlerdir (16).

SYDV tarafından aile yardımları başlığı altında yapılan gıda, barınma, yakacak, eşi vefat etmiş kadınlara, öksüz ve yetimlere verilen destek ve yardımlar kadın yoksulluğunun giderilmesinde doğrudan ve dolaylı olarak katkı vermektedir. Bu anlamda 2019 yılında 165.481 eşi vefat etmiş kadına 376,6 Milyon TL, 1.077.935 anneye 477.4 Milyon TL doğum yardımı yapılmıştır (26: 138-139) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca yoksulluğun giderilmesi ve azaltılması amacıyla farklı sosyal yardım araçları geliştirilmiş ve bu araçlar, aile yardımı başlığı altında kadınların ve çocukların yoksulluğunun giderilmesi, azaltılması amacıyla kadınlara yönelik olarak verilmiştir.

SONUÇ

Çalışmada yoksulluk kavramının insanlık tarihi boyunca var olan, zaman ve mekan mefhumunu aşan bir kavram olduğu ileri sürülmüştür. Ancak yoksulluğun geleneksel toplum ve modern topluma göre sosyal, ekonomik ve politik açıdan farklılık gösterdiği vurgulanmıştır. Bu anlamda yoksulluk olgusunun evrensel bir özelliği olduğu ancak farklı mekan ve zamanlarda bireysel, toplumsal ve kurumsal açıdan farklı açıdan deneyimlendiği ileri sürülmüştür. Bu nedenle yoksulluk kavramı sosyal, ekonomik, politik ve kültürel pek çok konuyu yatay kestiğinin altı çizilmiştir. Çok boyutlu ve birden çok alanla ilişkili yapısı nedeniyle yoksulluğun tanımı, nedenleri ve etkileri üzerine alan yazınında tartışmalara yer verilmiştir. Çalışmada yoksulluk, insanın barınma, beslenme, sağlık, eğitim vb. imkanlara ulaşamaması, temel ihtiyaçlarını karşılayamaması olarak tanımlanmıştır.

Sosyal politika kavramı da tıpkı yoksulluk kavramı gibi insanlık tarihi boyunca var olmuş geleneksel ya da modern toplumlarda farklı biçimlerde ele alınmıştır. Çünkü tarih boyunca kadın, yetim, çocuk, engelli vb. kırılgan gruplar her toplumda var olmuştur. Bu toplumsal grupların ihtiyaçlarının karşılanması, beklenti ve taleplerinin yerine getirilmesi ya da getirilememesi sosyal politika kavramının içerisinde değerlendirilmektedir. Bu anlamda yoksulluk kavramının, sosyal politika ve sosyal yardım kavramları birbiriyle hem teorik hem de pratik alanlarda ilişkili olduğu ileri sürülmüştür.

Türkiye'de modern devlet ile birlikte sosyal yardım ve politika uygulamalarının kurumsallaştığı görülmüştür. Türkiye'nin sosyal yardım ve politika uygulamalarının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

çerçevesinde kurulmuş genel müdürlükler düzeyinde ve bakanlığa bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca yürütüldüğü görülmüştür. Bu kurumsallaşmanın en önemli ayağını 1986 yılında 3294 sayılı Kanun kapsamında kurulan ve faaliyet gösteren vakıflar oluşturmaktadır. Türkiye’de 1003 adet vakıf ilçe kaymakamlıkları ve il vakıfları olarak organize edilmiştir. Bu vakıflar fonlarından gelen gelirler eliyle ilçelerde kaymakamların başkanlığında kurulan mütevelli heyetlerinin kararları doğrultusunda yoksul kesimlere yardım ve destekte bulunmaktadır.

2019 ve 2020 yıllarının Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı Faaliyet Raporları incelendiğinde yoksulluktan en fazla etkilenen kadın ve çocuklara yönelik aile, eğitim, sağlık başta olmak üzere çeşitli ayni ve nakdi desteklerde bulunduğu görülmüştür. Sosyal ve Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından aile yardımları başlığı altında yapılan gıda, barınma, yakacak, eşi vefat etmiş kadınlara, öksüz ve yetimlere verilen destek ve yardımlar kadın yoksulluğunun giderilmesinde doğrudan ve dolaylı olarak kullanılmıştır. Bu anlamda 2019 yılında 165.481 eşi vefat etmiş kadına 376,6 Milyon TL, 1.077.935 anneye 477.4 Milyon TL doğum yardımı yapılmıştır. Özetle, çalışmada Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının kadın yoksulluğunun yönetiminde kurumsal bir mekanizma olarak yer aldığı görülmüş ve vakıflar eliyle kadın yoksulluğunun azaltılmasında aile, eğitim, sağlık başta olmak üzere çeşitli yardım ve destek uygulamalarının 1986 yılından beri uygulandığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

1. Işık O, Pınarcıoğlu MM. Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği. İstanbul: İletişim Yayınları; 2021.
2. Açıkalın N. Kent Yoksulluğu. In: Kent Sosyolojisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi; 2013. p. 312–46.
3. Buğra A. Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika. İstanbul: İletişim Yayınları; 2021.
4. Seval FH. Yoksulluk Politikaları: Türkiye’de ve Dünyadan Örnekler. In: Şen B, Taşkesen MÖ, editors. Yoksulluk ve Sosyal Hizmet. Eğitim Yayınevi; 2018. p. 107–21.
5. Creswell JW. Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni. Ankara: Siyasal Kitabevi; 2015.
6. Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2005.
7. Nunan F. Understanding Poverty and the Environment [Internet]. Routledge; 2015. Available from: <https://www.taylorfrancis.com/books/9781134597895>
8. Oktik N. Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Bakış. In: Oktik N, editor. Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları. İzmir: Yakın Kitabevi; 2008. p. 21–57.
9. Bradshaw TK. Theories of Poverty and Anti-Poverty Programs in Community Development [Internet]. Columbia; 2006. Available from: https://ccednet-rcdec.ca/sites/ccednet-rcdec.ca/files/bradshaw-theories_of_poverty_2006.pdf
10. Buğra A. Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika. İstanbul: İletişim Yayınları; 2008.
11. Tilly C. Roads from to future. Boston: Rowman and Littlefield Publisher; 1997. 1–445 p.
12. Ritzer G. Sociological Theory. 8th ed. New York: McGraw-Hill; 2008. 3–10 p.
13. Geremek B. Poverty: A History. Massachusetts: Blackwell Publishing; 1994.
14. DiNitto DM, Johnson DH. Social Welfare: Politics and Public Policy. Pearson Education Limited; 2016.
15. Şenses F. Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk. İstanbul: İletişim Yayınları; 2006.
16. Dinçoflaz NJ. Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları. T.C. BAŞBAKANLIK SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ; 2009.

17. Gerşil G. Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu. Yönetim ve Ekon Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilim Fakültesi Derg [Internet]. 2015 Jun 15;22(1). Available from: <http://dergipark.gov.tr/doi/10.18657/yecbu.24134>
18. Gül SS. Türkiye’de Yoksulluğun Kadınsılaşması. Amme İdaresi Derg. 2005;38(1):25–45.
19. Taşçı F. Yoksulluk ve Sosyal Hizmet. İstanbul Üniversitesi AUZEF; 2021.
20. Şen B, Gül H. Yoksulluk: Tanım, Olgü ve Yaklaşımlar. In: Şen B, Taşkesen MÖ, editors. Yoksulluk ve Sosyal Hizmet. Konya: Eğitim Yayınevi; 2018. p. 11–28.
21. DPT IX. Kalkınma Planı. IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara; 2007.
22. NTV. Yeşilkarta Veda [Internet]. 2011. Available from: https://www.ntv.com.tr/saglik/2012-itibariyle-yesil-karta-veda,D5VdU_4QNki5wZacV5zLiw
23. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. 2020 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara; 2020.
24. Şen B, Ekim S. Yoksulluk ve Meslek Pratik: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları’nın Sosyal Yardım Görevlileri Odağından Değerlendirilmesi. In: Şen B, Taşkesen MF, editors. Yoksulluk ve Sosyal Hizmet. Eğitim Yayınevi; 2018. p. 235–54.
25. Resmi Gazete. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kanunu. 3294 1986.
26. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. 2019 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara; 2019.

Zonguldak Kentinde Gündelik Hayata Sosyolojik Bakış

Erdem DİRİMEŞE¹

GİRİŞ

Gündelik hayat, toplumsal yaşam içerisinde gizlenen kıyıda köşede kalmış pek çok ayrıntıyı, sosyal-kültürel yapıları çözümleyecek, açıklayabilecek bilginin kaynağıdır ve de sıradanın içine gizlenmiş olanın aydınlatılmasını içermektedir. Yaşanılan dönemin aydınlatılması kadar geçmişten günümüze değişen şartları da ele almaktadır. Çünkü şimdinin bilgisini sunduğu kadar dâhil olunan hayat içerisinde fark edilemeyen, yapıp etmelerin de temel noktalarına değinmektedir. Bir rutiniçermesinden ötürü bireyler tarafından da fazla sorgulamaya maruz kalmayan, rutin ve sıradan görüntüsünün altında toplumsal gerçekliklerden kesitler sunmasından ötürü, bilinenin arkasındaki yabancı olunan dünyanın kapılarını da aralamaktadır. Bu yüzden de incelenmeye değer bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Gündelik hayat basit eylemlerin karmaşık anlamlarını ve anlamlandırmalarını içermektedir.

Toplumsal değişme ile birlikte gündelik hayat değişime uğrar. Bireyin özgür iradesi ile belirlenmesi gereken hayat tarzı, toplumsal değişim süreci içerisinde kimi zaman birey tarafından, kimi zaman da yapı ve kurumlar tarafından yönlendirilerek gündelik hayata katılım sağlandığı görülür. Dolayısıyla gündelik hayatla toplumsal değişme arasındaki ilişki önem arz etmektedir. Geçmişten günümüze bireyler (aktörler) tarafından her zaman oluşturulan gündelik hayat kalıpları, modernleşmeyle beraber değişmiş, bu değişimin kalıcılığıyla toplumsal yapıyı şekillendiren unsurlardan biri olmuştur.

18. yy'dan itibaren önce askeri teknoloji alanında olmak üzere sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik, din ve eğitim alanlarında değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerin gündelik yaşamdan kopuk olması ise düşünülemez. Cumhuriyet dönemiyle beraber değişen ve dönüşen değerler, ekonomik ve toplumsal alanda, buna bağlı olarak kimlik arayışlarında, insan ilişkilerindeki hızlı ve sürekli değişimlerde ve tüketim alanında ön plana çıkmıştır. Bu değişim ve dönüşümlerin makro ölçekte dünyanın tamamında, mikro düzeyde ise bireyin yaşamında gözlemlenmesi mümkündür. Bireylerin ortak yaşam alanlarından biri olan kent düzeyinde toplumsal yapı ve kurumlardaki değişimlerin incelenmesi ise sosyolojinin çalışma alanlarından biridir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E-mail:erdemdirimese@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1873-6425

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren batılılaşma politikası ile sanayi şehri olarak tarih sahnesine çıkan şehirlerden birisi de Zonguldak'tır. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte, sanayinin gelişimi ile sosyal ve kültürel olanaklara sahip olan Zonguldak'ın modernleşme sürecini gündelik yaşam pratiklerinde görmek mümkündür. Zonguldak kentinin ağırlıklı olarak ekonomisinin maden sektörüne bağlı olması, onu diğer kentlerden ayıran sosyal ve kültürel bir yapının ve yaşantının oluşmasına neden olmuştur. Maden sektörüne bağlı olan kent yaşamının, gündelik hayat pratikleri bu şehri özel kılmıştır. Kent, çıkardığı taş kömürü ile uzun yıllar "Madenci Kenti" olarak, başta Fransızlar ve İngilizler gibi yabancılardan oluşması, daha sonra Türkiye'nin dört bir yanından göç alması nedeniyle farklı bir kültürün inşa edildiği bir şehir haline gelmiştir.

Her şehrin içerisinde gerçekleşen değişim ve dönüşümler sosyolojik açıdan önemli olduğundan dolayı araştırmamızın çalışma alanı olan Zonguldak'ta bizlere değişen kent hayatı ve ekonomik yapısının gelişimindeki farklılığından ötürü gündelik hayat açısından önemli bir çalışma alanını sunmaktadır. Gündelik hayatın sosyolojisi denildiğinde en çok kullanılan yöntemlerden birisi de yorumsamacı yaklaşımdır. Yorumsamacı yaklaşım, 19. yy'ın sonlarına doğru ortaya çıkan bireyin öznel bakış açısının günlük tecrübelerle yansıdığını açıklamaya çalışmaktadır (Akbiyık, 2018: 2-3). Çalışmada ele alınacak sorunlar ise; yer altı kaynağı olan kömürün ortaya çıkışından itibaren hızlı bir kentleşmenin gündelik hayat pratiklerini ne yönde etkilediği ve günümüzdeki Zonguldak'ın gündelik hayatının yapısının durumunun ne şekilde olduğudur. Bu çalışma ile birlikte Zonguldak'ın tarihsel olarak gerçekleştirmiş olduğu gündelik hayat pratiklerinin analizini vererek, şimdiki açıklayarak makro boyutta bir çalışma gerçekleştirilmek istenmektedir.

Araştırmanın evrenini Zonguldak Merkez, Kozlu ve Kilimli ilçeleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise tabakalı sınıflandırma yöntemiyle seçilen 1000 kişi oluşturmaktadır. Ancak bu 1000 kişiden 951 kişiyle yapılan anketler değerlendirmeye alınmış, diğer formlar eksik veya hatalı olduğu için değerlendirme dışı tutulmuştur. Bu çalışmada, nicel veri toplama yöntemlerinden anket tekniği tercih edilmiştir. Anketlerde hedef nüfusa yönelik sonuçlar genellenirken çoğunlukla istatistiki çıkarsama yöntemi kullanılır.

Günümüz kentleri hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmadan önce tarihsel yapıları hakkında bilgi almak ya da vermek kentte gerçekleşmiş olan değişimlerin de temellerinin bilinmesini sağlamaktadır. Bireylerde olduğu gibi kentlerin de gelişim ve büyüme evreleri bulunmakta; yaşama, gündelik hayat pratiklerine evrilmektedir. Zonguldak'ta sanayi devrimi ve kapitalist süreçlerin daha hızlı gelişmesi,

maden ocaklarının değer kazanması gibi etkenler şehir için araştırılmaya değer gündelik hayat görüntüsü çizmektedir.

ZONGULDAK'TA GÜNDELİK HAYATIN TARİHİ

Zonguldak, 1830'lu yıllarda kömür bulununcaya kadar bir şehir olarak bilinmemektedir. Bu döneme kadar Zonguldak hakkında yazılan eserlerde, sazlık ve bataklık olması nedeniyle yerleşime uygun olmadığı belirtilmektedir. Şehrin “madenci” ve “kömür” şehri olarak tanınmasıyla birlikte, 1860'lı yıllardan itibaren şehir tarihi yazılmaya başlandığı görülmektedir.

Zonguldak, 17. yy'ın başlarında Kastamonu eyaletinin Bolu Sancağı ve Ereğli ilçesine bağlı Elvan köyünün bir sahil mahallesidir (Karaoğuz, 2011: 59). 1896 yılına kadar “*Ereğli livasına tabi Zonguldak nam mevki*” olarak yazılan Zonguldak 1899 yılında kaza haline getirilmiştir. 19. yüzyılda Kastamonu vilayetine ve 20. yüzyılda Bolu Sancağı'na bağlıdır. TBMM hükümeti tarafından 20 Nisan 1920'de Bolu Sancağı'ndan ayrılan Kastamonu vilayetine bağlanmıştır. Bu bölgede var olan kömür nedeniyle, 1 Nisan 1924 tarihinde Zonguldak'ın vilayet merkezi olduğu belirtilmektedir (Namal ve Karakuzu, 2017: 59).

Zonguldak'ta bulunan kömür damarlarından çıkarılan kömür, ticari hayatın merkezini oluşturmakta ve şehirleşme hareketini de beraberinde getirmektedir. 1850'den sonra kömür üretiminin hızlanmasıyla bölge halkına yabancı olan maden ocakları için Dalmaçya, Karadağ ve Hırvatlar'dan işçiler getirilir. Bu dönemden itibaren çevre köylerden de işçilerin getirilmesiyle şehirde gündelik hayatın parçaları olarak otel, gazino, lokanta, kahvehane ve işçi lokallerinin inşa edilmeye başlandığı söylenmektedir (Tan, 2015: 17-48). Bir endüstri merkezinin etrafında hızla bir yerleşim bölgesi oluşması ve bu yerleşim bölgesinde kendisine ait bir sosyal hayatın oluşması, sosyolojik açıdan endüstriyel dönüşümün bir göstergesi olarak ifade edilebilir. Ticari hayatın şehirde bir sosyal hayat oluşturması Zonguldak'ın gündelik hayatının oluşumunu da ortaya çıkarmıştır. Kömürün ihracattaki önemi nedeniyle yabancı sermaye akımına uğrayan Zonguldak şehrinde 1893 yılında Fransız sermayeli “Ereğli Şirket-i Osmaniyesi” kurulur. Ardından İtalyan sermayeleri (Türk Kömür Madenleri Şirketi), Rum ve Ermeni unsurlarının da katıldığı ticaret hayatı ile birlikte sosyal ve kültürel hayatın da oluştuğu görülür (Karaoğuz, 2011: 59).

Karaoğuz'un belirttiğine göre, “Özellikle 1899 yılında Zonguldak'ta bir Fransız konsolosluğu açılması limanın üst kesiminde sadece onlar için konforlu evler yapılarak bir Fransız mahallesi oluşturulması, hatta bu mahallenin ortasına bir kilise yapıp iki de papaz mektebi açılması,

Zonguldak kentinde bir Fransız hegemonyası sürecini başlattı. Bu görüntüsü ile bu mahalle, bir Fransız kolonisinden farksızdı.” (Karaoğuz, 2011: 60). Buradan, maden işletmeciliğini sürdüren Fransızların sahil kasabasında kalıcı olduklarını düşünerek bugünkü Fener dediğimiz mahallede bir Fransız Mahallesi oluşturdukları anlaşılmaktadır. “Hiçbir Türk’ün girmesine izin verilmediği” limanın üst kısmında kurulan Fransız Mahallesi, çoğunlukla Fransızların ikamet ettikleri bir yerleşim yeridir. Fransızca, İtalyanca, Hırvatça, Rumca, Ermenice ve Yahudice en çok konuşulan diller arasında olduğu belirtilir. Kendi aralarında Fransızca konuşan bu insanların, memur ve ameleyle konuşurken Türkçeyi kullanmayı tercih ettikleri söylenmektedir (Tan, 2015: 19). Maden havzasında kömür işletimini elinde bulunduran yabancı şirketlerin şehre yerleşiminden, Cumhuriyet’in kuruluş aşamasına kadar olan süreçte birçok sosyo-kültürel unsurunda içinde barındırdığı söylenebilir. Dolayısıyla 1930’ların sonuna kadar şehirde yabancıların etkilerinden söz etmek mümkündür. Bu dönemde amelelerin madende çalışmak üzere köyden kente gitmeleri ya da maden bölgesinin etrafında kümelenmeleri, kent sosyoloji açısından bakıldığında şehirde bir geçiş süreci yaşandığını göstermektedir. Bu anlamda geçiş toplumu özelliği gösteren şehirde bir yanı köylü bir yanı şehirli olan insanların gündelik hayata uyum sağlamaya çalıştığı söylenebilir.

Kentteki sosyal yaşantı çalışma yaşamı ile birlikte ele alındığında vardiyalı çalışmanın gündelik hayata etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür. Gündüz vardiyasında çalışan işçilerin iş çıkışı akşama kadar lokal ve kahvehanelerde vakit geçirdikleri, gece vardiyasında çalışanların ise gündüzleri genelde dinlendikleri belirtilmektedir (Koca, 2005: 243). Mesai saatleri horozun ötmesi ile başlayan madencilerin gündelik hayatının, akşam gün batımına kadar sürdüğü, ayrıca madende hastalanan amelelerin ise hayvan sırtına atılıp köye götürüldüğü belirtilir (1923–1938 Cumhuriyet’in XV. Yıldönümü Hatırası Zonguldak:1938). 1950’lere kadar maden işçilerinin yaşam ve ağır çalışma koşulları altında çalıştırıldığı görülmektedir. İşçilerin sosyal güvencesiz, düşük ücretlerle çalıştırıldığı ve taş ve kömür tozunu önleyici hiçbir havalandırma tertibatı da bulunmamaktadır. 1930’lara kadar ağır şartlarda yabancı şirketler tarafından işletilen kömür havzasının 1930’larda dünya savaşları nedeniyle yabancı sermayeye ait işletmelerin devletleştirildiği, ancak bu dönemde de ağır çalışma koşullarının ve baskıların devam ettiği belirtilmektedir. Tüm bu olumsuz koşullara rağmen Zonguldak’ta sendika girişimi olmayıp, 1946’da Dernekler Kanunu’nda yapılan değişiklikten yararlanarak işçilerin kendi sendikalarını kurmaya giriştikleri ve böylece “Ereğli Maden İşçileri Derneği” kurulduğu görülür (Ersoy, 2000: 159). Bu dönemde Zonguldak livası çoğunluğu Türk olduğu ve Türkçe konuşulmakla birlikte merkezde Rumca ve Ermenice konuşan Hristiyanların da bulunduğu belirtilmektedir (Namal, 2016: 261).

Halkın uğraştığı sanat dallarına bakıldığında terzilik, saraçlık, kunduracılık, yemenicilik, demircilik, marangozluk, tornacılık, oymacılık, bastonculuk, pamuk iplik imali gibi toplumun yapısı içerisinde şekillenen ve toplumun kültürünü oluşturan zanaatlar olduğu görülür (1923–1938 Cumhuriyet’in XV. Yıldönümü Hatırası Zonguldak:1938).

Zonguldak’ta halkın giyim şekli olarak ortak bir şehir kıyafeti olmadığı belirtilir. Genellikle setre pantolon, setre şalvar, kuşak, fes ve bazen de ağabani giydikleri söylenmektedir. Erkek köylülerin şalvarın üstüne mintan, kışın da palto, ceket ve hırka giydikleri belirtilmektedir. Kadınların ise giyimlerinin köylere göre farklılık gösterdiğini, fakat genel olarak entari, şalvar ve ceket, cepken giyerken başlarına da yaşlıların hasırsı küçük fes üstüne ve gençlerin de boyalı, oyalı yemeniler üzerine renkli örtüler örttüğü belirtilmektedir (Sayılır, 2013: 16).

Düğün şekli hemen hemen bütün kazalarda aynı olmakla birlikte nikâh töreninden sonra davul ve zurna ile öküz arabası veya yaya olarak kız evine giderek şenlik ile gelin alındığı belirtilmiştir (Namal, 2016: 263).

Cumhuriyetle birlikte halkın sağlığı da dikkate alınmıştır. Milli mücadelenin en buhranlı dönemlerinde “Amele Hastanesi” açılarak halkın hizmetine sunulduğu belirtilmektedir. Bununla ilgili “Cumhuriyetten evvel yalnız bir tek Türk doktorumuz vardı, bugün vilayetimizin resmi hususi bütün hekimleri Türk’tür.” denilmiştir. Ayrıca ilk sosyal güvenlik kuruluşu “Amele Birliği” Zonguldak’ta kurularak “Yarasına örümcek basan halk, sosyal yardımı, bir amme hizmeti olarak ilkin Cumhuriyette gördü.” diye de eklenmiştir (1923–1938 Cumhuriyet’in XV. Yıldönümü Hatırası Zonguldak:1938). Zonguldak’ta karşılaşılan hastalıklar ise çocuklarda yaygın olarak bağırsak hastalıkları, tenya, nezle, çeşitli iltihaplar, köylerde sıtma, uyuz ile cilt hastalıkları ve maden amelelerinde akciğer iltihabı iken, en büyük sağlık sorununu frengi oluşturmaktadır. Sebebi ise bölgeye madenci ve işçilerin şehre gelmesi, fuhuşun yoğun olmasıyla birlikte ayrıca savaş ve askerlik nedeniyle köylerin erkeksiz kalmasıdır. Halk bunun tedavisini doktordan ziyade acı suda, cıva tütsülerinde sütlüce haplarında ve saparna suyunda arar. Özellikle kadınlarda vereme rastlanmakla birlikte kadınlar arasında histeri, nevroz ve özellikle çocuklarda çocuk felci görülmektedir (Namal, 2016: 263).

Ülkenin ilk süpermarketinin de “Maden Koop” olarak Zonguldak’ta açıldığı belirtilir. Bu dönemde açılan “Ekonoma”lar da EKİ (Ereğli Kömür İşletmesi) çalışanlarının kar amacı gütmeksizin özel jeton (para) ile alışveriş yapmaları için açılmıştır. Bu marketlerde kuru erzak, temizlik, kırtasiye malzemeleri, kasap, manav, ekmek, tekel ürünlerinin satıldığı belirtilmektedir (Çelebi, 2005: 243).

Zonguldak’ın ekonomi, nüfus ve kentleşmesinde, 1920’li yıllardan itibaren görülen hızlı değişim, sosyo-kültürel hayatında da görülmektedir.

Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren batılılaşma ve modernleşme politikalarını devralan Cumhuriyetin değerleri, Zonguldak'ın kuruluş aşamasından itibaren Batı'dan aldığı etkinliklerle tarih sahnesine çıkmıştır. Bu etkinlikler arasında o zamana dek görülmeyen Batı tarzı balolar ve sinemalar gündelik hayatın bir parçası haline gelmiştir(Tan, 2015: 30). Gündelik hayatın sosyal ve kültürel öğeleri bakımından, 1923 Mayısından itibaren Zonguldak Türk Ocakları önemli bir rol oynar. Kuruluşundan itibaren toplumsal kaynaşmayı, halkın aydınlatılması ve gençliğin yetiştirilmesini kendisine hedef alan Türk Ocakları bu amaçlara ulaşmak için dersler, konferanslar, müsamereler düzenleyip, kitap ve risaleler yayımlayacak ve mektepler açmaya çalışacaktır. Halkın bilgilendirilmesi adına yapılan konferansların en yoğun olduğu 1930-1931 yılları olarak belirtilerek konferansların her hafta cuma günü saat sekizde Zonguldak Zevk sinemasında yapılacağı, katılımın serbest olup gösterilecek olan sinema filminde yüzde elli indirim yapılacağı da belirtilmiştir (Namal, 2014: 47-55).

1910 yılında kentte başlayan sanatsal ve kültürel etkinlikler Cumhuriyet döneminde de devam ettirilmekle birlikte kent merkezinde sinemalar 1920'lerde sessiz filmlerle perdeleri açmış olup, 1930'larda halkevlerinin 1950'lerde kişilerin ve TTK' nın (EKİ) açtığı sinemalar izlenmiştir (Zonguldak Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010: 157).1960'lı yıllarda ise geceleri açık hava sinemada vizyona giren filmlerin İstanbul ve Ankara'daki sinemalarla aynı anda ücretsiz olarak seyredildiği belirtilmiştir (Çelebi, 2005: 254).

Zonguldak'ın Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Türkiye'nin hiçbir yerinde bulunmayan tenis kortları, plajı ve yurt dışında eğitim görmüş mühendisleriyle modern bir şehir görünümündedir. 1960'lı yıllarda Türkiye'de senede toplam dört tenis turnuvası düzenlendiği belirtilirken, bunlardan biri "Karadeniz Kupası" adında Zonguldak'ta yapıldığını, diğer üç turnuva da "Türkiye Birinciliği" Ankara'da, "Klasman Turnuvası" İstanbul'da, "Fuar Kupası" ise İzmir'de yapıldığı bildirilmektedir. Ayrıca Türkiye'nin en iyi tenisçilerinin de her sene bu turnuvaya gelerek geri dönmek istemedikleri söylenmektedir (Çelebi, 2005: 255). Zonguldak Türk Ocakları'nın düzenlediği spor faaliyetleri ile de halkın gündelik yaşamına etki ettiği görülmektedir. Zonguldak'ta futbolun 1922 yılına kadar Fransızlar tarafından oynanıp, 1923 yılından itibaren ise Zonguldaklı gençler tarafından oynandığı belirtilmektedir. Bu amaçla Zonguldak Türk Ocağı futbol takımı kurularak Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe gibi ünlü büyük kulüplerle spor karşılaştırmaları yapmıştır (Namal, 2014: 57).Bunlarla birlikte tenis ve voleybol kulüpleri de kurularak, Zonguldak'ta spor faaliyetlerinin aktif olduğu bir dönem yaşanmıştır. Zonguldak Türk Ocakları'nın düzenlemiş olduğu konser, müsamere ve baloların da halk tarafından beğenilerek katılım sağlandığı da görülür. O

yıllarda Zonguldak'ta bu balolardan bir tanesi de şehirde 4 Aralık gecesi verilen "Sainte Barbe Yortusu" olarak bilinen madenci bayramıdır (Karaoğuz, 2011: 164-165). Halkevi kurulana kadar şehirdeki bir diğer sosyal etkinlik ise, Fener Mahallesi'nde "Fransız şirketinin sinema salonunda ve iskele kenarında eski bir kahvehaneden bozma sinemada" gösterilen filmlerdir (Tan, 2015: 32). Karaoğuz'un 23 Mart 1923 tarihinde çıkardığı şehrin ilk ve yerel gazetesi olan "Zonguldak", o günlerde halkın aydınlanması, bilgilendirilmesi ve gelişmelerden haberdar olması adına büyük bir öneme sahiptir. Cumhuriyet'in ilanıya beraber olan gelişmeleri ve inkılapları halka iletmesi aracılığıyla şehirde büyük bir kültürel gelişim sağladığı söylenebilir. Karaoğuz yıllar sonra "Karaelmas" adını verdiği Zonguldak'ın ilk yerel dergisi ile "Zonguldak kömürü" yerine, "kara elması" kullanan ilk kişi olarak kayıtlara geçecektir (Karaoğuz, 2011: 124). Karaoğuz, bu gazete ve dergilerinin yanı sıra özellikle "Doğu" dergisi başta olmak üzere, "Kömür", "Safranbolu-Karabük", "Günün Sesi", "Işıkveren", "Türk Kanadı" adlı dergi ve gazeteleriyle pek çok Zonguldaklı şair ve yazarın yetişmesine katkı sağlayacaktır (Karaoğuz, 2011: 70).

Hatta "Doğu dergisinde çıkan yazıları çıkan kişilerin 1940'lı yılların ünlü yazarları olduğu belirtilmektedir. Karaoğuz dergi hakkında "*Doğu dergisi benim değil, içinde yazıları olanların dergisidir*" diyecektir (Karaoğuz, 2011: 224). Kömür üretiminin yapıldığı Zonguldak'ta halkevinin kurulması şehirde sosyo-kültürel gelişmelere sebep olmuştur. Zonguldak'ta halkevinin 24 Haziran 1932' de açılması ile edebiyat faaliyetlerinin geliştiği görülür. 1932 yılında Hüseyin Fehmi İmer, Tahir Akın Karaoğuz ve Ahmet Naim Çıldır'dan oluşan Halkevi Araştırma Komisyonu, bölgede kömürü ilk bulan kişiyi araştırır ve 8 Kasım 1932 günü, "Uzun Mehmet Kömür Bayramı" olarak ilan edilir (Karaoğuz, 2011: 171). Her ne kadar Uzun Mehmet'i anma gecelerinin çerçevesi milli olsa da gecede yapılan etkinliklerin içerik olarak Batılı olduğu belirtilmektedir (Tan, 2015: 40).

Zonguldak'ta ilk matbaa "Zonguldak Karaelmas Basımevi" adıyla 13 Aralık 1923 tarihinde Tahir Karaoğuz tarafından açılmıştır (Karaoğuz, 2011: 271). Yine 1947' de kurduğu "Türk Büyüklerini Anma, Yaşatma Derneği" ile 24 Mart 1949 yılında Ziya Gökalp gecesi gerçekleştirilecektir. Bu kutlama ile şehirde Türkçülük gecesi yaşanacaktır (Karaoğuz, 2011: 238).

Fransız işgal kuvvetlerinin, 21 Haziran 1921 tarihinde şehirden çekilmeleri üzerine bugün "Zonguldak'ın Kuruluş Günü" olarak tarihe geçecek, Zonguldak halkevinin çalışmaları ile 21 Haziran 1936'dan itibaren kutlanılmaya başlanacaktır. Bu gün, 1998' den itibaren ise "Karaelmas Uluslararası Zonguldak Kültür ve Sanat Festivali" ne dönüşecektir (Karaoğuz, 2011: 174-175). Atatürk'ün 16 Ağustos 1931'de

şehre gelmesi, Zonguldak kömür havzasını ziyareti şehirde büyük coşku ve heyecan yaratmıştır. Bunun üzerine halkevinin başkanlığındaki bir kutlama komitesi tarafından organize edilerek, 26 Ağustos günü 1932 yılından itibaren “Gazi Günü” olarak tören ve şenliklerle kutlandığı belirtilmektedir (Namal, 2010: 24). Ayrıca 1937 yılında Türkiye’nin ünlü ressamlarının madencilik ile ilgili resimler yapmak ve sergi açmak üzere Zonguldak’ a geldiği belirtilmektedir (Karaoğuz, 2011: 178).

Zonguldak’ın 1940’lı yıllardaki edebi hayatında ise iki önemli şair Rüştü Onur ve Muzaffer Tayyip Uslu görülür. Bu yıllarda Zonguldak Çelikel Lisesi'nde öğretmenlik yapmakta olan Behçet Necatigil, İlhan Berk ve Halim Yağcıoğlu gibi edebiyatçılarımızla da kentte kültürel dinamizm yaşandığı söylenebilir. Öğretmenlik görevi ile 1940 yılında Zonguldak’a atanan Behçet Necatigil, öğrencileri Rüştü Onur ve Muzaffer Tayyip Uslu ile tanışarak Zonguldak’ta bir sanat çevresi oluştururlar. Rüştü Onur ile Muzaffer Tayyip Uslu’nun dönemin önemli şairlerinden olup Garip akımı temsilcileri oldukları belirtilerek, Zonguldak’ta çıkan “Ocak”, “Yeni Zonguldak” gazetelerinde “Karaemas” ve “Değirmen” dergilerinde şiir ve yazı yayınladıkları belirtilmektedir. Bu yılların önemli temsilcilerinden biri olan İrfan Yalçın da “Ölümün Ağzı” romanıyla bu zamana dek değinilmemiş olan maden ve madencilerin hayatını işlemiştir. 1960’lı yıllarda ise Behçet Kalaycı’nın “Türk Dili” dergisinde şiirlerini yayınlarak sanat geceleri düzenlemesi, kentteki edebiyat faaliyetlerine bir yoğunluk kazandırdığı görülür. 1960’lı yılların önemli yazarlarından birisi de “Göçük” adlı romanıyla Milliyet Gazetesi ödülünü alan Levent Ağralı’dır. 1970-1971 yıllarında yerel ve ulusal dergilerde şiirleri yayınlanan Tahsin Şentürk’ün dönemin ses getiren şairlerinden olduğu belirtilir (Kasap, 2003: 71-73). Bölgede önemli isimlerden birisi de şair-yazar Rıfat Ilgaz’dır. Orhan Seyfi Orhon, İlhan Berk, Behçet Kemal Çağlar, Behçet Necatigil ise Zonguldak’ ta bulunmuş diğer şairlerdendir (Kasap, 2003: 70).

Sanayileşme ve modernleşme, dünyanın hemen hemen her yerinde etkili olmuştur. Zonguldak, sanayileşmenin ve modernleşmenin getirmiş olduğu değişikliklerden oldukça önemli ölçüde etkilenmiştir. Özellikle de çalışma disiplinleri ve gündelik hayat pratikleri açısından Zonguldak’ta gerçekleşen değişimler, açık şekilde görülmektedir. Zonguldak’ta maden ocaklarının aktif şekilde çalıştığı dönemler ile özelleştirmeler ve ocakların kapatılmasının ardından yaşanan dönemler arasında ekonomik bağlamda önemli değişimler yaşanmıştır. Ekonomik hayatta yaşanan değişimler, kendisini gündelik hayat pratiklerinde göstermeye başlamıştır. Bugün Zonguldak kentinde var olan durumun sosyolojik açıdan anlaşılması için öncelikle gündelik hayat sosyolojisinin temel kavram ve kuramlarını bilmek gerekmektedir. Bir sonraki bölümde gündelik hayat kavramı ve kuramları ele alınacaktır.

SOSYOLOJİK AÇIDAN GÜNDELİK HAYAT

Gündelik hayata kavramsal olarak baktığımızda ifade ettiği şey; gün içerisinde gerçekleştirilen toplum tarafından kabul görmüş olmuş olan ve her birey için kendi içerisinde gerçeklikleri olan davranışların tarihsel durumunu ifade etmektedir. Ev hayatından iş hayatına, beslenmeden tatile, boş zaman etkinliklerine kadar gerçekleştirmekte olduğumuz eylemler gündelik hayatın içerisinde (Yiğit, 2012: 137).

Gündelik yaşam günümüz toplumunda ve öncesinde bireyin pratiklerinin, amaçlarının doğrultusunda şekillenen ve buna hizmet eder biçimde gelişen bir seyir içerisinde. İnsanlar yaşamın içerisinde sosyal alanlarda yaşamlarına devam edebilmek, belli statüleri elde edebilmek, kendi yaşamını ve başkalarının yaşamını sürdürebilmek adına belirli gerekliliklerini yerine getirmekle yükümlüdürler (Yiğit, 2012: 127).

Gündelik hayatta, bireyler ile ürünler arasındaki toplumsal ilişkinin farklı yönleri bulunmaktadır. Bu ilişkiler örgüsü, üretim ve dolaşım sürecinin iktisadi olarak incelemesine indirgenemez. Bu ilişkiler örgüsü bir sosyoloji içerir. İktisatçının az çok sezdiği ancak kavrayamadığı ideolojik, kültürel ve ahlaki yönleri vardır. İhtiyaçlar ve mal varlıkları, bir yandan sosyo-politik ekonomiyi bir yandan ahlakı, toplumsal sınıf kuramlarını, toplum eleştirisini ve toplumun, kültürün ve son olarak uygarlığın tanımını yani dolayısıyla sosyolojiyi ilgilendirir (Çetin, 2013). Sosyoloji gündelik hayatı gerçekliğin bir parçası olarak kabul görmekte ve farklı açılardan etkilendiği gelişmeler ile de değişim ve dönüşüm yaşadığını, yaşanan farklılıklara rağmen içerisinde bir ahenk olduğunu söylemektedir. İnsanlar tam da toplumsallaşmanın yaşandığı yer olan gündelik hayatın içerisine doğmaya, burada kabul görmüş olan normlarca bilinç oluşturmaya, anlam katmaya ve hayatlarını sürdürmeye başlamaktadırlar. Her ne kadar birey belirli kalıpların içerisine doğmuş olsa da bu kalıpları kendince uyarlama, yeni bir etkinlik edinme, ayırt edici bir nitelik kazanma ya da sadece kabul etmeme durumlarını, pratiklerine dökülebilmektedir. Gündelik hayat bireyin iletişim kurabilme ve becerilerini geliştirdiği bir ortamdır (Gardiner, 2016: 14-15). İnsanlar aynı coğrafi konum ve zaman diliminde yaşasalar da belirli rutinleri sıradanlık içerisinde gerçekleştiriyor olsalar dahi farklı görüşleri, ideolojileri kabul ederek kendileri için yeni bir gerçeklik var edebilmektedirler (Gardiner, 2016: 15).

Toplumsal hayatın içerisinde gerçekleşen, en basit ihtiyaçların (giyinme beslenme, barınma vb.) karşılanması için kullanılan beceriler dahi gündelik hayatın içerisinde yer almaktadır (Lefebvre, 2016: 32). Gün içerisinde gerçekleşen sosyal hayata özgü davranışların, bireye benimsetildiği zaman dilimini oluşturmaktadır (Güngör, 2017: 99). Gündelik hayat 24 saatlik zaman dilimine indirgenemeyecek kadar arka yüzleri bulunan derinlemesine inceleme gerektiren, bireylerin eylemlerini

“şimdi” ile sınırlı kalmayıp bağlamlarının içerisinde buldukları toplumsal ilişkileri de dikkate alarak bir analiz sürecini kapsamaktadır. Bu eylemlerin toplumsal bir zaman ve uzam içerisinde birbirlerine eklenerek oluşması önemlidir (Özbaş, 2017: 21).

Gündelik hayat bunların yanı sıra makro boyutta genel geçer tanımlar sunuyor olsa da yaşamın içerisindeki her ayrıntı farklı bir bilginin, toplumsal düzenin, yapının, zihniyet kalıplarının kendine özgü alt metinlerini içermektedir. Kabul görmüş olanın içerisi bizlere yeni kapılar açarak derinlerde kalmış olanın incelenmesi ile farklı bakış açılarını sunmaktadır. Özellikle de rutin olarak yaptığımız sorgulama gereği duymadığımız davranış kalıplarının kendi içerisinde anlamlı amaçları bulunmaktadır. Öte yandan gündelik hayat kavramı günümüzde modern toplumlara özgü kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır. Lefebvre rekabetçi bir meta dünyanın var olmaya başlamasıyla gündelik yaşamın ya da öneminin bu denli olmadığını söylemektedir. Modernlik öncesi dönemde üsluba ufak nesne, edimler, davranışlar açısından direkt bir algılanabilirlik, simge içerisinde doğrudan algılanabilen bir anlam veriliyordu demektir (Gardiner, 2016: 18).

Kapitalizm ve endüstriyel üretim biçiminin etkisiyle modern toplumlarda üsluplar ortadan kalkmış ve nesnelere, edimlerin, davranışların bir bütünlük olarak üslup içinde yer almaları sona ererek üslubun yerini kültür, sanat ve estetizm almıştır. Modern toplumlarda insanların yaşam biçimleri, kapitalist sistemin kendisini devam ettirmesi için gereken şartların baskısı altında oluşmaktadır. Gündelik hayat kavramı da bu noktada karşımıza çıkmaktadır: Tüketim ideolojileri hâkimiyetlerini, insanların gündelik hayatlarını düzenleyerek ve örgütleyerek kurmaya çalışırlar. Böylece gündelik hayat; iş, özel hayat, boş zaman şeklinde zaman bölümlerine ayrılarak oluşur. Modern kent mekânları ise, bu zaman bölümlerinin üstünde yaşandığı yerler olarak yeniden planlanmaktadır (Gardiner, 2016). Gündelik Hayat Sosyolojisi; gün içerisinde rutin olarak gerçekleştirdiğimiz, toplumsal yaşamın parçalarının incelendiği, değişimlerin yönünün incelendiği farklı bir yorum sunarak toplumsal ve kültürel olguların altında yatan bakış açılarının ortaya konulmasının araştırılmasında sosyolojinin alt disiplini olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyolojinin alt dallarından olan Gündelik Hayat Sosyolojisi geri kalan sosyal bilimlerde olduğu gibi içerisinde birçok perspektifi barındırmaktadır. Bunlar; sembolik etkileşimcilik, dramaturji, fenomenoloji, etnometodoloji ve varoluşsal sosyoloji gibi mikro perspektiflerin geniş bir şekilde ele alınmasından oluşmaktadır. Bakış açısı daha çok mikro odaklı olup makro boyutun bakış açısına karşı çıkararak, toplumsal yapıyı anlamlı kılmak için aktörlere, bakış açılarına odaklanan bilimsel sosyolojik bir yaklaşımdır (Gardiner, 2016: 18).

Gündelik hayatın aktörleri, toplumsal eylemleri yorumlama, değiştirme, sınırlarını belirleme, anlam katma gibi faaliyetleri sürdüren bireylerdir. Eylemler ne kadar sıradanmış gibi gerçekleştiriliyor olsa bile kişinin selam alıp verme şekli gibi basit alışılmış gelmiş hareketler bile bireyin varoluşuna dair ipuçlarını taşımaktadır. Gündelik hayat içerisinde barındırmış olduğu ekonomi, siyasi, kültürel, ırksal, dinsel gibi birçok yapı tarafından kuşatılmakta olup, öznel olanın toplumun verili olan koşulları ile şekillendiği görülmektedir. Bireyler hayata dair var ettikleri anlamları, yorumlamaları, tavırlarını davranışlarını, üretim ve tüketim şeklini dahi toplumdaki kurumların amaç ve işlevlerine ilişkin eylemlerini gündelik hayat içerisinde gerçekleştirmektedirler. Bulunulan konum bireyin davranışlarında etkili bir faktör olmaktadır. İnşa edilen pratikler her koşulda aynı anlama gelmemekte sokakta, iş yerinde, evde değişen her koşulla belki de zamanla birlikte kendisini de farklılaştırmaktadır. Etkileşimde bulunulan toplumsal yapının farklılaşması sıradan, doğal ve tekrarları bulunan hayatın içerisinde farklı tekrarlar sunmaktadır (Lefebvre, 2016: 28-32). Gündelik hayatı Neo-Marksist açıdan çözümleyen Lefebvre, gündelik hayatın döngülerden oluştuğuna dair belirlemeler sunarak “*Bir işe başlamak, aslında baştan alıp yeniden başlamak, yeniden doğmak demektir*” diye belirterek gündelik hayatta ‘*tekrar olanın keşfedilmesinin*’ söz konusu olduğunu bildirir. Lefebvre gündelik hayatın kendi içerisindeki tekrarları, parçaları bağlayan şeyi modernlikle birleştirmektedir. Gündelik hayatı ‘*modernliğin arka yüzü, zamanın ruhu*’ olarak ifade etmekte ve bireylerin isteklerin doğrultusunda gündelik hayatın dönüştürüldüğünden, bu etkinin yanı sıra görünür olanın arka yüzünün sorgulanmasının başka kapıları aralığından bahsetmektedir (Lefebvre, 2016). Basit ve görünür olan kısım ise daha çok yüzeysel, kalabalık kendini tekrar eden ve sınırlarının çizilmesi güç olan bölümdür. Her zaman açık şekilde karşılaştığımız bu kısım bizlere toplumsal gerçek düzeyini sunmaktadır.

Fransız teorisyenlerden olan Agnes Heller’in yazmış olduğu kitabında kullanmış olduğu cümlelerden birisi, bireylerin toplumu üretmeleri için kendilerini de yeniden üretmeleri gerekliliğidir. Bireyler toplumun üyeleri olarak yaşama dair pratiklerini, becerilerini, deneyim ve yetilerini elde ederken hayatın içerisinde sadece vazifelerini yerine getirmez aynı zamanda kendi için nesneleştirme, pratiklerini gerçekleştirirken, kendisini de şekillendirmektedir. Yani gündelik hayat kendiliğinden oluşan basit kuralları bulunan bir alan olmamakla birlikte bireyler için ilişkilerin biçimlendiği, toplumsallaşmanın, kültürleşmenin, bireylerin sadece kurallara birebir itaatıyla olmadığı bir alanı sunmaktadır (Gardiner, 2016: 184-185).

De Certeau’unun “Gündelik Hayatın Keşfi” en bilinen eseri olmakla birlikte, gündelik hayatta karşılaşmakta ve yapmakta olduğumuz davranış

kalıplarının eleştirisini işlemektedir. Certeau bireylerin kendisine dayatılan normlardan daha fazlasını gerçekleştirme kapasitelerinin üzerinde durmaktadır. Yani bireylerin gerçekleştirmiş olduğu davranış kalıplarını kendi istekleri doğrultusunda mekân ve zamana bağlı olarak farklılaştırmalarından bahsetmektedir. Gündelik hayat içerisinde bireyler iktidarın, otoritenin çeşitli stratejiler ile kontrol mekanizmaları karşısında tepkisiz olmamak adına, sistemin stratejilerine karşı taklit davranışlar üretebilmektedirler. Böylelikle birey kendi öznelliğini de korumuş olmaktadır (Yiğit, 2012: 128).

Zamandan, zamanın değişim ve dönüşümlerinden etkilenen gündelik zaman, modernleşmenin farklı mekanizmaları ile yeniden şekillenmeye başlamıştır. Modern yaşam tarzının nitelikleri, arzuları, sistemi bireyin gündelik hayat pratiklerini etkilemektedir. Özellikle kapitalist sistemin gündelik hayat pratiklerine ve boş zamana girmesi ile birlikte sistem bazı eylem biçimlerini bireylere empoze etmeye başlamıştır. Günlük gerçekleştirilen tüketim alışkanlıklarını örnek verebiliriz. Modern dünya rekabetin ve hızlı değişimin yaşandığı bir sistem ile donatılmıştır. Rekabet ortamı bireyleri kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmeye başlamaktadır. Örneğin, herhangi bir iş başvurusunda bireylerden oldukça farklı nitelikler beklenmektedir. . Dolayısıyla gündelik yaşam, ideolojinin alenileştiği bir alan olarak farklı sınıflar, eğitim ve statüdeki bireyler tarafından farklı şekillerde sahiplenilmekte, gündelik yaşam pratikleri bireylerin kimliğinin, sınıfının ve statüsünün tanımlayıcısı haline dönüşmektedir (Yiğit, 2012: 130).

19.yüzyıl, sosyal bilimlerde çalışma yöntemi genel olarak sistem yaklaşımına dayanmaktadır. Sosyal bilimlerde, bireyin üzerinde etkili olan kültür ve toplum yapısına odaklanarak, bütüncü bir değerlendirme için bireyi bir nesne olarak düşünmüş ve birey üzerinden toplumsal olanın gerçekliğine vurgu yapmaktadırlar. Ancak bireyin nesne olarak algılanması irade kısmının geride bırakıldığı düşündürdüğü için eleştirilmiştir(Esgin ve Çeğin, 2018: 18). Bu yüzden 19. yüzyılın sonlarına doğru yaratıcı birey üzerine odaklanılmıştır. Bireyin gündelik deneyimlerinde sadece kültürün ve toplumsal yapının değil aynı zamanda bireyin kendi öznelliğinin de etkili olduğu görüşü hâkim olmaya başlamıştır. Böylelikle öznel bakış açısının önemsendiği yaklaşımlar gelişmeye başlamıştır(Adler, Adler ve Fontana, 2012: 117).

Türkiye'nin yaşamış olduğu gelişmeler ve sanayi devriminin bütün dünyadaki etkisinde olduğu gibi yeni ekonomik sistem yeni pratikleri kırsaldan kente göçün yaygınlaşmasını sağlamıştır. Türk sosyolojisi; yaşanan gelişmeler karşısında nasıl bir yol izleneceğine dair önerilen ve uygulanan toplumsal pratikler bağlamında birçok alan araştırmasına evren oluşturmaktadır. Kurna Köyü(Mehmet Ali Şevki Bey), Toplumsal Yapı Araştırmaları (Behice Boran), Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel

Sorunları ve Hasanoğlu Köyünün İçtimai İktisadi Yapısı (İbrahim Yasa) gibi araştırmalar Türkiye'nin toplumsal yapı içerisindeki değişim ve dönüşümlerin mikro ve makro boyutla incelenmesinin örneklerini sunmaktadır. Özellikle de üretim biçiminde yaşanan farklılaşma makineleşme ile birlikte köylerde yaşanan çözümler toplumsal değişim meselesinde sorunları saptanması gereken alanlar olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra hızla büyüyen kentlerde birçok problem meydana gelmektedir. Birbirinden farklı gündelik yaşam pratiği bulunan iki coğrafi alanın ekonomik sebeplerden ötürü aynı konumda buluşmasından dolayı hayatın pratiklerinde dönüşümler, etkileşimler yaşanmaktadır. Sosyolojik olarak bunun kavramsal örneği olarak kentleşme ve kentlileşme kavramlarını verebiliriz.

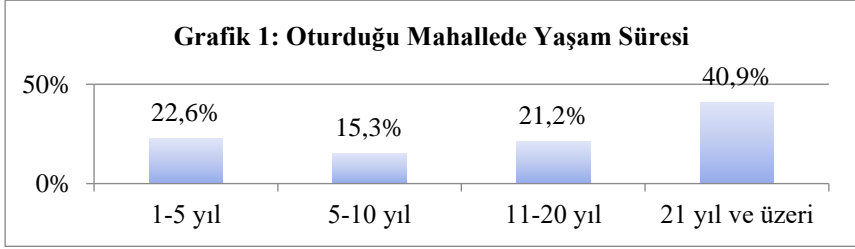
ZONGULDAK'TA GÜNDELİK HAYAT

Gün içerisinde gerçekleştirilen gündelik hayat pratiklerinin bireylerin kimliğinin, statüsünün, sınıfının bir parçası haline dönüştüğü görülür. Bu açılardan bakıldığında McCarty ve Perreault'nun yaşam tarzı boyutları tahlili bu araştırmada önemli bir nitelik taşımaktadır (McCarthy, J. ve Perreault, W. D. 1987).

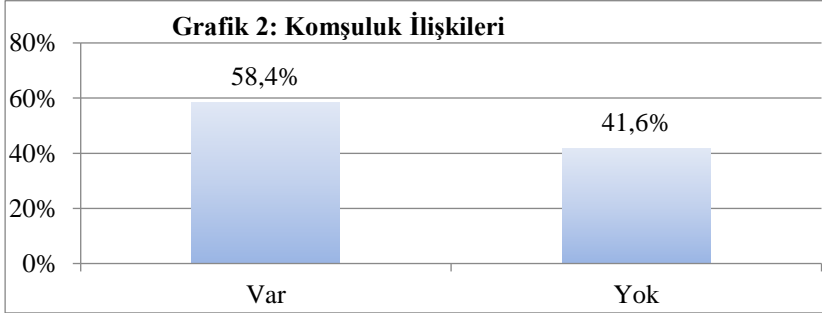
Tablo 1: Yaşam Tarzı Boyutları			
Aktiviteler	İlgi Alanları	Görüşler	Demografik
İş	Aile	Bireysel	Yaş
Hobiler	Ev	Sosyal Yayınlar	Eğitim
Sosyal Etkinlikler	Meslek	Politika	Gelir
Tatil	Toplum	İş	Meslek
Siyasi Faaliyetler	Eğlence	Ekonomi	Aile Yapısı
Kulüp Üyelikleri	Moda	Eğitim	İkametgâh
Topluluk	Gıda	Ürünler	Coğrafya
Alışveriş	Medya	Gelecek	Şehir Yapısı
Spor	Başarılar	Kültür	Yaşam Eğrisindeki Yaşama

Zonguldak'ta gündelik hayata dair veri ve bulgular bu yaşam tarzı boyutları dikkate alınarak hazırlanan anketler aracılığıyla toplanmıştır. Bulguların yorumlanmasında ise gündelik hayat sosyolojisi ve Zonguldak şehrinin yapısı ve özellikleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Bulgular ve Yorum

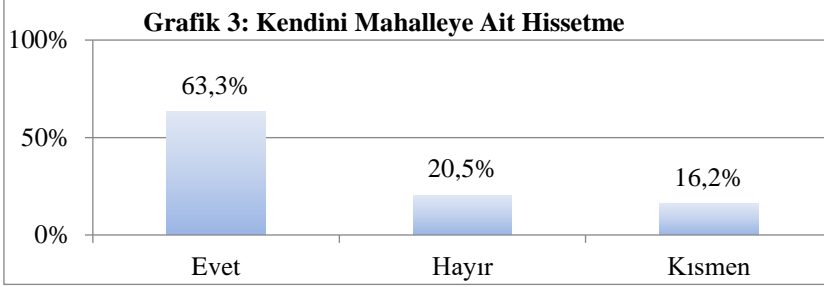

Bu veriler ışığında katılımcıların çoğunluğunun oturdukları mahallelere uzun yıllar önce yerleştikleri görülmektedir. Tabloya bakarak insanların mekân değişikliği yapmayı pek tercih etmediklerini de söyleyebiliriz. Mekânların dış tasarımı dahi bireylerin kültürel özelliklerini yansıtan yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra yerleşim yerinde geçirilen sürenin artışı mahalle ile olan bağın da artmasına ve birey mekân ilişkisinin kuvvetlenmesine sebep olacak faktörlerden birisidir.

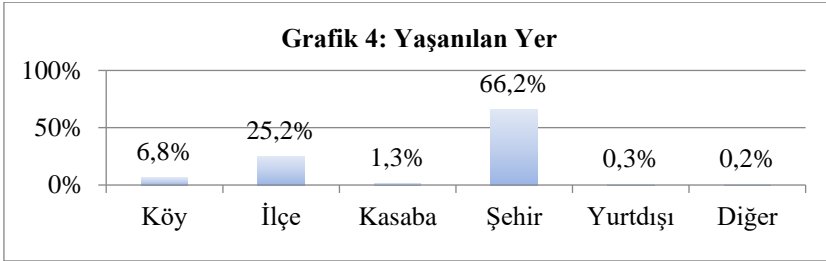

Araştırmaya katılan örneklem grubundan %58,4'ü komşuları içerisinde tanıdıkları olduğunu belirtirken, %41,6'sı ise komşuları içerisinde tanıdıklarının olmadığını belirtmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra yaşamış olduğu hızlı sanayileşme ile Zonguldak'ta değişen bir yaşam tarzı söz konusu olmaktadır. Gündelik hayat içerisinde birçok tutum ve davranışta da kendisini göstermektedir. Bunun yanı sıra öğrenci olan ve olmayan gibi bir ayırım da söz konusu olmaktadır. Çünkü Zonguldak'ın bazı mahalleleri çoğunluk olarak öğrencilerin kalmış olduğu apartmanlarla çevrilidir, araştırmadan da elde edilen veriler ışığında bireylerin

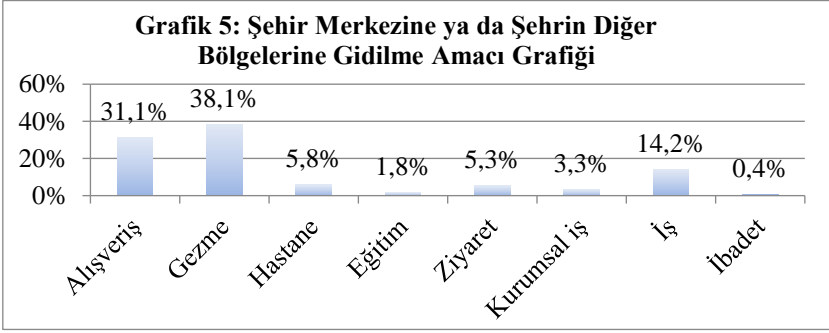
çoğunluğunun komşuluk ilişkilerinin zayıf olduğunu, tanımiyorum oranına bakarak söyleyebiliriz. Komşusunu tanıdığını söyleyenlerin oranı ise göz ardı edilemeyecek derecede iyi olmakla birlikte zayıflayan komşuluk bağlarının henüz bitmemiş, kopmamış olduğunu da kanıtıdır.

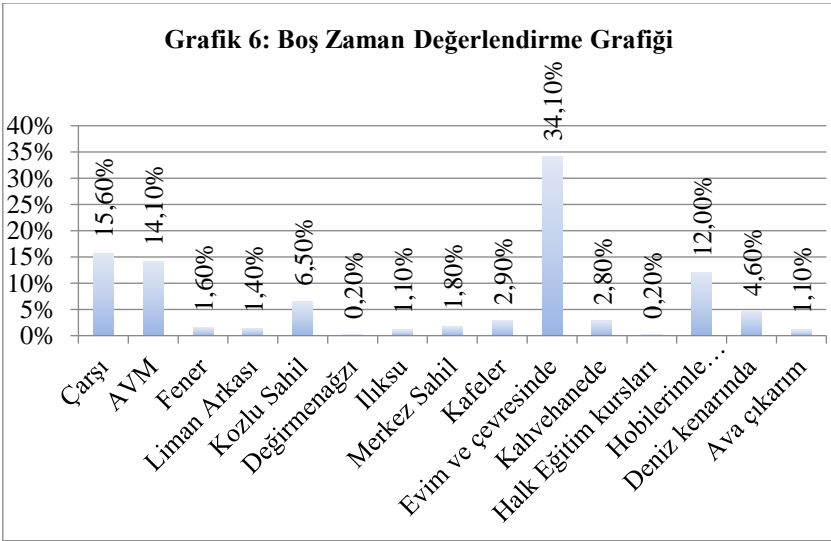
Grafikten anlaşıldığına göre, mahallede yaşayan bireylerin mahalleye aidiyetlik hissini çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kendisini mahalleye ait hissetmeyen kesim için ise bir önceki tablodaki verileri ele aldığımızda komşuluk ilişkileri gibi sosyalleşme ağının zayıflığını neden olarak gösterebiliriz.

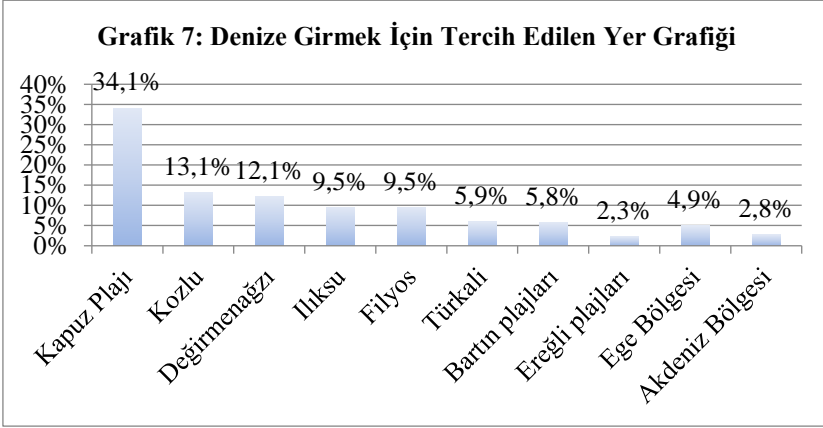
Grafik 4'te yönlendirilen "Hayatınızın büyük çoğunluğunun geçtiği yer?" sorusuna araştırmaya katılan örneklem grubunun %6,8'i "Köy", %25,2'si "İlçe", %1,3'ü "Kasaba", %66,2'si "Şehir", %0,3'ü "Yurtdışında" hayatının çoğunu geçirmiştir. Bireyler doğdukları andan itibaren buldukları mekânlarla sosyalleşmeye, toplumsallaşmaya, sosyo-ekonomik davranış kalıplarını, yaşam tarzlarını oluşturmaya başlamaktadırlar. Bireyin çevresi ile olan toplumsal uyumu yaşamını aynı mekânda idame ettirmesinde önemli bir etken oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin çoğunluğunun ise hayatını kentte geçirdiği ortaya konulmaktadır. Dolayısıyla gündelik hayata ilişkin çıkarımlarda kentli bireyin yaşam tarzından analizlerin yapılmasına neden olmaktadır.

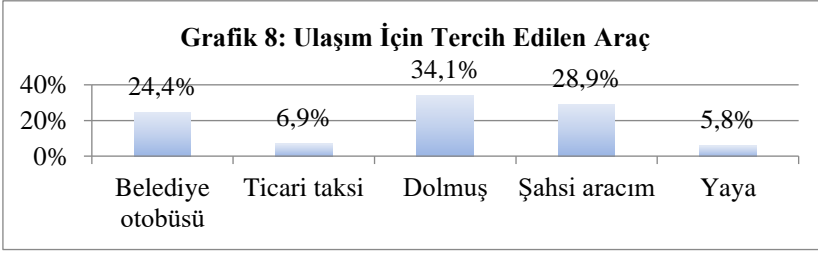
Gündelik hayat araştırmalarındaki en önemli konulardan birisi de boş zaman ve bu zamanda geçirilen aktiviteler olmaktadır. Zonguldak ilinde de eğlence mekânı olarak tasarlanmamış olmasına karşın bireylerin sürekli sergiledikleri eylemlerin şekillendirmiş olduğu mekânlar bulunmaktadır. Bu yüzden de katılımcılardan elde edilen verilere göre şehir merkezi ya da şehrin diğer bölgeleri eğlence ya da gezme amaçlı olarak bir boş zaman aktivitesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

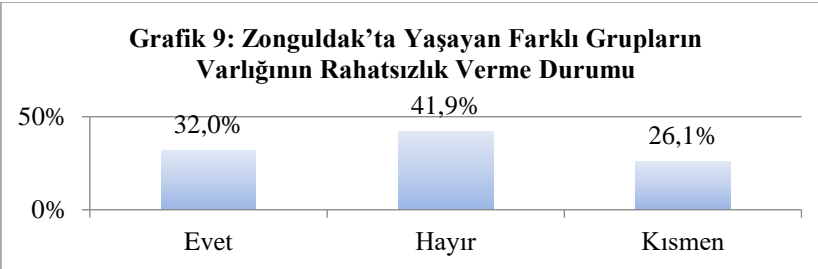
Zonguldak ilinde katılımcıların boş zamanlarında daha çok çarşı ve alışveriş merkezlerini tercih ettikleri görülmektedir. Modern endüstri, kitlesel üretim ile ayakta durduğu için; kitlesel tüketime ayrılan zamanda, üretim için gerekli zaman kadar zorunluluk halini aldı. Birey için gündelik hayatta çalışmak ne kadar önemli ise çalıştığını harcama noktasında boş zaman da o kadar önem kazanmaktadır.

Bulgulardan anlaşıldığı üzere merkezde bulunan Kapuz Plajı halk tarafından daha çok tercih edilmektedir. Bunun sebebi olarak Belediyenin burada plaj hizmetleri vermesi ve ulaşım kolaylığı olduğu söylenebilir.

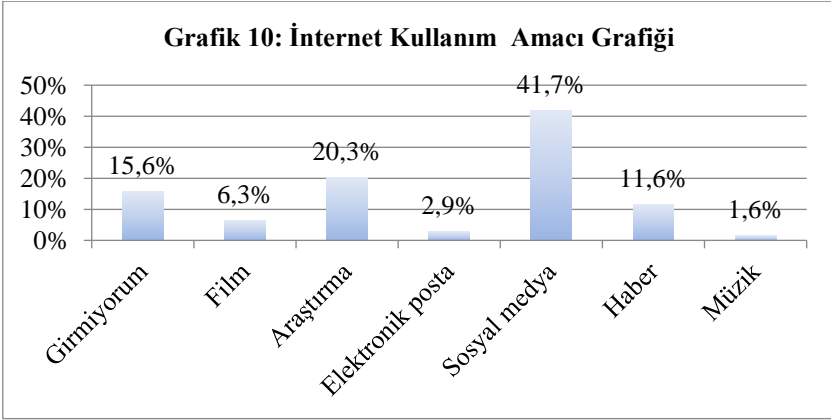

Grafik 8’te yönlendirilen “Şehir merkezinde ulaşım için genellikle hangi ulaşım aracını tercih edersiniz?” sorusuna Zonguldak’ta araştırma evrenimize dâhil olan bireylerin çoğunluğunun toplu taşıma araçlarını kullandıkları anlaşılmaktadır.

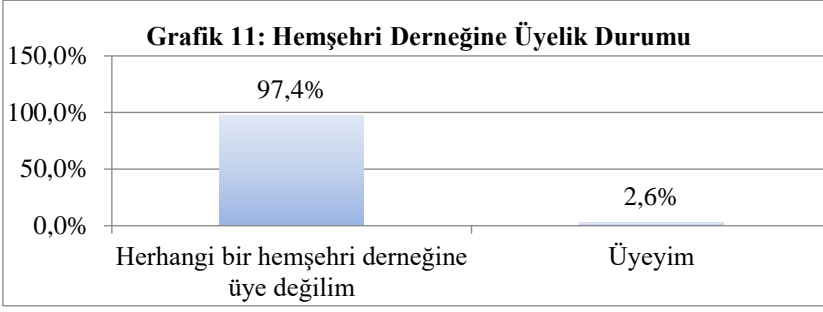

Araştırmaya katılan örneklem grubunun %32,0’ı Zonguldak’ta farklı grupların varlığının kendisini “Rahatsız ettiğini” belirtirken, %41,9’u “Rahatsız etmediğini” ve %26,1’i “Kısmen rahatsız ettiğini” belirtmiştir. Bütün kimlik tanımlarının ortak özelliği, kimliği bireylerin toplumsal olan

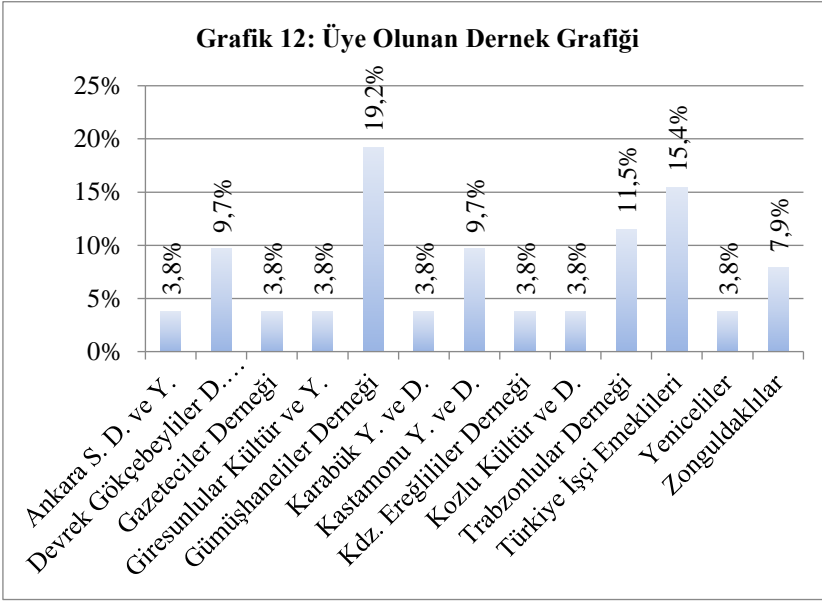
ile toplumda sosyalleşmeyle yaptığı her şeyi bir araya getirerek, yapmış olduğu anlamlandırma süreci olarak değerlendirmiş olmalarıdır. Bir diğer deyişle, kimlik hem benzerlikleri hem de farklılıkları ifade etmektedir. Kişinin kendi kimliğini belirlemede ait olduğu toplum grubu ve bu grubun diğer gruplarla olan ilişkisi de önem arz etmektedir. Zonguldak'ta buna örnek olan gruplar ise Roman vatandaşlar, Afganlar, Iraklılar ve Suriyeliler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ama şehirde farklı bir grup denildiğinde ilk akla gelen Roman vatandaşlar olmaktadır. Bu durum ise onların nüfus açısından Zonguldak'ta fazla olmasından kaynaklanmakta ve farklı bir grup olarak nitelendirilmelerine neden olmaktadır. Göz ardı edilmemesi gereken nokta ise kimlik çalışmalarından öne çıkan farklılıkların çatışmalara neden olacağı görüşünün aksine katılımcıların çoğunluğunun rahatsız olmadığı görüşü önem arz etmektedir.

İletişim ve teknoloji gündelik hayatın vazgeçilmez öğeleri haline gelmişlerdir. Özellikle sosyal medyada görünür olmanın popülerlik getirdiği farkında olan bireyler, sanal ortamlarda hem görünür olmak hem de var olan paylaşımları görerek sosyal hayattan geri kalmamaya çalışabilmektedir. Katılımcıların %41,7 oranıyla interneti daha çok sosyal medyaya girmek amacıyla kullanmaları bunu kanıtlar niteliktedir. İnternet, bireyin gündelik hayatının çok önemli bir parçası haline gelmiştir. Etrafımıza baktığımız zaman internete özgü bir dilin kullanılması dahi bireyin hayatının önemli bir parçası olduğunu göstermektedir.

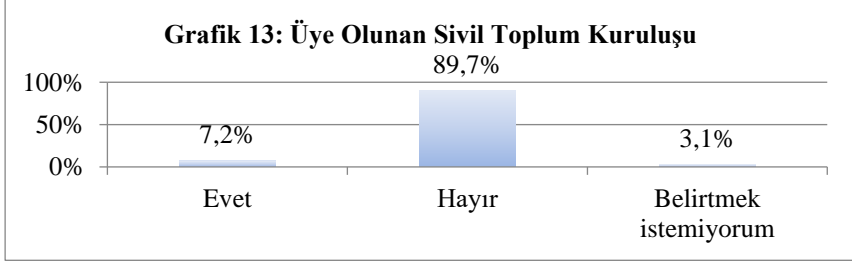

Hemşehri dernekleri de ortak bir kimlik (coğrafi kimlik) etrafında gruplaşan bireylerce oluşturulan gruplar arasında yer almaktadır. Bu dernekler dayanışma, kendi kültürel özelliklerini yaşadıkları yerde öğrenemeyen genç kuşaklar için aktarıcı özellikleri de barındırmaktadır. Zonguldak'a baktığımızda ise katılımcıların çoğunluğunun üye olmadığı görülmektedir. Bunun nedenlerini ise yukarıdaki tablolarda elde edilen veriler ile paralel bir durum olduğunu söyleyebiliriz.

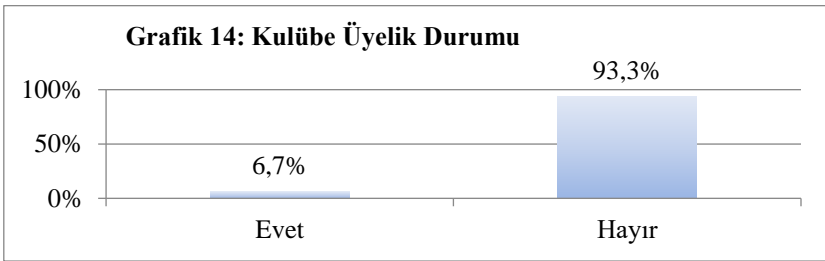

Araştırmaya katılan örneklem grubunun %3,8'i "Ankara Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğine", %9,7'si "Devrek Gökçebeyliler Dayanışma ve Yardımlaşma Derneğine", %3,8'i "Gazeteciler Derneğine", %3,8'i "Giresunlular Kültür ve Yardımlaşma Derneğine", %19,2'si "Gümüşhaneliler Derneğine", %3,8'i "Karabük Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğine", %9,7'si "Kastamonu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğine", %3,8'i "Kdz. Ereğlililer Derneğine", %3,8'i "Kozlu Kültür ve

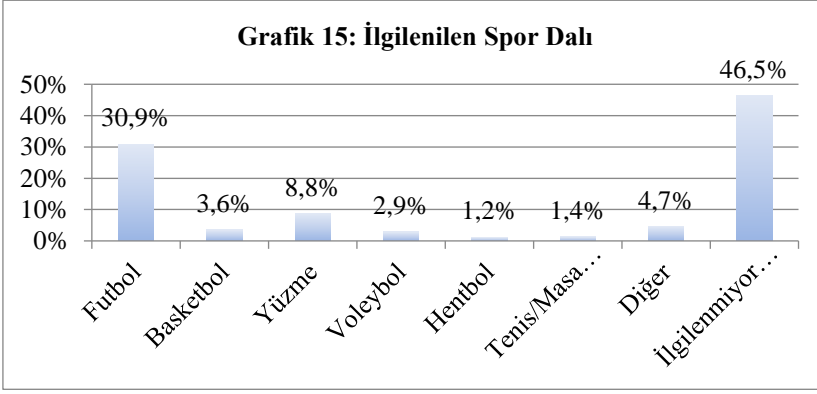
Dayanışma Derneğine”, %11,5’i “Trabzonlular Derneğine”, %15,4’ü “Türkiye İşçi Emeklileri Derneği”, 3,8’i “Yeniceliler Derneğine” üye olduğunu belirtmiştir. Bu veriler ışığında derneklere üye olan bireylerin oranlarına bakıldığında en çok üye sayısının Kdz. Ereğlililer Derneğinde olduğu görülmektedir.

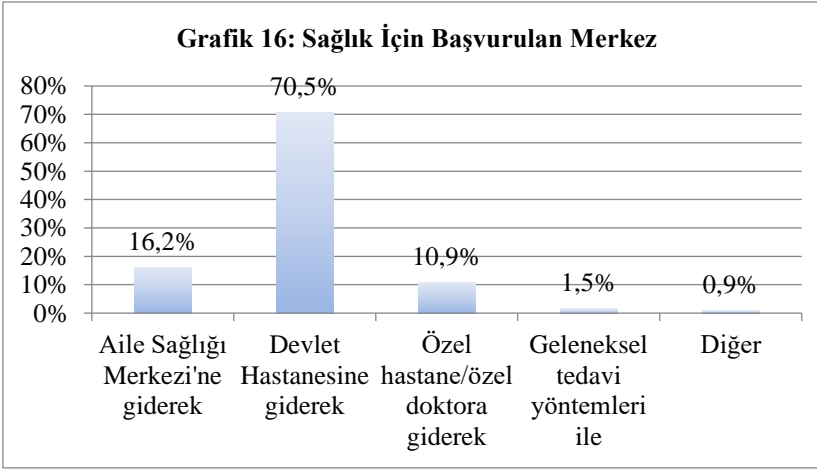
Grafik 13’te yönlendirilen “Üyesi olduğunuz herhangi bir sivil toplum kuruluşu var mı?” sorusuna araştırmaya katılan örneklem grubunun %7,2’si herhangi bir üyesi olduğu sivil toplum kuruluşu olduğunu belirtirken, %89,7’si üyesi olduğu herhangi bir sivil toplum kuruluşu olmadığını belirtmiş ve %3,1’i üyesi olduğu herhangi bir sivil toplum kuruluşunu belirtmek istemediğini bildirmiştir. Sivil toplum kuruluşları, sosyal sermaye ve dayanışmanın, paylaşımın, karşılıklı iş birliğinin var olduğu kuruluşlardır. Özellikle bir toplumdaki sosyal sermayenin devamlılığı ve yeniden üretimi açısından sivil toplum kuruluşları önemli katkılar sağlamaktadır. Zonguldak’ta sivil toplum kuruluşlarına üyelik oranının az olduğu görülmektedir.

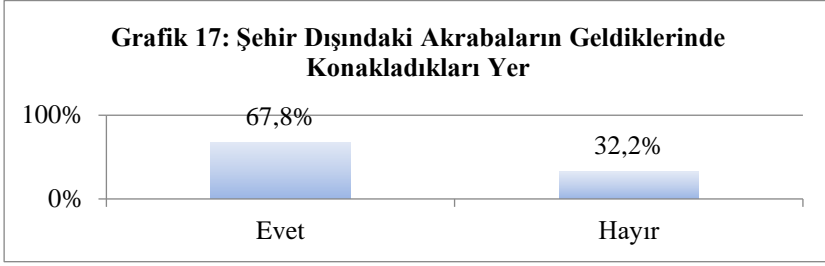
Veriler bize katılımcıların büyük bir kısmının herhangi bir kulübe üye olmadıklarını göstermektedir. Bu durumda katılımcıların gündelik yaşamlarında kulüp dışı etkinliklere daha fazla zaman ayırdığını söyleyebiliriz.

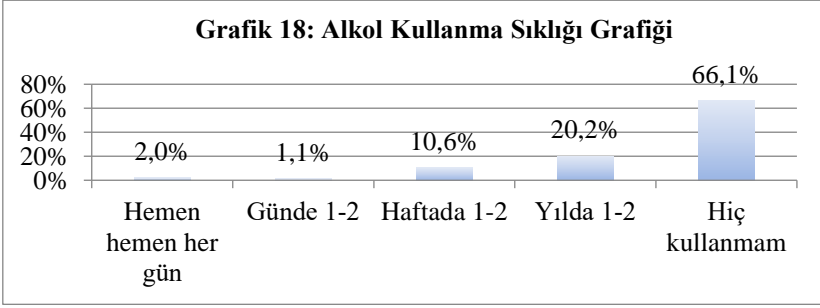
Araştırmaya katılan örneklem grubunun spor dalı olarak; %30,9'u "Futbol", %3,6'sı "Basketbol", %8,8'i "Yüzme", %2,9'ü "Voleybol", %1,2'si "Hentbol", %1,4'ü "Tenis/ masa tenisi" ile ilgilendiğini belirtirken, %4,7'si diğer spor dallarıyla ilgilendiğini belirtmiştir. %46,5'i ise herhangi bir spor dalı ile ilgilenmediğini belirtmiştir. Tablodaki veriler ışığında katılımcıların büyük çoğunluğunun herhangi bir spor dalıyla ilgilenmediğini söylenebilir. Ayrıca herhangi bir spor dalıyla ilgilenen kısmın ise büyük çoğunluğunun futbolu tercih ettiğini görmekteyiz. Genel olarak bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu gündelik yaşamlarında belirli bir spor dalına yer vermedikleri görülmektedir.

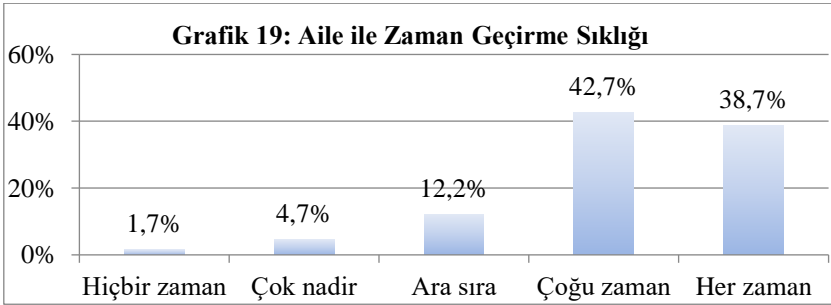
Araştırmaya katılan örneklem grubunun %16,2'si "Aile sağlığı merkezine giderek", %70,5'i "Devlet hastanesine giderek", %10,9'u "Özel hastane/özel doktora giderek", %1,5'i "Geleneksel tedavi yöntemleri ile" sağlık sorunlarını çözdüğünü belirtirken, %0,9'u diğer şekilde belirtmiştir. Bu durumu açıklamada ekonomik nedenler ve alınan sağlık hizmetinin kalitesi önemli etkenlerdir.

Grafik 17’de yönlendirilen “Akrabalarınız ya da tanıdıklarınız Zonguldak’a hastaneye muayene ya da ziyaret amaçlı geldiklerinde sizde konaklar mı?” sorusuna araştırmaya katılan örneklem grubunun %67,8’i akrabaları ya da tanıdıklarının Zonguldak’a hastaneye muayene ya da ziyaret amaçlı geldiklerinde kendilerinde konakladığını belirtirken, %32’si kendilerinde konaklamadıklarını belirtmektedir.

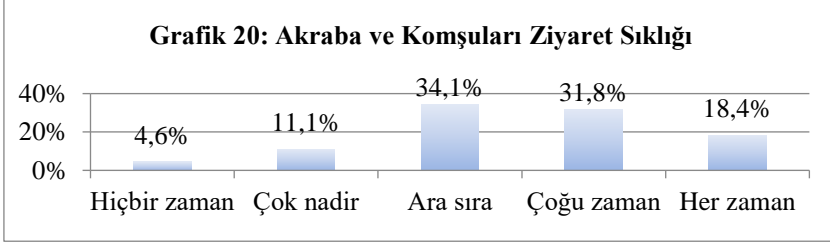

Araştırmaya katılan örneklem grubunun %2,0’ı “Hemen hemen her gün”, %1,1’i “Günde 1-2”, %10,6’sı “Haftada 1-2”, %20,2’si “Yılda 1-2” alkol aldığını belirtirken, %66,1’i hiç alkol kullanmadığını belirtmektedir. Bu veriler ışığında Zonguldak’ta katılımcılar arasında alkolün pek tercih edilmediğini görülmektedir.

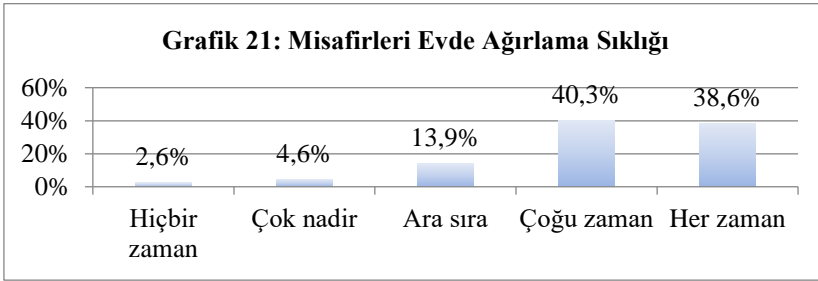

Toplumsal ve kültürel değerlerin öğrenildiği, sosyalleşmenin ilk olarak gerçekleştiği aile, bireysel gibi görünse de bireyselliği aşan bir kurumdur.

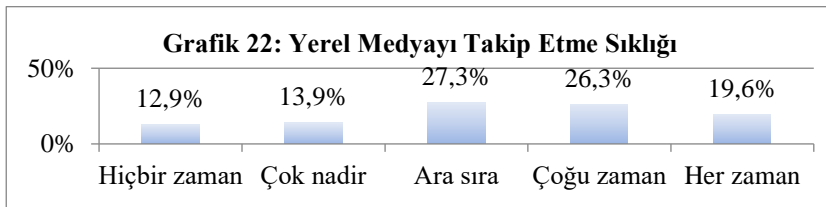
Bireylerin ölene dek ya da uzun zamanlar ait oldukları aile aynı zamanda en çok vakit geçirilen yer olarak görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun da bu doğrultuda cevap verdiği açıktır.

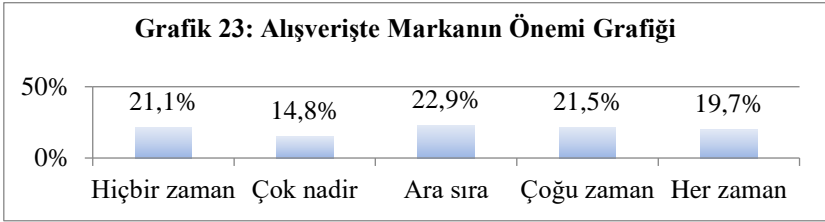
Akraba-komşuluk ilişkilerinin verilen yanıtlar doğrultusunda Zonguldak'ta hala önemini yitirmediğine şahit olurken, günümüzde değişen dayanışma türleri ile birlikte bu ilişkinin zayıfladığını da göz ardı etmemek gereklidir. Özellikle de sanayileşme ve şehirleşme ile birlikte ikincil ilişki türünün ekonomik yaşama yön vermesiyle bütün sosyal yaşamı, gündelik hayat pratiklerini de etkilemiştir. Yeni yaşam tarzları da aynı şekilde geleneksel ilişkilerinde zayıflamasına neden olmaya devam etmektedir.

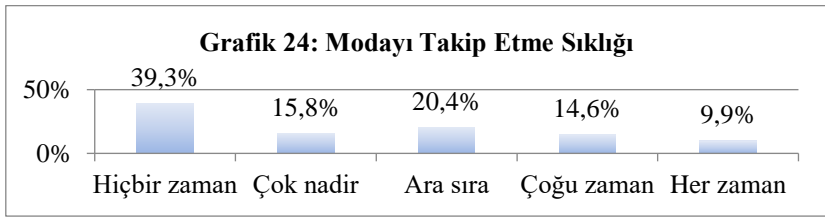
Araştırmaya katılan örneklem grubunun % 2,6'sı misafirlerini evinde hiçbir zaman ağırılmadığını belirtirken, %4,6'sı çok nadir, %13,9'u ara sıra, %40,3'ü çoğu zaman ve %38,6'sı her zaman misafirlerini evinde ağırıldığını belirtmiştir.

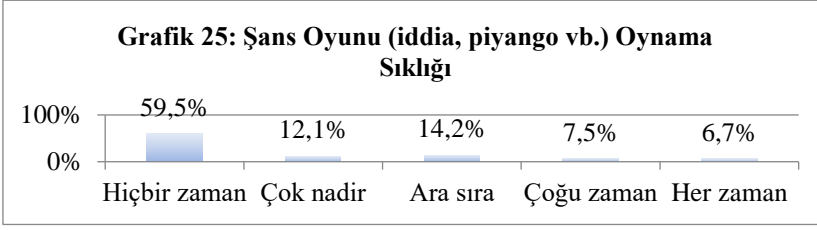
Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte tüm ülkede başlayan halkın aydınlatılması, bilgilendirilmesi çalışmaları Zonguldak ilinde de kendini çeşitli alanlarda göstermiştir. Bunlardan biri olan yerel medyaya günümüzde de geçmişte olduğu gibi önem verildiği görülmektedir. Yerel medyalar şehirler açısından genel haberlere göre daha spesifik ve şehirle ilgili sık haber yapmalarından ötürü bireylere buldukları coğrafya hakkında daha yoğun bilgiler sunabilmektedir. Ayrıca medyanın etki gücünü göz önüne aldığımızda Zonguldak yerel medyasının da diğer medya kuruluşları gibi bireylerin zihin dünyasını etkileme ve şekillendirme gücü bulunmaktadır. Bu yüzden şehir halkının gündelik yaşamında önemli bir etkiye sahip olmaktadır.

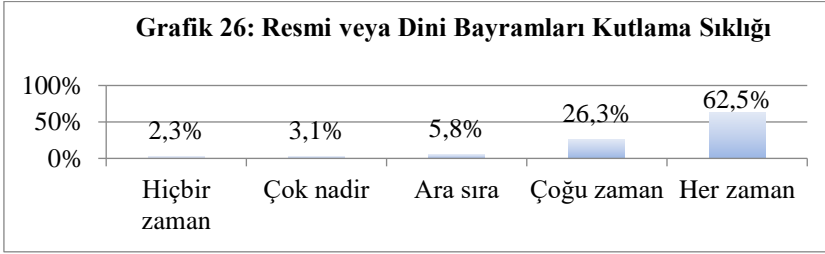
Marka kültürü tüketilen ürünün kalitesinden verimliliğinden ziyade popülerliği ve statü göstergesi olarak kullanılabilirliği gibi kıstasları gözetmeye davet etmektedir. Bu veriler doğrultusunda Zonguldak'taki katılımcıların yapmış oldukları alışverişlerde markaya önem vermediği görülmektedir.

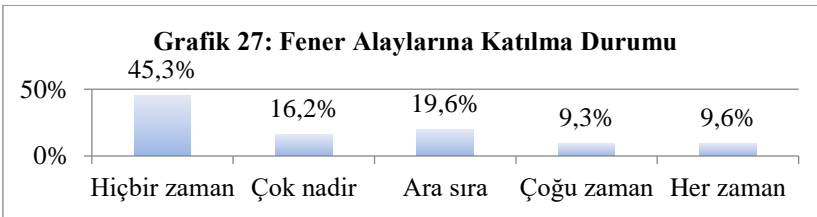
Zonguldak'ta katılımcılarda modayı takip ettiklerini söylemektedirler ama bu sayı oldukça azdır. Unutulmaması gereken nokta ise bireyler için seçenekler yine modanın uygun gördüğü ölçüde verilen seçeneklerden oluşmaktadır. Yani kişiler takip etmediklerini söylemelerine rağmen aslında sistemin yine kendisine sunduğu seçeneklerden tercih yapabilmektedirler. Bu durum da gündelik hayat açısından beğenileri, arzuları, tercihleri şekillendirmekte ve bizlere kültürel kimlikler hakkında bilgi vermektedir.

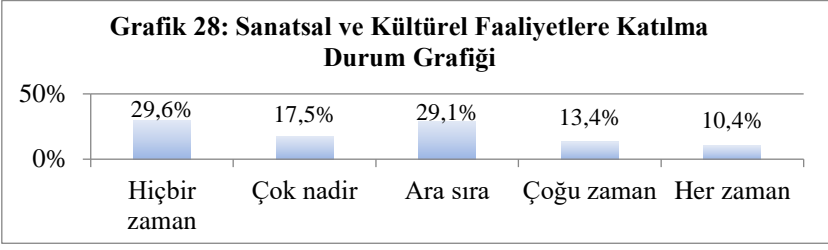
Kolay yoldan, çalışmadan, emek harcamadan büyük meblağlar elde etmek bireylerin kurduğu hayaller arasındadır. Ancak araştırma evrenimize dâhil olan bireylerin şans oyunlarına ilgili olmadıklarını göstermektedir.

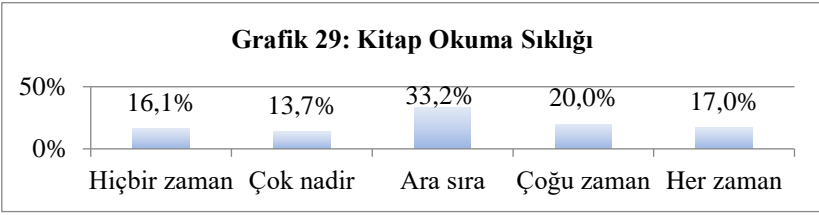
Katılımcıların çoğunluğunun resmi ve dini bayramları kutladığı görülmektedir. Türkiye tarihinde geleneklere yahut dini bayramlara verilen değer önemli bir yere sahiptir. Milli bayramlar ise tarih açısından unutulmaması gerekenleri hatırlamak için değer tekrarını oluşturmaktadır. Köklü şekilde devam eden bu geleneksel ritüeller Zonguldak'ta da gündelik hayatın bir parçası olmaya devam etmektedir.

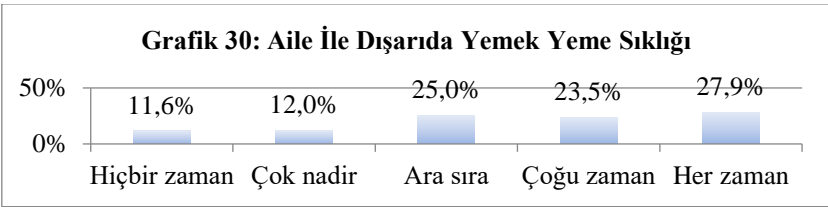
Cumhuriyetin değerleri arasında yer alan Fener alayları kültürel açıdan önemli bir parça olmakla birlikte, milli bayramlara coşku ile kutlayan katılımcıların aynı coşkuyu Fener alaylarında göstermediği dikkat çekmektedir. Geçmişte katılımın yüksek olduğu Fener alaylarının günümüzde az sayıda bireyin katılım sağladığı görülmektedir.

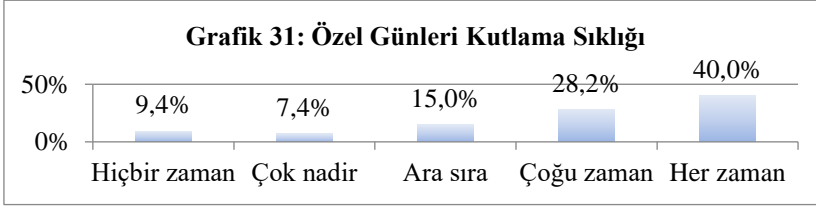
Sanatsal ve kültürel faaliyetlerde özel bir yetenek, ilgi, merak ve uğraş isteyen faaliyetler arasındadır. Özellikle Zonguldak'ın tarihine baktığımızda da 1910 yılında başlayan sanatsal-kültürel çalışmalar olduğu bilinmektedir. Bu noktada gündelik hayatın sosyal ve kültürel öğeleri bakımından Zonguldak'ta Türk Ocakları'nın önemli bir rol oynadığı ve bireylerin gündelik hayat etkinliklerinden biri olduğu belirtilmektedir. Günümüzde ise şehirde gerçekleştirilen sanatsal-kültürel etkinliklere katılımın oldukça az olduğu görülmektedir.

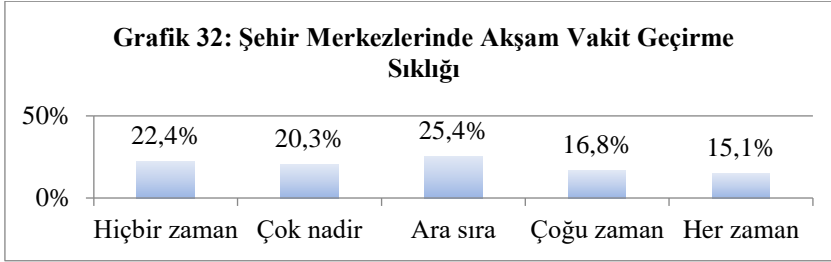
Birçok şehir okuma etkinlikleri de dâhil olmak üzere bu alışkanlığı kazandırmak amaçlı, özendirici etkinliklerde düzenlemektedir. Ama Zonguldak'ta yapılan araştırmamız neticesinde örnekleme dâhil olan bireylerin böyle bir alışkanlığının yetersiz kaldığı görülmektedir.

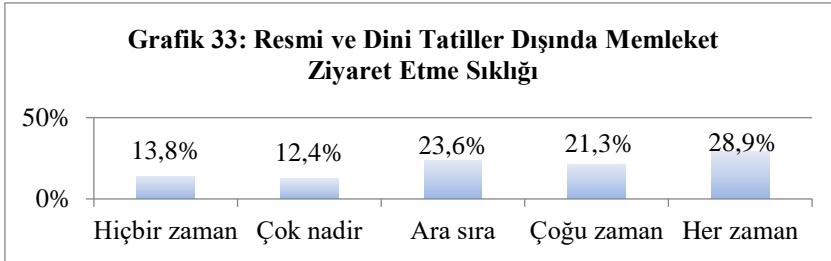
Yeme-içme gündelik hayatın temel ihtiyaçları arasındandır. Ancak değişen şartlar sadece bir ihtiyacın giderilmesi amaçlı değil aynı zamanda toplumsallaşmanın, yeni sosyalleşmenin de araçlarından birisi haline gelmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun gündelik hayatlarında aileleriyle birlikte dışarıda yemek yeme kültürünü kazandıklarını görmekteyiz.

Bu veriler ışığında katılımcıların büyük çoğunluğunun doğum günü, evlilik, yılbaşı, vb. özel günleri kutladığı görülmektedir. Batılılaşma süreçleri, yeni pazarların var olmaya başlaması ve kapitalizmin inşa ettiği bu kutlama alanları Zonguldak'ta yaşayan bireylerin de gündelik yaşamlarının bir parçası haline gelmeye başlamıştır.

Zonguldak şehir merkezi genellikle daha çok ihtiyaç dâhilinde gidilen, eğlence ve sosyalleşme mekânlarının az olduğu bir alandır. Kamu binalarının bulunduğu bu yer insanlara daha çok yapılması gerekenler var algısını oluşturmaktadır. Gündüz veya akşam durum aynı şekilde cereyan etmektedir. Katılımcılarında görüşlerinin aynı doğrultuda olması bu görüşü destekler niteliktedir.

Kent ve kır yaşamının birbirinden farklı düzenlerinin oluşunun yanı sıra bireyler birçok nedenden ötürü yaşadıkları alanları terk edebilmektedirler. Kırdan ve memleket olgusundan tamamen bir kopuşun olmadığı ve bağların hala devam ettiği görülmektedir. Hiçbir zaman, çok nadir, ara sıra

şeklinde verilen cevapların oranları ise bir bağın var olduğunu gösterse de kentsel yaşamda zayıf bir bağ olduğunun da kanıtıdır.

SONUÇ

Gündelik hayat denildiği andan itibaren sıradan gibi gelen ama bilindik durumların, davranış kalıplarının, sözcüklerin, kültürel değerler gibi her alana nüfuz etmiş ve toplumsal yaşamı oluşturan konuların arka sahnesini açıklamaya çalışan bir alandır. İnsanlar hayatlarında işlevsel, olumlu-olumsuz, çatışmacı eylemlerde bulunmakta ve insanı insan yapan özellikleri sergilemeye, ilişkiler kurmaya çalışmaktadır. İnsanın davranışlarının temelinde yatan nedenlere birçok kuramcı farklı açıdan yaklaşılmaya ve açıklamaya çalışmıştır. Gündelik hayatı konu alan yaklaşımlarda ise bireyin birey olmaktan kaynaklı sahip olduğu iradenin, yaratıcı özelliğinin, öznel bakış açısının arka plana atılamayacak derecede önemli olduğuna karar vermektedir. 19. yüzyılın sonlarına doğru gelişim göstermiş olan bu düşünce yapısı fail odaklı çalışmaların ve gündelik hayat sosyolojisinde öncüsü olmaktadır. Özellikle de Lefebvre gibi modernlik ve gündelikliği bir arada kullanan kuramcı bu alanda kendine önemli bir yer edinmiştir.

Her ülkenin, her bölgenin, her kentin, her topluluğun, her insanın tarihsel yapısı birbirinden farklı ve değişime açık bir yapıdadır. Bu yüzden de bireyin yaşam alanı olan kentsel yapıların incelenmesi sosyolojik olarak incelenmesi gereken bir alanı sunmaktadır. Toplumsal olarak değişimler, pratiklere dökülmesi itibariyle önemli faktör oluşturmaktadır. Araştırmamız Zonguldak'ın geçmişten günümüze kadar geçirmiş olduğu toplumsal değişimleri, gündelik hayat pratiklerini, bu pratiklerin arka planının sosyolojik analizlerinin makro boyutunu içermektedir.

Ekonomik olarak, sanayinin gelişmesiyle birlikte dünyanın yaşamış olduğu değişimlerden Zonguldak kenti de etkilenmiştir. Maden ocağı gibi diğer kentlerden kendisini ayıran bu şehirde maden ocaklarının etkileri oldukça fazla olmakla beraber bu ekonomik sermaye alanı şehrin gündelik hayatını da etkilemeye başlamıştır. Farklı bir sosyal ve kültürel yapının da zeminini oluşturmaktadır. Ocaklarda çalışmanın zorlukları, farklı bir iş temposunun olması, çalışma saatlerinin, çalışma günlerinin farklılaşması, sadece o işte çalışıyor olmaktan kaynaklı meslek hastalıkları gibi birçok durum bu mesleğin ve meslekte çalışanların günlük hayatlarının çok farklı kurgulanmış olmasına neden olmaktadır. İnsanlar her ne kadar ağır şartlar altında çalışacak olmalarını bilseler de sistem içerisinde para kazanmanın zorluklarından ötürü madencilik gibi zor bir meslekte dahi tutunmaya çalışmaktadırlar. “Aşağıda ölüm var, yukarıda açlık. Aşağıda ölüm olasılık, yukarıda açlık kesin” söylenen bu söz ise durumu açıklar

niteliktedir. Maden ocakları varlıklarıyla yarattığı değişimleri önem kaybetmesiyle de yaşatmaktadır. Günümüzde modernite yeni çalışma sistemleri farklı bir toplum biçimini de beraberinde getirmektedir. Çünkü moderniteyi ortaya çıkaran öncüller, onu daha önceki geleneksel toplum biçimlerinden ayırmış ve de kendine özgü değerleri üzerine, yeni ve farklı bir toplum olarak organize olma pozisyonu ile karşı karşıya bırakmıştır. Tüm bu süreçler günlük hayatın akışı içerisinde kendini göstermiştir.

Zonguldak ilinde yapmış olduğumuz araştırmamızda bireylerin gündelik hayat pratiklerini öğrenmenin yanı sıra bunların arka planlarını vermiş ve değişimlerini de göstermek istenilmiştir. Gündelik hayat içerisindeki boş zaman aktivitelerinden, mekânsal alanlara dair fikirlere, ulaşımdan, sağlık hizmetlerine, farklı gruplarla olan iletişim gibi birçok alana dair sorulan sorulara verilen yanıtlar neticesinde bugün Zonguldak'ına dair analizler bulunmaktadır. Özellikle de almış olduğu göçler ve büyük eğitim kurumunun açılmış olmasından kaynaklı komşuluk ilişkileri ve mekân tasarımlarında görülen farklılıklar göze çarpmaktadır. Bireyler kentsel yapı içerisinde mahalleye ait hissettiklerini söylemiş olsalar dahi iletişimde bulunan grup değiştiğinde ilişki ağlarının da zayıfladığı görülmektedir. Komşuluk, akrabalık ilişkileri, memleket ve köy ziyaretleri, milli ve dini bayram kutlamaları gibi geleneksel değerleri varlıklarını devam ettiren bu değerlerin zayıfladığını da ama önemini yitirmediğini göstermektedir. Özellikle de 'boş zaman' gibi kapitalistler için müthiş bir tüketim kültüründe yaşanmış olan değişimler, yeni ve baskın hale gelen AVM, moda ve markalaşma gibi bireylerin arzularından beslenen ve beslemeye devam eden tüketim dünyası kendisine yeni bir görüntü de oluşturmaktadır. Zonguldak'ta da bireylerin bu alanlarda sistemin çizdiği yolda (bazı alanlarda etki gücü zayıf olsa da) ilerledikleri görülmektedir. Şehir merkezi gibi bölgelere eğlenme, gezme ve alışveriş amaçla gittikleri bu alanların da tüketim kültürünün bir bölgesi haline geldiği görülmektedir. Ayrıca bireylerin akşamları şehir merkezinde gezmeye çok fazla çıkmadıkları, bu durumdan dolayı da gece hayatının aktif olmadığı bilinmektedir. Değişime uğrayan diğer bir aktivite alanı da sanatsal ve kültürel faaliyetlerdir. Geçmişte bu alana dair birçok faaliyet alanı ve katılım gözlemlenirken günümüzde bu sayının azaldığı görülmektedir. Etkisini hala devam ettiren alanı ise yerel medya olarak görmekteyiz. Haberleşme ve iletişim ağlarının popüler oldu bu dönemde Zonguldak yerel medyasının halk tarafından takibi de aynı paralellikte devam etmektedir. Kentte yaşıyor olan farklı grupların varlıkları ise çoğunluk tarafından rahatsız edici bir durum olmadığı görülürken, bireyler kendileri ile ortak noktaları bulunan hemşehri dernekleri gibi kuruluşlara da üyelik sayısının az olduğunun analizi yapılmaktadır. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarına olan ilgi de hayli azdır.

Research in Social Sciences

Sonuç olarak Zonguldak'ın gündelik hayat pratikleri birçok faktörle ilişkilendirilmiş olup bunlar modernizmin, ekonomik faaliyetlerin, toplumsal ilişki biçimlerinin, haberleşme yöntemleri gibi günümüz dünyasında etkili olan faktörlerin etkisiyle değişmiştir. Zonguldak halkı kendi değer yapılarından kopmadan davranış kalıpları üzerinde farklılaşmalar yaşamıştır.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, Melike (2018). Sosyolojide Gündelik Hayat: Mekân ve Reklam, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Adler, Patrica A.- Adler, Peter- Fontana, Andrea (2012). Gündelik Hayat Sosyolojisi, (Çev.: Bekir Balkız), Sosyoloji Dergisi, (27): 115-139.
- 1923–1938 Cumhuriyet’in XV. Yıldönümü Hatırası Zonguldak (1938), Tan Matbaası, İstanbul.
- Çelebi, Tunç (2005). Bizim Fener Mahallemiz, Zonguldak Kent Tarihi’05 Bienali Bildiriler Kitabı, İstanbul: Ezgi Matbaası.
- Ersoy, Melih (2000). Sanayisizleşme Sürecinin Kentsel Yaşama Etkileri: Zonguldak Örneği, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım, Ankara.
- Esgin, Ali ve Güney Çeğin (ed.) (2018). Gündelik Hayat Sosyolojisi Temalar, Sorunsallar, Güzergahlar, Ankara: Phoenix yayınevi.
- Gardiner, Michael (2016). Gündelik Hayat Eleştirileri, (çev. Deniz Özçetin, Babacan Taşdemir, Burak Özçetin), Ankara: Heretik.
- Güngör, Esra (2017). 1950’ler Türkiye’inde Modernleşme ve Gündelik Hayat Değişimlerine Sinema Üzerinden Bakmak: İstanbul Geceleri Filmi, Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 2 (3): 94-112.
- Karaoğuz, Doğu (2011). Kuvay-ı Milliye Ruhuyla Bir Ömür, İstanbul: Truva Yayınları.
- Kasap, Zekai (2003). Hikmet Tosun, Erhan Yılmaz, Zonguldak, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Koca, Hüseyin (2005). Sanayileşme Sürecinde Zonguldak Kömür Havzasında Nüfus ve Kentleşme Sorunlarının Genel Değerlendirilmesi, Zonguldak Kent Tarihi’05 Bienali Bildiriler Kitabı, Ezgi matbaası, İstanbul.
- Lefebvre, Henri (2016). Modern Dünyada Gündelik Hayat, (çev. Işın Gürbüz), İstanbul: Metis Yayınları.
- McCarthy, J. ve Perreault, W. D. (1987). Basic marketing, 9. Baskı, Irwin, Illinois s.179.’den akt. Erdal, M. (2001), Yaşam tarzı analizi ve psikografik, Pazarlama Dünyası, 15 (89): 36-42
- Namal, Yücel (2010). Atatürk’ün Zonguldak Gezisi, Ankara: Zonguldak İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Namal, Yücel (2014). Zonguldak Türk Ocakları 1923-1931, Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Namal, Yücel (2016). Zonguldak Sancağı’nın Sıhhi-İctimai Coğrafyasına Dair Bir Rapor, İnsan, Kimlik, Mekân bağlamında Zonguldak Sempozyumu Bildirileri, Mattek Matbaacılık Basım Yayın, Ankara.
- Namal, Yücel ve Hasan Karakuzu (2017). Zonguldak’ta Hilal-i Ahmer Cemiyeti (1911-1938), İstanbul: Emre Yayınları.

Research in Social Sciences

- Özbaş Anbarlı, Züleyha (2017). Dijital Uzamda Yaşamak: Twitter’da Gündelik Hayat, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Poloma, M. Margaret (1993). Çağdaş Sosyoloji Kuramları, Çev: Hayriye Erbaş, Sayılır, Burhan (2013). Milli Mücadele Döneminde Batı Karadeniz’in Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı, Akademik Bakış Dergisi, Kırgızistan (38).
- Tan, Çağlar (2015). 20. Yüzyılın ilk yarısında Zonguldak: Gündelik Yaşam ve Siyaset, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yiğit, Zehra (2012). “Modernliğin Arka Yüzü” Olarak Gündelik Hayat: Aşk Memnu, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(2): 125-144.
- Zonguldak Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2010). Zonguldak Rehber, Ankara: Hazar Reklam Matbaacılık.

The Regression Analysis In BIST XU030 Share Prices During Covid-19 Pandemic

Murat Acet¹

Introduction

Since March 11, 2020, when the first Covid-19 case was officially announced in Turkey, the pandemic has been on the agenda of both the world and Turkey; health, economic, socio-cultural and has been the focus of many different interests. With its aspect affecting the lifestyles of countries, the pandemic has also had an impact on social life. It is known that the pandemic, with its reflection on the economy, has caused different experiences for many countries, from the strongest to the most fragile.

Economically and financially, the pandemic has affected Turkey significantly as well as the entire world. It has caused some transformations and changes, especially in terms of financial and investment dimensions. In this context, Turkey's stock exchange BIST A.Ş. It is possible to say that it is affected by the investment activities carried out within the body and therefore the stocks traded in this exchange in terms of price, return and volume. However, a homogeneous effect cannot be mentioned on the basis of stocks, companies and sectors.

BIST A.S. National 30 (XU030) stocks, which are traded within the body and considered as the most valuable stocks, are in a relatively stable line in terms of the economic sizes they represent and the economic structures behind them. Of course, it cannot be said that they are independent of the general economic conjuncture or the fluctuations in the sector they belong to, but there is no harm in saying that they have a relatively less vulnerability.(1) With this aspect, it has the title of a monitor in terms of reflecting the economic, financial and investment aspects and characteristics of the pandemic process.(2)

This study assumes that the prices of XU030 stocks are a correct sample in terms of examining the changes in the prices of stocks within BIST during the covid-19 process. XU030 stocks are the right choice in terms of their success in representing the Mass and being relatively protected from manipulations.(3)

In the study, the daily closing price data of BIST 30 (XU030) stocks between March 11, 2020 and March 11, 2022 are discussed. In the established model, 8 variables and over 15,000 records were examined. As

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal University, Email: acet_m@ibu.edu.tr

a result of the study, despite many independent variables, it was determined that the investor made purchases in parallel with the Weighted Average Price. It has been concluded that the investor directs his investment decisions by taking the Weighted Average Price information as a reference in his investment decisions.

1.Literature review

Although Covid-19 has come to the agenda of the world primarily as a pandemic that threatens human health, it has also attracted the attention of those who do academic studies with its economic dimensions. (4) Although it does not have a very old history, scientific studies in this field that examine various countries and different time periods are available in the literature. It is possible to list the main studies that deal with the economic dimensions of the pandemic and especially focus on the interaction of Covid-19 with the stock markets as follows. (5)

Al-Awadhi et al. (2020) examined the returns of the Stock Exchanges during the pandemic process with the panel data analysis method, and found a decrease in the returns of the stocks in the study, albeit within the scope of a short period.(6)

Ashraf (2020) examined the interaction of stock markets during the pandemic process and revealed that there was a very rapid interaction in over sixty countries.(7)

Baker et al. (2020) discussed the volatility in the US Stock Exchanges in his study during the pandemic process. The study revealed that, unlike other epidemics in history, Covid-19 had a deeper impact on the stock markets. (8)

Croce et al. (2020), in his study through social media, determined that financial markets were affected by Covid-19 during the pandemic process, and its effect on prices was particularly evident. (9)

Goodell (2020) focused on the costs in financial markets during the pandemic process. He emphasized cost increases.(10)

Haroon and Rizvi (2020) determined that the news during the pandemic increased the volatility in stock prices. (11)

Onali (2020), in his study, emphasized the negative impact of the number of cases and deaths in the USA on stock market earnings. Comparisons between different countries and the USA are also included in the study. (12)

Zeren and Hızarcı (2020), in their study, examined the relationship of the pandemic with stock markets on a country basis with the dimension of cointegration.(13)

Şenol and Zeren (2020), in their study, revealed that the interaction between the pandemic and the stock market will be long-term within the scope of Fourier Co-integration Analysis.(13)

Tandoğan and Kayral (2020) made a comparative analysis of BIST 100 and other investment instruments during the pandemic process and conducted a volatility analysis. (14)

Yong et al. (2021), in his study conducted especially within the scope of distant Asian countries, found that Covid-19 had a leverage effect on stock markets in some countries.(15)

Atıcı, Ustalar and Şanlısoy (2021), in their study, examined the interaction of the pandemic on the basis of some financial variables that will be effective on BIST100. The study also includes the comparison of Turkey with developed countries and the effect of Covid-19 has been discussed comparatively.(16,17)

Güler, Ö. Ü. A. (2021).), tried to reveal the relationship between BIST100 index value during the pandemic process. (18)

When we look at the studies in the literature, there are many studies that examine the various interactions of the Covid-19 pandemic with its economic dimension. However, among these, it is necessary to focus on studies that emphasize the interaction of stock exchanges during the pandemic process. We can say that the studies in the literature have increased rapidly due to the fact that the subject remains on the agenda. The common finding of many studies conducted in general is that the Covid-19 pandemic has negative interactions under many headings, especially stock returns and volatility, of stock markets.(19)

2. Scope Of Research Model

In this study, data presented to the public by IS Investment, established by T. İşbank in 1996, were used. IS Investment offers investors; It provides financial services in areas such as Brokerage Services, Investment Advisory and Portfolio Management. The dataset includes the daily closing price data of the National 30 Stocks, designated as XU030, for the 2-year period from March 11, 2020, when the pandemic was officially announced by the government, to March 11, 2022. The stocks in the scope of the review and the sectors they belong to are as follows:

Code	Share Name	Sector
AKBNK	Akbank	Banking
ARCLK	Arcelik	Durable Consumption
ASELS	Aselsan	Defense
BIMAS	Bim United Stores Inc.	Retail - Trade
DOHOL	Doğan Holding	Holdings
EKGYO	Emlak Konut GYO	Real Estate Investment Trust
EREGL	Eregli Iron and Steel	Iron-Steel Foundation
FROTO	Ford Otosan	Automotive
GARAN	Garanti Bank	Banking
GUBRF	Gübre Factories	Agricultural Chemicals
HALKB	Halkbank	Banking
ISCTR	İşbank (C)	Banking
KCHOL	Koç Holding	Holdings
KOZAA	Koza Anadolu Metal	Mining
KOZAL	Koza Gold	Mining
KRDMD	Kardemir (D)	Iron-Steel Foundation
PETKM	Petkim	Petrol
PGSUS	Pegasus Air Transport	Airlines and Service.
SAHOL	Sabancı Holdings	Holdings
SASA	Sasa Polyester Industry Inc.	Industrial Textile
SISE	Şişecam	Glass
TAVHL	TAV Holding	Airlines and Services.
TCELL	Turkcell	Communication
THYAO	Turkish Airlines	Airlines and Services.
TKFEN	Tekfen Holding	Construction - Contracting
TOASO	Tofaş Fabrika	Automotive
TTKOM	Türk Telekom	Communications
TUPRS	Tüpraş	Petrol
VESTL	Vestel Electronics	Durable Consumption
YKBNK	Yapı Kredi Bank	Banking

In the data set, 5 Banking, 3 Holding, 3 Airlines and Services, 2 Mining, 2 Automotive, 2 Consumer Durables, 2 Communications, 2 Petroleum, 2 Iron and Steel and seven operating in 7 different sectors companies shares are included. These stocks are the stocks of 30 companies whose stocks are relatively the most valuable in BIST. Despite the interruption of economic activities and various economic disruptions in many sectors during the

COVID-19 pandemic, which has affected Turkey and the whole world, the selected stocks are the stocks of the companies that are the most valuable and relatively compatible with the BIST100 index movements. Another reason for choosing these stocks is that they are the furthest from speculative and manipulative financial movements.

The main focus of attention in the study is to reveal how the effects of the pandemic caused fluctuations in BIST XU030 share prices as a whole. It is not the purpose of the study to make a sector-to-sector, time-based or share-based distinction. It is a common approach to use both time series analysis and panel data analysis methods in such studies. It is clear that these methods will reveal more explanatory and discriminating results for a target such as revealing the effect of the pandemic on a sectoral basis. However, accepting the time variable as a variable that creates homogeneous effects, with a holistic approach with a linear regression analysis to be established, with the understanding that dealing with BIST XU030 shares without making any discrimination on the basis of sector and/or share would be a more original approach in terms of revealing the holistic effects of the pandemic, this study has been done.

In this study, RStudio, an Open Source Software R Programming platform, and econometric/statistics packages were used.

3. Method and Empirical Findings

In the regression analysis, the dependent and independent variable(s) are determined during the construction of the model. It is aimed to explain the change in the dependent variable by revealing the explanatory nature of the independent variables.

$$Y_i = \beta_1 + \beta_2 X_{2i} + \beta_3 X_{3i} + \dots + \beta_k X_{ki} + \epsilon_i$$

In this study, Share Price (hf) is the dependent variable, while Weighted Average Price (AOF), Volume (Hacim), Exchange Rate (USDTR), BIST 100 Index (BIST100), Market Value (Piyasa_Degeri) and Floating Rate (Halka_Aciklik) are the independent variables. was included in the model.

The notation and variables used in the model are as follows.

Table 2: Variables and symbols used in the econometric model		
Variables	Period/Delay/Dummy variable	Symbol
Price (hf) (Fiyat)	t	Y
Weighted Average Price (AOF)	t-1	X_{2i-1}
Volume (Hacim)	t-1	X_{3i-1}
Exchange Rate (USDTR)	t	X_{4i}
BIST 100 Index (BIST100)	t	X_{5i}
Market Value (Piyasa_Degeri)	t	X_{6i}
Floating Rate (Halka_Aciklik)	t	X_{7i}
Performance (Perf)	1...3	X_{8i}

If it is accepted that the investors made their decision by looking at the Weighted Average Price and Volume information of the stock for the previous period, it was thought that it would be appropriate to include these variables in the model with a delay, and these t-1 lagged values were used. In addition, the performance data of the shares through IS Investment were also used. 30 stocks are divided into performance values between 3 and 1 starting from the highest stock performance, the first 10 stocks with the highest stock performance are assigned a value of 3, the second 10 stocks with a value of 2, and the last 10 stocks with the lowest performance are assigned a value of 1. was also included in the model as a categorical variable (Perf).

$$Y_i = \beta_1 + \beta_2 X_{2i-1} + \beta_3 X_{3i-1} + \beta_4 X_{4i} + \beta_5 X_{5i} + \beta_6 X_{6i} + \beta_7 X_{7i} + \beta_8 X_{8i} + \epsilon_i$$

If we show the relationship between the dependent variable and the independent variable on a graph, the graph below is obtained.

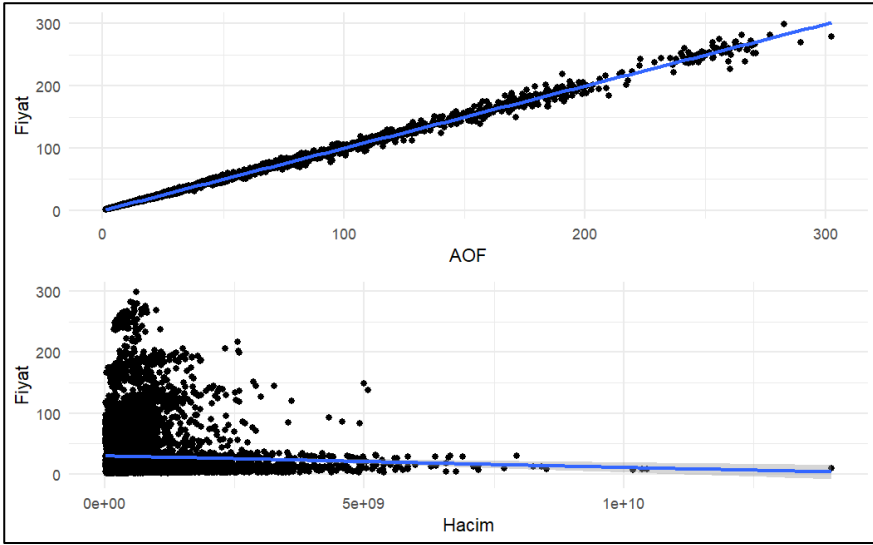

Figure 1: Relationship between share price variable and AOF and Volume variable

There is a positive correlation between AOF and Share Price. The dots spill over around the line. It is understood that there is a close relationship between the Share Price and AOF in terms of explanatory power. In addition, as the t-1 period AOF increases, the Share Price also increases and its sign is positive. In addition, a negative relationship is observed between Volume and Share Price, so that the sign is likely to be negative.

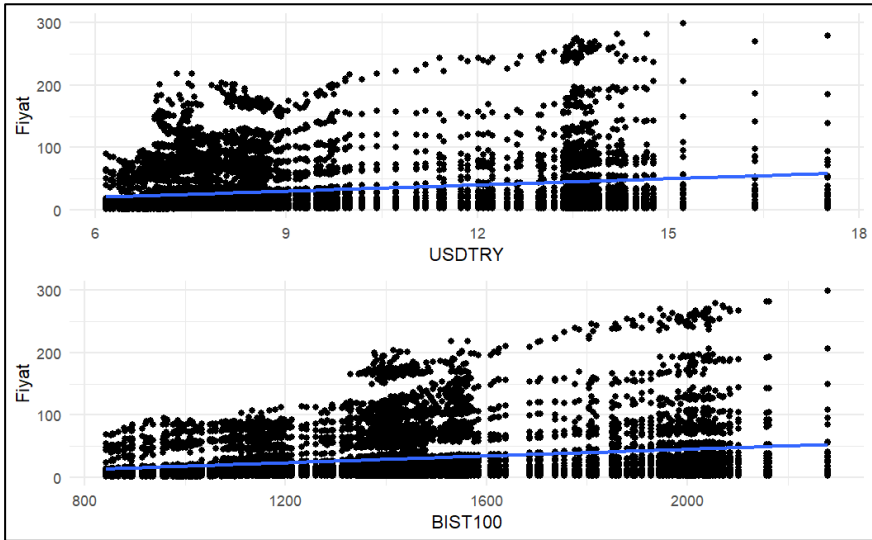

Figure 2: Relationship between share price variable and USDTRY and BIST100

If we look at the relationship between the dollar exchange rate and the share price, the sign is positive because there is an increase in the share price in parallel with the increase in the dollar exchange rate. However, it leads to the conclusion that the relationship between the Dollar Exchange rate and the Share Price is weak as the dots show a spill over scatter rather than around the line. If we look at the relationship between the BIST100 index and the Share Price, it is observed that there is an increase in the Share Price in parallel with the increase in the National 100 index, which leads us to the conclusion that the sign of the coefficient of the variable is positive. However, the scattered scattering of the dots around the line also means that the relationship between the National 100 index (XU100) and the National 30 index (XU030) is stronger than the dollar rate, but weaker than the AOF.

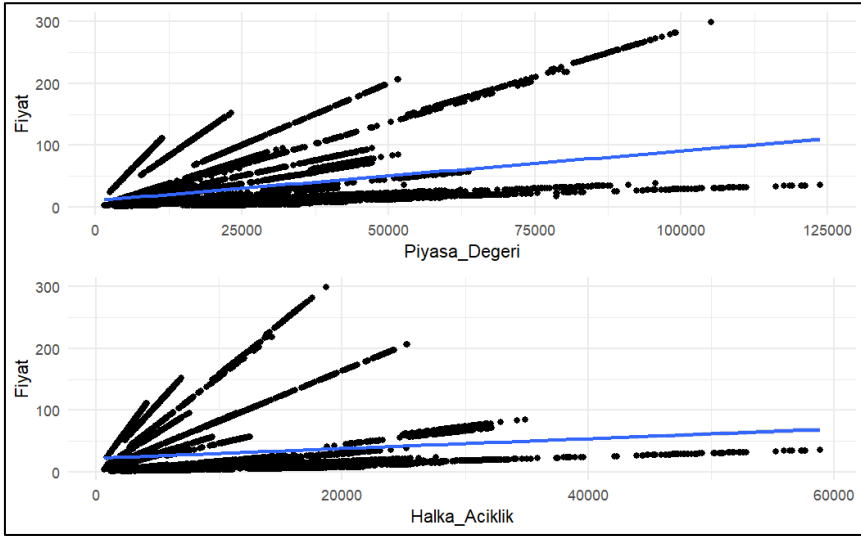

Figure 3: Relationship between share price variable and Market Value(Piyasa_Degeri) and Floating Rate (Halka_Aciklik)

While the relationship between Share Price and both Market Value and Floating Rate is positive, the scattered scattering of the dots around the line leads to the conclusion that the relationship is not very strong.

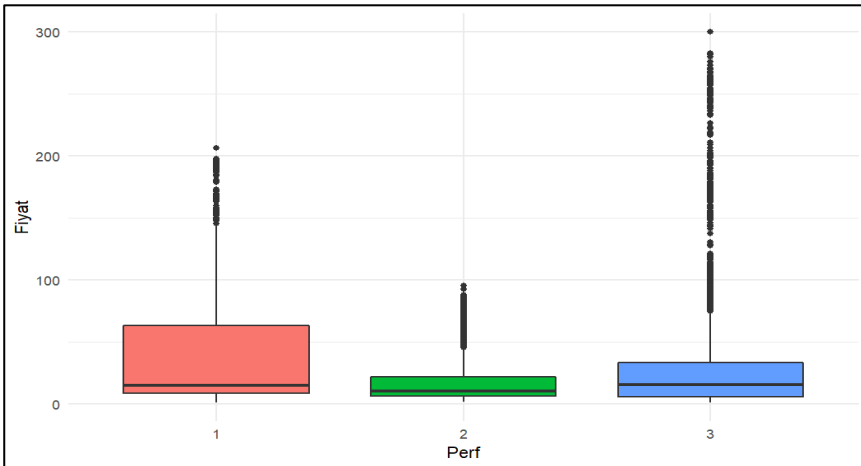

Figure 4: Relationship between share price variable and Share Price Performance

If we look at the relationship between Stock Performance and Share Price, which enters the model as a categorical variable, the situation can be explained as follows, since the line inside the rectangles is the median. It is observed that the prices realized in the shares with the highest Share Performance (1) and in the shares with the medium share performance (2) are above the median prices. It starts with the highest sensitivity in terms of share performance, with a performance value of 1, continues with stocks with a high level of stock performance, and ends with stocks with a medium share performance. Here, when the relationship between the size of the rectangle and the middle line showing the median price is analyzed, it is revealed that the prices deviated the most in the highest performing stocks (1 value).

If we look at the Regression Analysis, the relationship between the highest determining AOF and the Share Price is as follows.

```
Call:
lm(formula = Fiyat ~ AOF, data = hf)

Residuals:
    Min       1Q   Median       3Q      Max
-33.619  -0.204  -0.030   0.171  27.932

Coefficients:
            Estimate Std. Error t value Pr(>|t|)
(Intercept)  0.037090   0.017277   2.147  0.0318 *
AOF          0.998432   0.000359 2780.961 <2e-16 ***
---
Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 1.701 on 15058 degrees of freedom
Multiple R-squared:  0.9981,    Adjusted R-squared:  0.9981
F-statistic: 7.734e+06 on 1 and 15058 DF,  p-value: < 2.2e-16
```

The Intercept of the AOF variable here gives the share price when other variables are zero. If the value of 0.037090 is taken as a reference, when the AOF increases by one unit, it means that the prices of the XU030 Stock increase by 0.998432 units. When we look at the standard error, T values and P statistics of the AOF variable, it is understood that it is determined by the analysis result (***) and is very close to zero. This means that the Ho hypothesis is rejected. In other words, we can say that the AOF variable has a significant effect on the Share Price. While the Standard error of the Remains is 1.701, the R2 value of 0.9981 means that we can explain 99.81% of the Share Price with the AOF, which is a very high level of explanatory power. The value of the F statistic also confirms that we can reject the Ho hypothesis in the context of the overall significance of the model.

```

Call:
lm(formula = Fiyat ~ AOF + Hacim, data = hf)

Residuals:
    Min       1Q   Median       3Q      Max
-33.667  -0.220  -0.005   0.176  27.909

Coefficients:
            Estimate Std. Error t value Pr(>|t|)
(Intercept) -5.783e-02  2.025e-02  -2.856  0.0043 **
AOF          9.986e-01  3.584e-04 2786.500 <2e-16 ***
Hacim        1.725e-10  1.932e-11   8.927 <2e-16 ***
---
Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 1.697 on 15057 degrees of freedom
Multiple R-squared:  0.9981,    Adjusted R-squared:  0.9981
F-statistic: 3.887e+06 on 2 and 15057 DF,  p-value: < 2.2e-16

```

At this stage, if we look at the success of two of the independent variables (AOF and Volume) in explaining the dependent variable, we can say that both variables have coefficients with a positive sign and have a significant explanatory power in explaining the dependent variable. We can say that the adjusted R2 value of the model's independent variables and the success of explaining the dependent variable is high with a value of 0.9981.

```

Call:
lm(formula = Fiyat ~ ., data = hf[, -1])

Residuals:
    Min       1Q   Median       3Q      Max
-33.725  -0.256  -0.010   0.191  27.485

Coefficients:
            Estimate Std. Error t value Pr(>|t|)
(Intercept) -4.941e-02  6.850e-02  -0.721  0.47072
AOF          9.976e-01  4.302e-04 2318.925 < 2e-16 ***
Hacim        1.783e-10  2.090e-11   8.533 < 2e-16 ***
USDTRY      -8.359e-02  1.294e-02  -6.462 1.07e-10 ***
BIST100      4.844e-04  9.633e-05   5.029 5.00e-07 ***
Piyasa_Degeri 7.134e-06  1.689e-06   4.222 2.43e-05 ***
Halka_Aciklik -9.971e-06  3.573e-06  -2.791 0.00527 **
Perf2        -7.248e-02  3.876e-02  -1.870 0.06151 .
Perf3         2.497e-02  3.591e-02   0.696 0.48673
---
Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 1.694 on 15051 degrees of freedom
Multiple R-squared:  0.9981,    Adjusted R-squared:  0.9981
F-statistic: 9.754e+05 on 8 and 15051 DF,  p-value: < 2.2e-16

```

If we do the multivariable regression analysis by including all the independent variables in the model, we see that all independent variables have a significant contribution to explain the change in the dependent

variable. The relationship between the Share Price and the Dollar Exchange Rate is negative. While this is an expected result, we can say that the relationship between Floating Rate and Share Price is both weak and we have a negative result, opposite to what was expected. When we examine it in terms of Share Performance(Perf) criteria, we can say that the relationship between the shares that receive the value of 2, which is the medium performance criterion, and the Share Price, is weak. In addition, we can say that the Adjusted R2 value of the model's independent variables and the success of explaining the dependent variable in the multiple linear regression analysis is quite high with a value of 0.9981.

Now, if the general evaluation of the models is made, the following can be said:

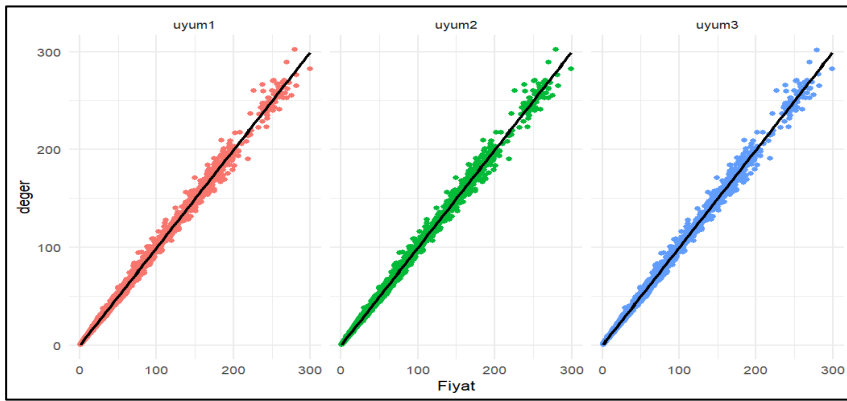

Figure 5: Relationship between share price variable and Success of Models

We can analyze the success of Model 1 with one independent variable, Model 2 with two independent variables, and Model 3 with all independent variables by examining residuals. The Fit variable (Kalinti1, Kalinti2, Kalinti3) created for each model here represents the difference between the Share Price and the residuals. If we look at the price and compatibility for all three models in the chart above, we can make the following assessment. In all 3 models, the scattering of the points around the line is low.

The success of an economic model largely depends on minimal residuals. If we look at the remnants of all these models, we get the following representation.

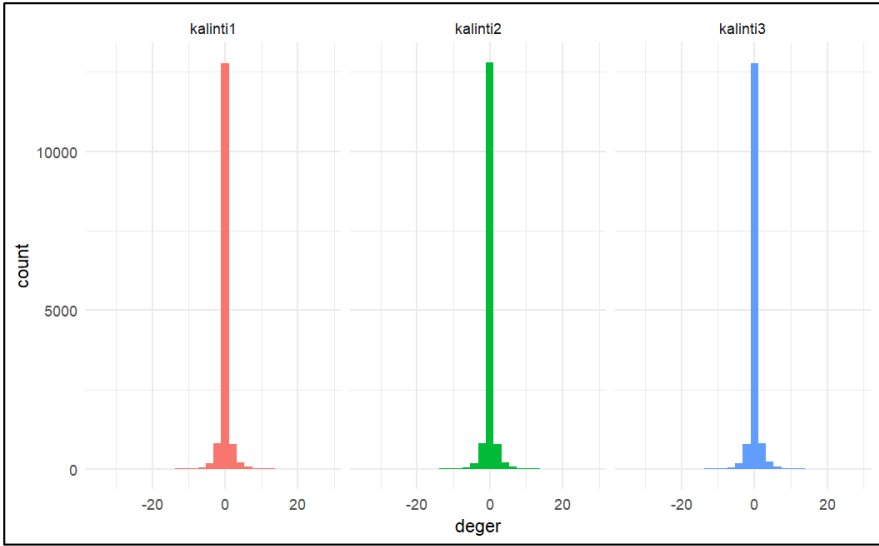

Figure 6: Residuals (Kalinti1, Kalinit2,Kalinti3) of Models

The success criterion for the first model is that the points are on the line. This model has overflows. The situation is not different for the second and third models.

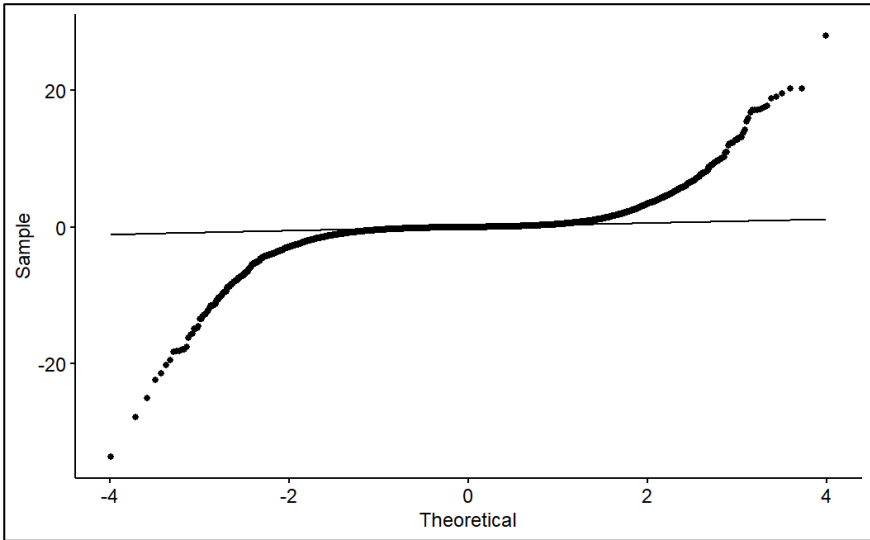

Chart1: Chart of normality with the Jarque-Bera Test.

Research in Social Sciences

With an observation number of around 15,000, models can be tested for normality with the Jarque-Bera Test.

For Model 1

Jarque-Bera test for normality

```
data: hf2$kalinti1  
JB = 2173018, p-value < 2.2e-16
```

For Model2

Jarque-Bera test for normality

```
data: hf2$kalinti2  
JB = 2214432, p-value < 2.2e-16
```

For Model3

Jarque-Bera test for normality

```
data: hf2$kalinti3  
JB = 2145758, p-value < 2.2e-16
```

Skewness is expected to be zero in the Jarque-Bera Test. The H_0 hypothesis shows the distribution as a normal distribution, while the H_1 hypothesis shows that there is no normal distribution. According to this test, all 3 models mean that there is no normal distribution according to the p value.

If the varying variance analysis is to be performed, the points should scatter close to the line in the graphical representation. There appears to be a pattern here.

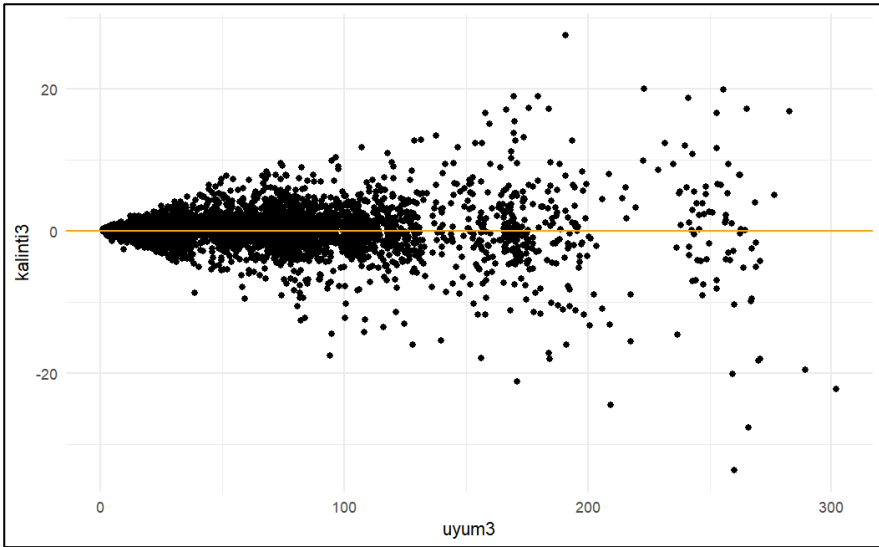

Figure 7: Heteroskedasticity of model3

However, if one tries to obtain results with a healthier analysis than visualization, it is necessary to apply the Breusch-Pagan Test.

For Model 1

```
studentized Breusch-Pagan test
```

```
data: model1
BP = 2276.5, df = 1, p-value < 2.2e-16
```

For Model 2

```
studentized Breusch-Pagan test
```

```
data: model2
BP = 2312, df = 2, p-value < 2.2e-16
```

For Model 3

```
studentized Breusch-Pagan test
```

```
data: model3
BP = 2503.6, df = 8, p-value < 2.2e-16
```

If we evaluate according to the results, H_0 was rejected according to the Breusch-Pagan Test, since there is so much diversity because so many different features and stocks in different sectors are evaluated together.

4. Conclusion

During the two-year period during the pandemic process, BIST A.Ş. National 30 (XU030) stocks, which are relatively less fragile and more resistant to manipulative movements and are traded within the body of the company, guide their investments by taking the Weighted Average Price as a reference in their investment decisions and the reflection of these decisions on the prices of the stocks, and as a result of this. As a result, it has been concluded that the prices of the stocks are priced in parallel with the demand.

In the established econometric model, it has been determined that among the seven independent variables, the values of the Weighted Average Price with a one-period lag have a great influence on the Price of the Stocks, which is the Dependent Variable. This situation has led the investor of BIST XU030 to the wing that it would not be wrong to interpret the Weighted Average Price variable among many variables as a reference while making investment decisions, under the uncertainty of the pandemic process.

References

- (1) Wagner, A. F. (2020). What the Stock Market Tells Us About the Post-
- (2) COVID-19 World. *Nature Human Behaviour*, 4(5), 440.
- (3) Zeren, F. & Hızarcı, A. E. (2020). The Impact of COVID-19 Coronavirus
- (4) on Stock Markets: Evidence From Selected Countries, *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 3(1), 78-84.
- (5) İşler, İ. İ. & Güven, A. COVID 19 Küresel Salgınının BIST 100 Endeksi
- (6) Üzerindeki Etkileri. *Politik Ekonomik Kuram*, 5(1), 63-77.
- (7) Albulescu, C. T. (2020). Coronavirus and Financial Volatility:
- (8) 40 Days of Fasting and Fear, SSRN Papers. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3550630>
- (9) Ali, M., Alam, N. & Rizvi, S. A. R. (2020). Coronavirus (COVID-19) –
- (10) An Epidemic or Pandemic for Financial Markets. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 27, 1-6, 100341. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbef.2020.100341>
- (11) Al-Awadhi, A. M., Alsarfi, K., Al-Awadhi, A. & Alhammadi, S. (2020).
- (12) Death and Contagious Infectious Diseases: Impact of the COVID-19 Virus on Stock Market Returns, *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 27, 1-5.
- (13) Ashraf, B. N. (2020). Stock Markets' Reaction to COVID-19:
- (14) Cases or Fatalities?. *Research in International Business and Finance*, 54, 1-7, 101249.
- (15) Baker, S. R., Bloom, N., Davis, S. J., Kost, K. J., Sammon, M. C. &
- (16) Viratyosin, T. (2020). The Unprecedented Stock Market Impact of COVID-19 (No. w26945). National Bureau of Economic Research.
- (17) Croce, M. M., Ferroni, P. & Wolfskeil, I. (2020). When the Markets Get
- (18) COVID: Contagion, Viruses, and Information Diffusion. *COVID Economics Vetted and Real-Time Papers*, (14), 107-142.
- (19) Goodell, J. W. (2020). COVID-19 ve Finans: Gelecekteki Araştırmalar
- (20) İçin Gündemler. *Finans Araştırma Mektupları*, 35, 101512.
- (21) Haroon, O. & Rizvi, S. A. R. (2020). COVID-19: Media Coverage and
- (22) Financial Markets Behavior.– a Sectoral Inquiry. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 27, 1-5.
- (23) Onali, E. (2020). COVID-19 and Stock Market Volatility. Available at
- (24) SSRN 3571453.
- (25) Şenol, Z. & Zeren, F. (2020). Coronavirus (COVID-19) and Stock

Research in Social Sciences

- (26) Markets: The Effects of The Pandemic on the Global Economy. Eurasian Journal of Researches in Social and Economics (EJRSE), 7(4), 1-16.
- (27) Tandoğan, N. & Kayral, İ. (2020). COVID-19 Pandemisinin BİST100
- (28) Endeksi, Döviz Kurları, Altın Getiri ve Volatilitelerine Etkisi. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 19, 687-701. DOI: 10.21547/jss.786384
- (29) Yong, J. N. C., Ziaei, S. & Szulczyk, K. R. (2021). The Impact of
- (30) COVID-19 Pandemic on Stock Market Return Volatility: Evidence from Malaysia and Singapore, Asian Economic and Financial Review, 11(3), 191-204.
- (31) Atıcı- Ustalar, S. & Şanlısoy, S. (2021). COVID-19 Krizi'nin Türkiye ve
- (32) G7 Ülkelerinin Borsa Oynaklıkları Üzerindeki Etkisi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 16(2), 446– 462. <https://doi.org/10.17153/oguiibf.884895>
- (33) Atıcı-Ustalar, S. & Şanlısoy, S. (2021). Covid-19 Küresel Salgınının
- (34) Hisse Senedi Piyasası Oynaklığı Üzerindeki Etkisi: BIST100 Uygulaması. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(4),1143-1158. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.827464>.
- (35) Güler, Ö. Ü. A. (2021). Kovid-19 Küresel Salgın Döneminde Türkiye’de
- (36) Uygulanan Para Politikası Tedbirlerinin Finansal Göstergeler Üzerindeki Etkisi. In International Symposium on Business, Economics, and education ISBE 2021 is Dedicated to the Memory of Dear Prof. Dr. Remzi ÖRTEN. (Vol. 2021, p. 14).
- (37) Günay, S. (2020). COVID-19 Pandemic Versus Global Financial Crisis:
- (38) Evidence from Currency Market. SSRN Papers. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3584249>.

Toplumsal Algıyı Yönlendirme Stratejisi Olarak Dezenformasyon ve Mezenformasyon

Seher ŞEYLAN¹

1.Giriş

Bilgi kirliliğinin yoğun olarak yaşandığı bu çağda, sağlıklı ve doğru iletişimin en temeli olan hakikat değersizleşirken yerini insanları kandıran ve zehirleyen kavramlar almıştır. Toplumun en temel bilgilenme aracı olan medya, zemin hazırladığı bilgi kirliliği ile hakikatin gittikçe silikleşmesine yol açan mecraların başında gelmektedir. Hakikatin önemsizleştiği bu dönemde bireyler seçici algılama ekseninde kendi inançlarına ve çıkarlarına uygun olan haberleri doğru ya da yanlış olup olmadığına bakmaksızın takip etmektedir. Medya aracılığı ile izler kitleye ulaşan bu yanlış bilgiler ve haberler post-truth kavramını gündeme getirmektedir [1]. “Post-truth” kavramı Amerika’daki son başkanlık seçimleri ile beraber İngiltere’deki Brexit referandumu sürecinde geleneksel ve yeni medya mecralarında sıklıkla rastlanılan propaganda araçlarından biri olan sahte haberler neticesinde gündeme gelmiştir. Öte yandan, post-truth” kavramı Oxford sözlüğü tarafından “yılın kelimesi” seçilmiştir. Duyguların ve inançların nesnel gerçeklerin yerini almasını tanımlayan post-truth bu anlamı ile hakikat ile yalanın iç içe geçtiği bir dönemi ifade etmektedir [2]. Savaş, toplumsal çatışma, doğal afet gibi toplumun genelini ilgilendiren sorunların baş gösterdiği ve yaşandığı durumlarda daha da görünür hale gelen “post-truth” medyaya kendini kamuoyunu yönlendirme amaçlı yalan veya yanlış içerik olarak yansımaktadır [3]. Diğer bir deyişle, “post-truth” döneminde toplumun yönlendirilmesi adına nesnel gerçeklerden öte duyular ve kişisel inançlar daha etkilidir. Bu dönemde, hakikat ile yalan arasındaki sınırlar görünmez olurken, gerçeklerden ziyade duygular ve inançlar daha çok itibar görmektedir. Bunun da ötesinde “post-truth” döneminde yalan söylemek, belirlenmiş çıkarlar doğrultusunda kamuoyunu hileli yönlendirmek normalleştirilmeye çalışılmaktadır [4].

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Işık Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Sinema ve TV Bölümü, Email: seylanseher@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9477-5744

Türkçe 'ye hakikat-ötesi olarak çevrilen kavramın damga vurduğu bu çağda, gerçeği bulmak ve sunmak adına araştırmaya dayanan tarafsız gazetecilik yerini kişisel inanış ve kanaatlerin ağır bastığı bir medya ortamına bırakmıştır [5]. Bu noktadan hareketle, medyanın algı yönetimi bağlamında fikir ekme aracı haline geldiği görülmektedir. Fikir ekme aracı haline gelen medya bireyin gerçek ile olan ilişkisini de etkilemektedir. Herhangi bir durumu, olayı ya da bilgiyi algılama sürecinde bireyin kendisinin birinci elden yaptığı gözlemler sonucunda ulaştığı gerçeklik ve kitle iletişim araçları eş deyişle medya yoluyla sunulan gerçeklik olmak üzere iki tür gerçeklik ile karşılaşmaktadır [6]. Utma hedef kitlenin görüşlerini etkilemek suretiyle, onların arzu edilen şekilde tutum ve davranış geliştirmesini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerin bütünü olarak ifade ettiği algı yönetiminde, bireyin dikkatini çekebilme adına duygusal mesajlar verilerek, zihinlerine ve kalplerine hitap edebilecek teknikler kullanıldığı belirtilmektedir [7].

Algı yönetiminin aracı olan medya ortamının ana hedefi kamuoyunu doğru bilgilendirmekten öte, sahte haberlerle belirli amaçlar doğrultusunda kanaat oluşturmak ve böylelikle yönlendirmektir. Sözü edilen bu sahte haberler medyada dezenformasyon ve mezenformasyon yöntemleri ile kurgulanmaktadır.

2.Dezenformasyon ve Mezenformasyon

Toplumsal iletişimin sürdürülmesinde önem taşıyan bilgi kavramı herhangi bir ortama kaydedilmiş anlaşılabilen ve aktarılabilen veri topluluğudur olarak tanımlanmaktadır [8]. Aktarılan bilginin doğruluğu ölçüsünde sağlanan sağlıklı iletişim hakikate ulaşmayı sağlamaktadır. Öte yandan özellikle teknolojiye yaşanan gelişmelerle beraber bilginin paylaşılma ve bilgiye ulaşma hızı artmakla beraber bilginin kalitesine etki eden sorunlar baş göstermiştir. Bu bağlamda hem çevrim içi hem de çevrim dışı ortamda “yanlış bilginin artması ve yayılması” veya “yanlış bilgi salgını” infodemi olarak kavramsallaştırılmıştır. Doğrulanabilir veya kanıtlanabilir bilgilerin haricinde kalan bu bilgiler, “bilginin kalitesine etki eden sorunlar” başlığı altında incelenebilmektedir. Bu aşamada iki ana başlığa ayırabileceğimiz infodemi temel olarak mezenformasyon ve dezenformasyon olarak sınıflandırılabilir. Mezenformasyon bilgiyi paylaşan kişinin doğru olduğuna inandığı, yanlış yönlendirme veya zarar verme niyeti ile paylaşıldığı tespit edilememiş bilgidir [9]. Bu doğrultuda mezenformasyon yanlış ancak zarar vermek amacından öte kasıtsız olarak paylaşılan yanlış teyit edilmemiş bilgidir [10]. Dezenformasyon ise bilgiyi paylaşan kişinin /kurumun yanlış olduğu bilindiği halde kasıtlı olarak, toplumu ya da bireyi yönlendirmek üzere yanıltma amacı taşıyan bilgidir. Daha zararlı ve tehlikeli sayılan bu ikinci grupta doğru bilgi, yanlış bilgiye eşlik edebilir; eksik veya fazla bilgi verilebilir [11]. Dezenformasyon karışıklık çıkarmak amaçlı yanıltıcı yalan haberdur. Öte yandan yalan haber

olarak tanımlanabilecek olan dezenformasyon kavramına göre “kötü niyet” taşımama özelliğiyle farklılaşan mezenformasyon kavramı çok da masum değildir. Sosyal medya platformları aracılığıyla paylaşılan yanıltıcı ve yönlendirici mesajların, yalan haber meselesinin merkezinde yer almaktadır. Yalan haberin kötü niyet taşımadan olmadan paylaşılması da yalanın yaygınlaştırılmasına hizmet etmektedir. Yanlış bilginin üretilmesindeki ve paylaşılmasındaki niyetlere bakmak, yanlışın kimler tarafından hangi amaçlarla yaygınlaştırıldığıнын anlamlandırılması açısından faydalıdır [12].

Mezenformasyona ve dezenformasyona, toplumun ilgisini çeken ve yanı zamanda toplumu ilgilendiren ekonomi, eğitim, güvenlik, sağlık, sanayi, enerji, spor, güvenlik, iç politika ve uluslararası ilişkiler gibi alanlardaki güncel konularda rastlanmaktadır [13].

2.1. Dezenformasyon Türleri

20. Yüzyılın “Dezenformasyon Çağı” olarak tanımlanmasının altında teknolojinin ve geleneksel medyadaki hızlı gelişmelerin devletler arasındaki rekabete etkili yansımaları yatmaktadır. İkinci Dünya savaşı ile beraber Soğuk Savaş döneminde de sıklıkla kullanılan dezenformasyon, Soğuk Savaş’ın bitişiyle değişimler yaşamış internet, sosyal medya ve dijital araçlar, birbiri ardına yeniliklerle, inanılması ve takip edilmesi güç bir bilgi ekosistemi oluşturmuştur. Artık bilgi ve haber sadece uzmanlar, sermaye sahipleri ve profesyoneller tarafından üretilmemekte aynı zamanda bu bilgilere ulaşan bireyler tarafından yaygınlaştırılmaktadır [14].

Var olmayan bir durumu varmış gibi gösterme amacına hizmet eden dezenformasyon, gerçek dışı bir bilginin kasıtlı olarak insanların algısını ve bilinçaltını etkilemek üzere yayılması eylemidir. Bilgi kasıtlı olarak yanlış üretilir ve kitlenin duyması sağlanır. Diğer bir deyişle, bilgisel bir kirlilik üretimi işidir. İnceoğlu [15], 1991’deki Körfez Savaşı’nın bir medya propaganda savaşı olduğunu öne sürerken, 2003’te başlayan Irak üzerindeki savaş ise 1991’deki Körfez Savaşı ile aynı niteliklere sahip olduğunu belirtir. İki savaş arasında on iki yıl olmasına rağmen, Amerikan yönetimi bazı özel durumlarda da aynı dezenformasyon taktiklerini sürdürmüştür. Birinci Körfez Savaşı’nda “Kuvöz Yalanı”, “Seyreltilmiş Uranyum Kabusu”, “Mama Fabrikası”, “Petrole Bulanmış Karabatak”, İkinci Körfez Savaşı’nda ise “Er Jessica’yı Kurtarmak”, “Anthrax” konulu uydurulmuş yalan haberler pek çok uluslararası medya organında yer almıştır.

Öte yandan dezenformasyon bir organizasyon ya da kişi eliyle üretildiği gibi, bazı haber kanalları ve gazetelerin bir başka kişi veya kurum tarafından üretilmiş bilgiyi kaynak kabul etmesi ile gerçek dışı haberler

olarak ta üretilmektedir. Söz konusu durumlarda medya temel dezenformasyon kaynağı değildir. Ancak, toplumu yanlış yönlendirme niyeti ile üretilmiş bilginin kaynağını sorgulamayarak taşıyıcılık ve kitle geneline yayma görevini üstlenmiş olmaktadır. Böylelikle belirli sosyal, politik ya da ekonomik amaçlarla manipüle edilen izler kitlenin karar alma süreçlerinin olumsuz etkilenmesine ve kamuoyunun doğruluğu şüpheli bilgiler çerçevesinde bilgi kirliliğine maruz kalmasına zemin hazırlanmaktadır [16]. Dezenformasyon kaynaklı söz konusu bu bilgi kirliliği. Uydurma, çarpıtma, bağlamından koparma, hatalı ilişkilendirme, manipülasyon, parodi, taklit olarak yedi başlık altında toplanmaktadır [17].

- **Uydurma:** Kandırmak ve zarar vermek için tasarlanmış %100 yanlış olan içerik. Hakikatten uzak, herhangi bir gerçeklik taşımayan üretilmiş yalan içeriklerdir.
- **Çarpıtma (Yanlış İçerik):** Bir konu, kişi, olay hakkında olumsuz algı oluşturmak için (damgalamak) için bilgilerin yanıltıcı kullanımı. Bilgiyi gerçek anlamından saptırarak yanlışla sürükleme, yönlendirme
- **Bağlamından Koparma:** İçeriği doğru bir bilginin mevcut olaylar durumlar ve ilişkiler örgüsünden koparılarak daha farklı bir anlatı içinde sunulmasıdır.
- **Hatalı İlişkilendirme:** Mevcut durum, olay ya da bilginin içeriğini kitleyi politik, kültürel ya da ekonomik amaçlarla yönlendirmek amacı ile yanlış bağlamsal bilgilerle paylaşmak.
- **Manipülasyon:** Kitleyi yönlendirme amacı ile gerçek bilgi ve görüntüler üzerinde değişiklikler yaparak bilgiye ekleme ya da çıkarma kimi zaman da bilginin belirli bölümlerini seçerek bilgi üzerinde tahribat yaratma. Hileli yönlendirme.
- **Hiciv / Parodi:** Eğlence ve alaya alma amacı ile hazırlanan zarar verme niyeti olmayan ancak kandırma potansiyeli taşıyan içerikler.
- **Taklit:** Gerçek kaynak tarafından paylaşılan bilgi izlenimi vermek amacıyla oluşturulan içerik.

3. Analiz ve Bulgular:

Türkiye'nin güney sınırında oluşturulmaya çalışılan terör koridorunu yok etmek, bölgeye barış ve huzur getirmek amacıyla 2019'da yapılan Barış Pınarı Harekatı¹¹, na ilişkin haberler ulusal medyada yer aldığı kadar

¹¹ Hudut güvenliğimizi sağlamak, Suriye'nin kuzeyinde bir terör koridoru oluşturulmasını engellemek, DEAŞ ve PKK/YPG başta olmak üzere millî

zaman zaman daha fazla uluslararası medya da yer almıştır. Bu bağlamda ilgili konuyu ele alırken Cumhurbaşkanı baş danışmanı Prof. Dr. Gülnur Aybet'i konuk eden English 4 News, Fox News ve Cnn International kanallarında yer alan haberler çalışma kapsamında incelenmiştir. Haberler dezenformasyon çeşitlerinden bağlamından koparma ve hatalı ilişkilendirme maddeleri çerçevesinde analiz edilmiştir.

3.1.English 4 News

Barış Pınarı Harekatı'nın başlaması ile beraber batı medyası Türkiye'ye yönelik ön yargılı ve tarafçı yayınlar yapmayı sürdürmüştür. Bu yayınlardan biri English 4 News kanalında gerçekleşmiştir.

Haber programına konuk olarak katılan Cumhurbaşkanı baş danışmanı Prof. Dr. Gülnur Aybet'e yöneltilen ilk soru sunucunun operasyonun gerçekleşme nedenini öğrenmek ve bu konuda kamuoyunu bilgilendirmekten öte Türkiye'yi suçlamak ve bu algıyı güçlendirmek üzere yayın yapıldığını gözler önüne sermektedir. İlk soru Türkiye'yi açılan koridordan teröristleri göndermekle, DEAŞ militanlarını serbest

güvenliğimizi tehdit eden terörist unsurları etkisiz hale getirmek, güvenli bölge tesis ederek bölgedeki istikrarı ve ülkemizdeki Suriyelilerin evlerine güvenli, gönüllü ve saygın bir şekilde geri dönüşlerini sağlamak amacıyla, 09 Ekim 2019 günü Fırat'ın doğusunda "Barış Pınarı Harekatı" başlatılmıştır.

Harekâta, 605 meskûn mahal, 4.219 km2 alan kontrol altına alınmıştır. Diğer bakanlık, kamu kurum ve kuruluşlarıyla koordineli olarak bölgede hayatın normalleşmesine yönelik faaliyetlerimiz başarı ile sürdürülmektedir. Bu kapsamda, bugüne kadar Barış Pınarı Harekât Alanında, 400 okul, 86 cami ve 7 kilise hizmete açılmış, hizmete giren devlet hastaneleri ve mobil sağlık birimleri vasıtası ile 130.000'den fazla Suriyeli muayene edilmiş, yaklaşık 4.000.000 ekmek ile 200.000 yardım kolisi dağıtımını sağlanmıştır. Ayrıca bölgede bulunan personelimiz ve halkın korona virüs salgınından etkilenmemesi içinde gerekli tüm önlemler alınmaktadır. Bölgede kullanma suyu problemi yok, içme suyuna yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bölgenin %55'ine elektrik verilmiştir. Ülkemizin tüm bu gayretleri sayesinde terör örgütü baskısı sebebiyle topraklarını terk etmek zorunda kalan halk tekrar evlerine dönmeye başlamıştır (<https://www.kkk.tsk.tr/baris-pinari.aspx>).

birakmakla, yıllardır Suriye’de terörizmi desteklemekle itham edip, Türkiye’nin bundan ne elde ettiğine yöneliktir. Esasında bu operasyonun neden gerçekleştiğinin sorulması gerekirken olay çarpıtılmakta ve pek çok yalan, yanlış bilgi ile Türkiye teröre destek veren olarak damgalanmak istenmektedir. Öte yandan, Aybet bu operasyonun bölgedeki terörist oluşumu bertaraf etmek ve engellemek için yapıldığını aktarırken, söz konusu teröristlerin ülkedeki asker ve sivilleri hedef alan eylemlere giriştiğini söylemesinin ardından sunucu “*ne yapmalarını bekliyorsunuz onlara bomba atıyorsunuz ve çocuklarını öldürüyorsunuz*” diyerek karşılık vermiştir. Sunucu burada sınırların korunması ve güvenliğin sağlanması için tehdit unsuru olan YPG’li teröristlerle yönelik gerçekleşen operasyonu kamuoyunu politik amaçlarla yönlendirmek üzere bağlamından kopartıp Türkiye’nin ortada bir neden yok iken bu operasyonu başlattığını ve oradaki masum Kürt halkını ve çocukları öldürdüğünü iddia eden ifadelerde bulunmaktadır. Bu iddialara cevap veren Aybet’ in “*biz Kürtleri değil teröristleri öldürüyoruz*” diye başlayan ve seneler içinde Türkiye’nin bölgedeki Kürtler için yaptığı hizmet ve iyileştirilmelerden, DEAŞ zulmünden Türkiye’ye sığınan Kürtlerden bahsettiği konuşması ise yine sunucu tarafından kesilmiştir.

3.2. Fox News

Prof. Dr. Gülnur Aybet’in katıldığı bir diğer haber kuşağı ise Fox News kanalında gerçekleşmiştir. English 4 News kanalında olduğu gibi burada da ilk soru tarafsız bir gazetecinin sorması gerektiği üzere operasyonun nedeni sorulmamış, bunun yerine spiker Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanı Mark Esper’in konuya ilişkin açıklamasında “*Türkiye bu saldırıyı durdurmalı*” ifadesinden yola çıkarak “*durmaya niyetiniz yok öyle değil mi?*” sorusuyla başlamıştır. Öte yandan, Güney sınırlarımızı teröristlerden temizlemek için başlatılan Barış Pınarı Harekatı’nın Amerikan resmi makamlarınca “saldırı” olarak nitelendirilmesi resmi makamların ve ülke medyasının olaya ilişkin yaklaşımını ve kamuoyunu etkilemek üzere kullandığı dil arasındaki bağlantıyı ortaya koymaktadır.

Yayın boyunca Aybet Türkiye'nin bu operasyona girişme sebebi sorulmasına rağmen, bu hareketin sebebini açıklamaya çalışmaktadır. Bu operasyonun iki nedeni olduğunu dile getiren Aybet öncelikle Türkiye'nin güney sınırlarının ABD tarafından da terör örgütü olarak kabul edilen YPG unsurlarından temizlemek istediklerini ifade etmektedir. Spiker bu yoruma yönelik başka bir soru sormak ya da daha iyi anlamak için derinlemesine bir yaklaşım içine girmekten öte Aybet'i susturmak için araya girmeye çalışmaktadır. Aynı yaklaşım English 4 News kanalında ki yayında da gerçekleşmiştir. YPG'nin terör örgütü olduğu ifadesi sunucular tarafından kabul görülmediği gibi operasyonun bu gerekçeli nedeni duymazlıktan gelmiştir. Aybet, operasyonun ikinci nedenini olarak Suriyeli mültecilerin ülkelerine geri dönebilmeleri olarak açıklamaktadır. ABD'nin DEAS'la mücadele amacı ile YPG'yi silahlandırması sonucu çok sayıda yerinden yurdundan edildiğini dile getiren Aybet'in sözü yine spiker tarafından kesilir. Bu defa spiker Türkiye'nin Rusya'dan S-400 almasını gündeme getirir ve "*size nasıl güvenelim*" der. Bu noktada konu Barış Pınarı Harekatı operasyonu iken ve Aybet operasyonun nedenlerini açıklarken, spiker konuyu bağlamından kopararak S-400'lerden, Türkiye'nin Hamas ve Müslüman Kardeşler ile ilişkisi olduğu iddiasından bahsetmeye başlar. Bu tutum spikerin öteden beri gelen Türkiye'ye ön yargısını yayın akışına yansıttığının bir ispatıdır.

3.4.Cnn International

CNN International kanalına konul olan Aybet'e ilk soru Barış Pınarı Harekatı sırasında Türkiye'nin insanların canlı kalkan olarak kullanılması ihtimalinde yaşanılacak bir katliama hazırlıklı olup olmadığıdır. Diğer iki kanalda olduğu üzere ilk soru yine olması gerektiği gibi hareketin nedenlerini sormaktan öte yayın kuruluşunun bu operasyona ilişkin ön yargısını yansıtmaktadır.

Bu soru aynı zamanda Türkiye'nin sınır güvenliğini korumak ve mültecilerin geri dönebilmesi için güvenli bir koridor açmak için başlatılan harekate ilişkin gerçekleri bağlamından kopartarak, kamuoyunda Türkiye'ye ilişkin işgalci ve saldırgan algısını oluşturmak amacı ile olası masum sivil kayıplar ile katliam yaşanacak algısı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Aybet bu soruya cevap verirken, operasyonla ilgili özellikle batı medyasında çok fazla yalan ve yanlış haber olduğunun altını çizer “, *Savaşımız Kürtlerle değil ve bu bir işgal değildir*” diyerek sözlerine devam eden Aybet ve tıpkı diğer kanallar da olduğu gibi bu hareketin iki gerekçesini anlatır. Bununla birlikte Eski ABD Savunma Bakanı Carter'ın tıpkı PKK gibi YPG'yi de terör örgütü olarak kabul ettiğini hatırlatır¹². Ancak, spiker bu bilgiyi kabul etmez ve ABD'de tarafından PKK'nın terör örgütü olarak kabul edildiğini ancak YPG'nin Amerika ile birlikte DEAŞ'e karşı ortaklaşa mücadele eden silahlı bir güç olduğunu ifade eder. Aybet Suriye'deki boşluktan yaralanan YPG'nin Türkiye'ye saldırdığını söylese de spiker, Amerika'nın müttefiki olarak kabul ettiği YPG' yi eleştirecek bir tavır içine asla girmez. İlgili program böylelikle harekate ilişkin gerçekleri çarpıtmaktadır.

4.Dezenformasyondan Mezenformasyona Yalan /Yanlış Bilgiye Karşı Medya Okuryazarlığı

Bilerek, isteyerek zarar verme, siyasal etkide bulunma ve bunların gerçekleştirilmesi adına sorun çıkarma, kafa karışıklığı yaratma amacıyla yanlış olarak kurgulanan dezenformasyondan farklı olarak mezenformasyon yanlış/ yalan içeriğin yanlış olduğunun farkına varmadan bilinçsiz olarak paylaşılmasıdır. Mezenformasyona neden olan içeriklerin paylaşımında çeşitli psikolojik faktörlerin de etkili olduğu görülmektedir. Çoğu zaman çevresindeki insanlara da bir faydasının dokunacağı düşüncesiyle bilgilerin doğruluğu ve yanlışlığını teyit etmeden paylaşmaktadırlar. Kamusal alanda siyasal, politik, kültürel ya da ekonomik fikrini beyan etme olanağı yakalayan birey çoğu zaman medyadan edindiği bilgiler çerçevesinde paylaşımında bulunmaktadır. Ancak bu bilgiler genellikle bağlamından kopartılarak çarpıtılmış bilgilerdir. Doğruluğu teyit edilmeden paylaşılan bu dezenformasyon içerikleri, paylaşımlarla beraber mezenformasyon da yaygınlaşmaktadır. Öte yandan ister çevrim içi ister çevrim dışı olsun kişi içinde bulunduğu sosyal ortamda genellikle kendi siyasal görüşlerine uygun, içerisinde bulunduğu kültüre, inanca ve ırka yakın görüşleri ve kişiler ile iletişim halinde olmaktadır. Herkesin aynı fikirde olduğu, farklı hiçbir bakış açısının yer almadığı bu ortamlar “yankı odası” kavramı ile açıklanmaktadır. Dile getirilen bir ifadenin sesi yankılanması gibi farklı fikirler doğrultusunda değişmeden tekrar tekrar duyulması gibi, yankı odalarında sonuçta herkesin aynı fikirde olduğu,

¹² https://www.youtube.com/watch?v=g_2zJJzq8aE (dk. 23.31-2.56).

aksi yönde ya da farklı görüşlerin yanlı, yanlış ve uydurulmuş olduğu bununla birlikte farklı iddiaların kesinlikle dikkate alınmaması gerektiği algısı oluşmaktadır [18]. Dolayısıyla, insanların yakın çevrelerinden gelen mesajlar karşısında daha az eleştirel olması ve bilgilere kolayca inanarak paylaşımında bulunması mezenformasyonun kolayca yayılmasında rol oynamaktadır [19] .

Diğer bir deyişle, içeriği değiştirilmiş veya gerçek dışı bilgi, eksik ya da taraflı paylaşımlardan oluşan dezenformasyon yerine mezenformasyon kapsamındaki iletiler, kişiler tarafından gerçek kabul edilerek, kaynağı önemsenmeden paylaşılmaktadır. Bireysel ya da örgütlü bir şekilde gerçek olmayan bilgiyi, toplumu etkilemek ve hileli yönlendirmek üzere dolaşıma sunanlar, dezenformasyon kaynağını oluşturmaktadır, bu iletilere inanarak ya da gerçekliğini sorgulamadan paylaşanlar ise mezenformasyon kaynağı haline gelmektedir. Manipülatif özellikleriyle kullanıcılarda istenilen ve beklenen algılarını oluşmasını hedefleyen dezenformasyon ve mezenformasyon sosyal mühendisliğin alt bileşenleri olarak; bireylerin, grupların toplumu beklenen tutum ve davranışları sergilemelerinde oldukça etkilidir. Bununla birlikte, provokasyon, tahrik, kurumsal ve bireysel tehdit amaçlı paylaşımları başlatanlar doğrudan suçlu oldukları gibi iletileri yayanlar ise, yeni suçluların oluşmasına da öncülük etmektedirler. Toplumsal düzen, istikrar ve kişi güvenliğini tehdit eden bu paylaşımlardan etkilenen kamuoyu, kurum ve gerçek şahıslar dezenformasyon ve mezenformasyon mağduru olmaktadır. Eş deyişle, toplumun ilgisini çeken tüm güncel konularda görülen dezenformasyon ve birçok izleyicin /okurun/ kullanıcının aynı iletiyi içgüdüsel olarak doğru olarak kabul etmesi ve paylaşılması ile mezenformasyon / yanlış bilgi domino etkisi ile yayılmaktadır [20].

Kartopu etkisi ile hızla yayılan bu bilgi kirliliğine yönelik alınabilecek en etkili önlem ise medya okuryazarlığıdır. İnceoğlu [21] medya okuryazarlığı kavramını televizyon, video, sinema, reklamlar ve internette bulunan içerikler gibi yazılı ve yazılı olmayan farklı türlerdeki iletilere erişim, onları çözümleme, değerlendirme ve iletme yeteneği olarak tanımlamaktadır. İletinin ardında yatan toplumsal, kültürel, ekonomik, politik örtük mesajları deşifre edebilme yetisi olarak tanımlayabileceğimiz medya okuryazarlığı bireyi medya manipülasyonları karşısında güçlü kılmaktadır. Bu yeti sayesinde kendisine ulaşan mesajın öncelikle kaynağını, hangi bağlamda paylaşıldığını, paylaşan kişi ve kurumun bu mesajı ne niyetle paylaştığını, paylaşırken kullandığı görsel ve dilsel öğeleri irdelemektedir. Bu noktada, dikkat edilmesi gereken bir diğer husus bireyin bu değerlendirmeyi kendi bulunduğu sosyal çevrenin paylaşımlarından, fikirlerinden kavramsal olarak “yankı odaları” ndan etkilenmeden yapması gerektiğidir.

5.Sonuç:

İçinde bulunduğumuz “bilgi” çağında, ülkelerin toplumsal algıyı yönlendirme girişimleri “bilgi” ye sahip olma ve var olan “bilgi” yi kendi çıkarları doğrultusunda yayma şeklinde kendini göstermektedir. Geleneksel ve yeni medya olarak ikiye ayrılan kitle iletişim araçları ile çoğu zaman saniyeler içinde dünyaya yayılan “bilgi” ler, izleyici veya kullanıcı tarafından doğruluğu genellikle sorgulanmadan kabul edilmektedir. Belli bir amaç doğrultusunda halkı yönlendirmek üzere kullanılan bu bilgi kirliliğinin en yoğun görüldüğü mecra ise haberlerdir. Bireyin dünyada ve içinde yaşadığı toplumda neler olup bittiğini öğrenmek amacı ile başvurduğu birincil kaynak haberde yaşanan bilgi kirliliği, manipülasyon, mezenformasyon ve dezenformasyon kavramları ile açıklanmaktadır. Bu bağlamda daha çok toplumsal kriz, güvenlik ve savaş gibi olağanüstü durumlarda yaygınlaşan mezenformasyon ve dezenformasyon bireyin doğru bilgiye ulaşmasının önündeki engeldir.

Hakikatin yerini kişisel duygu ve düşüncelere bıraktığı “post truth” çağında tahrip edilmemiş bilgiye ulaşmak daha da zorlaşmıştır. Savaş, doğal felaketler, güvenlik, sağlık gibi toplumun genelini ve dahası dünyayı ilgilendiren durumlarda ise gerçeklik politik, ekonomik ve toplumsal amaçlar doğrultusunda değiştirilmekte, bağlamından kopartılmakta ve çarpıtılmaktadır. Söz konusu durumlarda, rahatlıkla kullanılan medya aracılığıyla stratejik olarak yanlış bilgi yayıldığı görülmektedir.

Bu noktada, dezenformasyona maruz kalan kitle çoğu zaman yönlendirilmiş bu iletiyi olduğu gibi kabul etmekte ve kendi kamusal alanında paylaşarak yalan bir içeriğin yayılmasında rol oynamaktadır. İletileri belirli amaçlar doğrultusunda inşa ederek sunan medyadan bu eyleminden vazgeçmesi beklemek yerine ki bu gerçekleşmesi pek te mümkün görünmemektedir, medya okuryazarlığı eğitimleri yaygınlaştırılmalı ve birey çarpıtılmış bu içerikleri fark edebilecek yetiye kavuşturulmalıdır.

Kaynakça:

1. Güneç, M. Martin Crimp'ın Attempts on her Life Oyununda (Post-Truth) Hakikatin Değersizleşmesi Okuması. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*. 2019; 7(19): 1-13.
2. Aydın, A. F. Post-Truth Dönemde Sosyal Medyada Dezenformasyon: Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Pandemi Süreci. *Asya Studies*. 2020; 4(12): 76-90.
3. Karakaş O., Doğru Y. B. Covid-19 Aşılarına Yönelik Üretilen Yeni Medya İçeriklerinin Post-Truth Kavramı Bağlamında Analizi. *Asya Studies*. 2021; 5(16): 163-182.
4. Aydın, A. F. Post-Truth Dönemde Sosyal Medyada Dezenformasyon: Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Pandemi Süreci. *Asya Studies*. 2020; 4(12): 76-90.
5. McIntyre, L. Post-truth. Cambridge: MIT Press;2018.
6. Türk, M.S. Algı Yönetimi ve İletişim: Algının Ötesinde Bir Gerçeklik Var mı?, Algı Yönetimi, Alfa Yayınları; 2014.
7. Utma, S. Medyada Gerçeklik Algısının Dönüşümü Medya ve Dezenformasyon. Ankara: İksad Yayınevi;2022.
8. Yüksel, H. İnternet Gazeteciliğinde Bilgi Kirliliği Sorunu. *Atatürk İletişim Dergisi*. 2014; (6), 125-138.
9. Wardle, C. and Derakhshan, H. Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe Report DGI 09. 2017.
10. Scheufele, D. A. and Krause, N. M. Science audiences, misinformation, and fake news. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2019; 116(16), 7662-7669.
11. Gölbaş S. D., Metintas S., Önsüz M. F. Web sitelerinde yer alan COVID-19 ile ilişkili mitlerin infodemi açısından değerlendirilmesi: bir içerik analizi. *Turkish Journal of Public Health*. 2022; 20(1): 138-151.
12. Büyükaşar, M. Sağlık Mezenformasyonu: Çevrimiçi Kanallardan Yayılan Yanlış Bilgi Salgını. *Öneri Dergisi*. 2022; 17 (57), 73-101.
13. Bahar, A. Polislik perspektifinden dijital misenformasyon ve dezenformasyon: covid-19 örnek olayı bağlamında bir analiz. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 2020; 16(30), 2760- 2794.
14. Akyüz, S. Dezenformasyon Çağı. Konya: Eğitim Yayınevi;2021.
15. <http://yasemininceoglu.com/index.php/2019/02/02/dezenformasyonda-sureklilik-irak-uzerine-savastan-orneklerle-2/>. Mart 2021.

16. Turan C. Açıklığın Yanılsaması: Dezenformasyon Çağımızın Kitle İmha Silahı mı? Akademik Bilişim Konferansı, 2021. Yayın No:4286280.

17.https://firstdraftnews.org/wpcontent/uploads/2019/10/Information_Disorder_Digital_AW.pdf.

18. Elzinga, B. “Echo chambers and crisis epistemology: a reply to santos.” *Social Epistemology Review and Reply Collective* . 2021;10 (1): 41-47.

19.https://firstdraftnews.org/wpcontent/uploads/2019/10/Information_Disorder_Digital_AW.pdf. Ocak 2022.

20. Bahar, A. Polislik perspektifinden dijital misenformasyon ve dezenformasyon: covid-19 örnek olayı bağlamında bir analiz. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 2020; 16(30), 2760- 2794.

21. İnceoğlu, Y. *Medyayı Doğru Okumak*, Ed: Nurçay Türkoğlu & Melda Cinman Şimşek, Medya Okuryazarlığı, İstanbul: Kalemus Yayınları; 2007.

Afrofuturistic Encounter in The Redefining of History and Possible Futures in Octavia Butler's *Kindred*¹

Tuğba AKMAN KAPLAN²

INTRODUCTION

Authors extending back to W. E. B. DuBois, Zora Neale Hurston, and Ralph Ellison used science fiction/Afrofuturist devices, including alienation, invisibility, mind reading, alternative worlds, encounter with the aliens, in order to show the presence of other versions besides the established understandings of American past and to examine the effects on African-American culture and community. The discussion on proto-Afrofuturism that includes Hurston's use of female imagination in the 1930s and Ellison's nonlinear time and space concept in the 1950s enabled the literature to further develop into fully grown Afrofuturist works around 1970s even before the movement was named by Mark Dery. In the 60s and 70s, African-American writers like Octavia Butler began to write in the science fiction genre. For writers such as Butler, science fiction was not only a way to recreate history but also a tool to express how these revisions of history can have impact on possible futures with egalitarian societies and mindsets. Butler infused her narratives with more Afrofuturistic elements by adding onto what proto-Afrofuturists—such as Hurston and Ellison—have started. Thus, Butler's science-fiction with post-colonial roots allows developing a type of memory device that is significant for the needs of Afrofuturists'—as well as Afro-feminists'—revision of history and future.

As one of the most significant African-American writers in science fiction and Afrofuturism, Octavia Butler is often quoted for her imagining of future where leading technological developments help to moderate between the issues of race and gender. (1,2,3) Butler indicates that the demonstration of historical memory in ways that acknowledge the effects of slavery on whole familial roots is among the main goals of the novel. In regard to **Kindred**, she asserts:

¹ This chapter is taken from my PhD dissertation titled "Alternative Spaces, Identity, and Language in The Proto- And Afrofuturist Writing of Zora Neale Hurston, Ralph Ellison, and Octavia Butler".

² Assistant Professor, İstanbul Gelişim University, Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences, English Language and Literature, Email: tugbakman@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0766-792X

[While in college] the Black Power Movement was really underway with the young people, and I heard some remarks from a young man who was the same age I was but who had apparently never made the connection with what his parents did to keep him alive [...] He said, 'I'd like to kill all these old people who have been holding us back for so long. But I can't because I'd have to start with my own parents.'[...] That was actually the germ of the idea for *Kindred*. I've carried that comment with me for thirty years. He felt so strongly ashamed of what the older generation had to do, without really putting it into the context of being necessary not only for their lives but his as well. (4)

While focusing on the historical memory of African-Americans, she leans more towards the female aspect of the past histories. Similar to other Afro-feminist writers, Butler explicitly argues against masculinist narratives of African-American history. Butler especially criticizes the representation of heroic figures as being portrayed only by men. In the interview, she states that her main character was originally an African-American male, but Butler had to change to a female because she "*couldn't realistically keep him alive*" (Ibid) She asserts that a male protagonist "*wouldn't even have time to learn the rules of submission,*" but the "*female main character, who might be equally dangerous, would not be perceived so. She might be beaten, she might be abused, but she probably wouldn't be killed and that's the way [she] wrote it. She was beaten and abused, but she was not killed*". (Ibid) **Kindred's** protagonist is challenged psychologically to great extent and discovers her true self, identity, and strength as an African-American woman at the end.

The novel's main action is concerned with an African-American woman, Dana, who mysteriously and repeatedly travels across time and space from the present time of 1976 Los Angeles to an antebellum plantation in Maryland. Shortly after, she comprehends that the main aim of her transition to the past is to help Rufus Weylin, whose life is important because he will father Dana's maternal family lineage with Alice Greenwood, who is a "*free*" African-American. If Dana does not succeed at saving Rufus' life or she refuses to do so, then not only she will not be able to exist in the future, but also her entire African-American lineage will diminish entirely. In one of her travelling episodes, her white American husband, Kevin, accidentally travels back with her while trying to detain her from traveling across time and space. This incident brings along a series of distressing dilemmas for the couple. At the end of her episode, Kevin cannot reach Dana and becomes abandoned in the antebellum South for five years which is only weeks in Dana's present time in the twentieth century. At the end, she returns back and her ancestor Hagar is born. The couple reunites in the nineteenth century and travels back to their own time for good only after Dana struggles with Rufus to free herself from his

assault and accidentally starts a fire which later they find out that had killed Rufus. Upon completing her last trip back home, Dana's left arm gets buried in the wall due to Rufus' grasp. Despite the severe experience the couple goes through, they possess a newfound sense of knowledge and understanding when they return back to 1976. This new insight brings new light to not only their distinct identities as an interracial couple but also how this relationship is intertwined with the past as well.

In the novel, Butler uses an advanced version of the Afrofuturistic tropes which were introduced by Hurston and Ellison in their novels, **Their Eyes Were Watching God** and **Invisible Man**. The novel focuses on the use of alternative spaces within the Afrofuturistic concept to remedy the silencing and evasion by the characters' illumination of the African-American experience in the past while encouraging more possibilities for the subjects. Butler's creation of alternative time and space continuum with actual time travelling without the use of any technological input is mainly highlighted in the chapter.

ALTERNATIVE SPACES: THE TERRITORIAL PLACES IN AFROFUTURISTIC CONCEPTS

While emphasizing on the thirdspace, Edward Soja also mentions the concepts of "*spatial justice and regional democracy*". (5) According to him, these concepts help with

the spatial aspects of familiar ideas, to show that these spatial aspects have not been given adequate attention and also to suggest that 'putting spatiality first', that is, viewing important ideas first and foremost from a spatial perspective, can often produce new insights, significantly different theories and practices. Hence, spatial justice specifically points to the important spatial dimensions of (social) justice. It does not refer to something different than social justice, except in the sense that emphasizing the specifically social dimensions of justice often occurs with relatively little sensitivity to space, territory, location, boundary, geographical distributions, etc. (Ibid)

Soja focuses on the important extent of the analytical spatial thought that—not only geographical spaces but also the ideas—help to connect the

alternative spaces with the idea of decolonization of individual selves. In **Kindred**, Butler uses the past as an alternative space to address different possibilities in history and the present in which African-American women possess the option to exert some presence, influence, and even power in some situations that they do not possess over the oppressive forces (i.e. the slave owners or the biased white community). By assigning a degree of autonomy, especially to African-American females, Butler also empowers them with an assertive voice with the help of time travelling, technology, and surrounding communities. Contrary to Butler, *Their Eyes Were Watching God* and *Invisible Man* present scopes of figurative time travelling of the protagonists. In Hurston's novel, there is a heavy emphasis on going to the horizon and being back while in Ellison's novel, the emphasis is more on the narrator's hibernation period which enables him to create a nonlinear time-space continuum. Finally in Butler, Dana embarks on a literal time traveling journey to the past in an attempt to find out significant—in fact, vital—information about the past to help resolve an imminent threat or danger in the present which is her very own existence.

In an article titled “A Grim Fantasy,” Lisa Yaszek appropriates the term “*memory machine*” in order to describe the time traveling that takes place in **Kindred**. (6) Yaszek associates memory with time/time travelling and suggests an intertwined bond in between. By relocating bodies as well as the characters' consciousness in a possible past time, Butler helps to evaluate the characters as one version of the past instead of that version being the only one for the sake of present as well as future. Since the changes in the memory affect the evaluation of the present and even the future greatly, Butler offers multiple and unfixed versions that users can dwell on and speculate further. In case of the opposite, the concept of time would become fixed. In other words, the authors' alterations and adjustments in the narrative are essential for the creation of fluctuation and mobility.

Homi K. Bhabha asserts that in “*doubling of time and space, as the site of enunciation [...] cuts across the boundaries of master and slave; it opens up a space in-between*”. (7) Following Hurston's and Ellison's experimentation with time and alternative space, Butler's application with them can be evaluated as a way to recreate literature so that racial voices would not be silenced or significant issues would not be avoided. This in-betweenness creates an alternative form of time and space in African-American literature. In **Invisible Man**, memory machine is used without the actual time travelling taking place. When the narrator gets high and loses himself in the music of Louis Armstrong, he loses the sense of time. At that moment, he is neither at the present nor in the past or the future. The passage after the lobotomy has a similar connotation. Both passages

invoke his racial memory. This constructs one of the most prominent proto-Afrofuturistic aspects of the novel. Similar to Soja's and Bhabha's third space, there is an expression of a desire to disturb the fortification of the traditional institution of these terms. Experimenting with alternative time and space allows discussions to be formed on issues such as survival from oppression of racism, elitism and sexism especially for African-American women writers.

Besides looking at the past and future while trying to survive, Dana learns more about her own individual identity in her travels. Edward Soja highlights that the thirdspace occupies two meanings:

[T]he first arising from an ontological argument about the co-equal privileging of the spatial, the historical, and the social; the second derived from a critique of the binary logic that has dominated traditional ways of thinking about space and geography for at least the past century. (8)

In **Kindred**, Dana comes to realize her own strength and the extension of her real power when it comes to survival following her thirdspace occurrences. She not only gains knowledge about her historical and social heritage but also attains a new sense of understanding of space and geography. Butler's protagonist is not a woman who is "*inferior to men*". (9) In **Lost in Space: Probing Feminist Science Fiction and Beyond**, Marleen S. Barr asserts that Butler and other female writers create women characters "*who epitomize the suppressed authentic self*". (Ibid) Barr argues that: "*These female speculative fiction writers have, in [Annis] Pratt's words, made of the women's time travel novel 'a pathway to the authentic self, to the roots of our selves beneath consciousness of self, and to our innermost being'*". (Ibid) Time travel then becomes associated with self-discovery and -understanding. During her time travels, Dana learns more about who she really is and where she comes from. In the novel, in between the trips, there are occasional assertions about Dana's career as a struggling writer while working at a "*casual labor agency*" which she also calls a "*slave market*". (10) By describing the present-day Dana in detail, Butler helps to connect the present and the past and how she reacts to the challenges in the past in the antebellum South. She is described as an individual who holds "*marginal positions in society and [is] removed from the mainstream of daily life*". (11) As a middle class African-American woman, she also holds a marginal stand which is not acceptable or appreciated in the antebellum South. Yet, the contrast between the present Dana and the antebellum Dana emphasizes what she accomplishes as a central figure while operating in the alternative spaces that takes place in

the past. While she is in the alternative space of the antebellum South, Dana personally witnesses and experiences slavery, however, she survives with the knowledge and the information from her present time as well as the assistance and help of the other slaves.

Annis Pratt asserts that the portrayed characters like Dana, who are not included in communal mainstream, experience time and space in a different manner: “*Women’s fiction manifests alienation from normal concepts of time and space precisely because the presentation of time by persons on the margins of day-to-day life inevitably deviates from ordinary chronology*”. (12) Pratt believes that marginalized women need alternative time and space in order to manage their realities separately from the others. It is important to recognize that, as an Afrofuturist author, Butler provokes the contemporary race and gender issues related to African-American women by creating alternative considerations of space and time in the past. This use of in-between space and time renders it possible for Dana to charge herself to engage in the journeys that lead to her self-understanding. The main goal of the narrative is to provide the protagonist with the necessary space to engage on journeys without dealing with the limitations that occur with linear time.

MEANS OF SURVIVAL IN REEVALUATING HISTORY AND CREATING HISTORICAL MEMORY

At the very beginning of **Kindred**, Butler introduces a crisis to emphasize the immediate struggle of survival. Dana’s confrontation with unexpected threats to her life throughout the narrative enables the author to experiment with the concept of time and alternative spaces in uncommon ways, as well as explicitly consider the need to revisit the past to find out about alternative ways from which not only the individuals but also the communities manage to overcome the racist and sexist attitudes of whites. Butler uses the experimentation with time and space to uncover Dana’s access to knowledge and self-realization. Dana finds herself in situations where she must act accordingly to the past to survive both in the past and the present. By enabling her protagonist to return back to the past unintentionally, Butler asserts the significance of communal as well as individual reflection of going back and reevaluating the history as a way to create possible alternatives. The novel opens with a challenging sentence: “*I lost an arm on my trip home*” (13). In Dana’s situation, her trip does not take her to the past but rather transforms her into the present. The most significant aspect of her trip home is that it enables her to recall some

details from the past that affect her present life as well as her individual self. Robert Crosley in **Kindred**'s introduction to 1988 edition asserts:

The date of Dana's final return to Los Angeles is July 4, 1976, the bicentennial of the founding of the United States. Her fantastic journey becomes an occasion for meditating on American cultural history. What has been forgotten or trivialized or sentimentalized in the public celebrations of the past reemerges unvarnished in Dana's homecoming on the fourth of July. Dana comes back to southern California with a truer understanding of black history in America than the sanitized versions in the popular media had ever given her. (14)

Butler also uses time traveling to raise issues with the creation of historical memory. The first instance of it appears when Dana is drawn back to 1815 in order to save a young boy from drowning in a river in Maryland. After saving the boy's life, his father levels a rifle at her head and Dana suddenly finds herself back in her present time. Dana's expression of this first incident is: "*As real as the whole episode was, as real as I know it was, it's beginning to recede from me somehow. It's becoming like something I saw on television or read about—like something I got second hand*". (15) Even after experiencing the whole incident personally, she distances herself by comparing her experience to something on television. She does not want to make an immediate correlation between the past and herself. Through this incident, Butler draws parallelism how "*commercial modes of memory*"¹⁵ can cause individuals to distance themselves from past histories. Also, race and trauma/anxiety seem to be the ultimate uncanny elements that are revealed as the hidden fear that designates the individual and societal actions in the narrative.

It becomes inevitable for Dana to distance herself from past as the episodes become more frequent. After her first involuntary time travelling in which she saves Rufus' life for the first time and returns back to the present, she panics and fears since the reason for her travel is not specified and she can only conclude from the whole experience that fear is a driving force within this involuntary experience. Soon, Butler makes it clear that

¹⁵ In her article, "The Grim Fantasy" (2003), Lisa Yaszek uses the phrases such as "*commercial culture*" and "*commercial modes of memory*" to refer to the formation of desired and more utopian forms of American historical memory with the use of mass media.

Rufus' fear enables Dana's time travelling to the past and her own fear enables her to travel back to the present. However, understanding the reason for fear does not give Dana any control over her situation. At the beginning, Rufus is more careful about how he treats Dana since he realizes that he needs her to save his life, however, as time in the past progresses faster than the present, he becomes more adaptive of his environment and becomes less careful with his and Dana's well-being. As soon as Rufus understands Dana's purpose of visits, he becomes more careless with his actions. The presence of the forces that include Dana and Rufus into each other's lives also generate alternative spaces where Dana is not only out of her own time but also out of Rufus' time as well as representing a possible future that is beyond their understanding. Thus, traveling back and forth over time and space enables Butler's narrative to create more possible nonlinear, cyclic timelines repeatedly.

NONLINEAR/ CYCLIC MOVEMENT OF TIME/SPACE CONTINUUM

In Hurston's and Ellison's novels, the narratives include a cyclic movement, and without this cyclic motion, the brief instances that individuals experience in time would not be able to possess any meaning. This is the structure that is employed in Hurston's, Ellison's and Butler's novels. While Butler's protagonist Dana literally travels across different times and spaces to discover her past ancestry and, thus, her own self, Hurston uses this imaginary cyclic motion to provide meaning to Janie Mae's experiences. In *Their Eyes Were Watching God*, understanding life and self involves a mental journey going back to the past and coming forward to the present, and thus, realizing that the ending is only the actual beginning. To achieve this, Hurston uses storytelling and folktales. In between her storytelling, she also implicitly refers to real incidents that took place such as the Order of forty acres and a mule. Even though the Order was implemented only for a short period of time in American history, Hurston uses this fact to demonstrate how it may have changed the lives of African-Americans if the policy had been fully implemented in reality. Hurston has initiated the notion of reconstructing the past—which may have had significant effects on possible futures—but it did not include a literal time traveling. This concept constitutes one of the core proto-Afrofuturistic features of Hurston's novel as well.

Their Eyes Were Watching God presents an image of possible futures of tomorrow. Janie Mae's journey, both literally and figuratively, becomes more than an African-American woman's dreams and desires, and

Eatonville and the Everglades also become more than simple African-American communities. Hurston's proto-Afrofuturism enables Janie Mae to decolonize herself and imagine a better future in spite of the oppression and deprivations. Hurston challenges the formation of African-American reality through Janie Mae's journey across time and space—African-American spaces created by segregation—as well as experiences of white domination and African-American fanaticism. African-Americans, who ostensibly do not possess a future, resort to folklore to create a future that challenges the racial reality. The sentence: “*Ah done been tuh de horizon and back and now Ah kin set heah in mah house and live by comparisons*” is a proto-Afrofuturist statement in which the horizon reflects an alternative space that offers different possibilities. (16) Janie Mae can make comparisons since she has “*been tuh*” and “*back*.” This enables her to differentiate between the realities of West Florida, Eatonville and the Everglades. This enables her to determine her own future-oriented vision. At the end, she asserts that “*It's uh known fact, Pheoby, you got tuh go there tuh know there*”. (17) The intentional narration of her story revives new possibilities for her. Janie Mae experiences and recognizes the difficulty of achieving this potentiality. She directly indulges in African-Americans' wishes for a better life and future. Yet, she is anchored in the present and cannot experience more than her life span.

Similarly, Ellison enables future generations to imagine various possible futures that can occur with nonlinear time and space continuum. This is one of the key aspects that make **Invisible Man** become an interest for Afrofuturist thought that was not attainable in 1952. The narrator's hibernation period in the final alternative space in the novel enables the narrator to develop into a quasi-Afrofuturist—“*proto-Afrofuturist*”—writer. (18) After developing the ability to “*see around corners*,” the narrator starts to reconsider the past and present experiences that would help him plan the power networks that would push him towards a future that was not made for him. The reflective actions of the narrator's story illustrate a narrative like proto-Afrofuturists'—as in the definition of a narrative style provided by Ruth Mayer—that moves “*seamlessly back and forth through time and space, between cultural traditions and geographic time zones*”. (19) With the unnamed narrator's underground home that is mobilized through technology, the invisible man wraps himself around a new identity and—perhaps—to a completely new future which he fails to achieve. Towards the end of the novel, the narrator asserts: “*in spite of myself I've learned some things [...] A decision has been made. I'm shaking off the old skin [...] I'm coming out, no less invisible [...] but coming out nonetheless*”. (20) After his declaration, it is obvious that he still does not possess the necessary knowledge about what he should do when he gets out of his hibernation state: “[*I*]t escapes me. What do I really want, I've asked myself. Certainly not the freedom of a Rinehart or the

power of a Jack [the Brotherhood], nor simply the freedom not to run. No, but the next step I couldn't make, so I've remained in the hole". (21) In the end, he escapes possible imposed futures and survives "at the edge of revelation and at the edge of action" of his own development. (22) He is aware that he possesses a chance for a new future but, unlike the Afrofuturists, he is still not ready to announce it or take any action.

ALIENATION AND HOMELESSNESS WITHIN THE AFROFUTURIST PARADIGM

In an interview, Homi K. Bhabha explains what he thinks "home" as a concept has two aspects:

One—something to do with the normalized, the naturalized, the inevitable, the original. It's there—the "thereness" of your existence, even more than the "hereness" of your existence. It is always there [...] I understand this landscape. I know these people. I know the language, and so on [...] And the other, it seems to me, is the kind of Conradian idea that home is what you return to. So, there are these two moments of temporality, these two narrative moments—coming out of the home and somehow allowing yourself to imagine, whether you can or you can't, that you can go back: so emergence and return are complicit with the concept of home. (23)

In **Invisible Man**, there is the occurrence of emergence of a person's existence while he is in hibernation but there is no returning back to where the narrator comes from. Ytasha Womack states, no matter how far the text takes you, the "*Afrofuturist paradigm*" (24) includes the realization of everything starting at the place where you call home at the present time. The unnamed narrator in **Invisible Man** acknowledges the fact but chooses to wait to take action whereas Butler uses the same definition of the paradigm and bases Dana's journey between two of the places where she calls home. According to Yaszek, Afrofuturism is the result of "*the historical recovery projects*" (25) that has been pursued since the nineteenth century by especially the African originated authors and scholars. These projects often include the experiences of alienation and homelessness—that stem mostly from Afrodiasporic encounter—of African-Americans. Butler cultivates this idea of home and

homelessness/alienation¹⁶ as a part of reclamation and recovery of the past. In the Introduction of **Afrofuturism 2.0**, Afrofuturist Reynaldo Anderson asserts that one of the aspects of Afrofuturism is to question the “*possibilities for black female bodies historically represented as quintessentially other, abject, and alien*”. (26) The characters first need to lose their alienated state and find themselves to create alternatives for the future. Butler presents that the only way for Dana to find her true home and self is to go through the realities of African-Americans’ history personally.

In **Kindred**, the time spent in the past due to the travels increases with each episode. This aspect does not only help to reveal more about past histories but also helps to describe how the past affects Dana’s identity. Her first trip is portrayed in a matter of minutes, her second as hours and her third as days while the concept of time in 1976 hardly progresses at all. This unusual conception of time affects Dana to a degree that at some point in the narrative, she thinks of Weylin plantation as “*home*” (Butler, 2003:190). (27) Historically, the plantation is the home of the origin of her family, and thus, it is normal for her to feel safer due to the effects of her time travelling which automatically creates a double identity for Dana. In the episodes that take place in the past, she experiences almost everything an African-American can experience at the time except for rape. Butler specifically emphasizes that almost none of Dana’s previous knowledge about her real home becomes useful in the past which is also one of the reasons why Dana becomes more accepted of the plantation as her “*home*” after some time. She grows accustomed to the rules and learns to fit in to her best ability and that makes her become a part of the environment. However, at the end, she can never fully belong to the place and will always remain alienated.

In this sense, Hurston’s **Their Eyes Were Watching God** presents a prominent example for the alienated African-American woman who is in search of an idealized alternative space to decolonize her mind from the state of alienation since the plot of the novel describes Janie Mae’s self-journey to several alternative spaces¹⁷ that become home to her at some

¹⁶In Afrofuturism, the theme of alien and alienation is used commonly. Inspired by Mark Dery’s finding a semantic bond between the “*alien*” and the “*other*,” Ytasha Womack uses the dehumanization of Africans and compares Africans to alien abductees (2013). Being the Other, according to Womack, brings along an alienation for Africans that can be similar to being an alien abductee in another dimension, space or location.

¹⁷ In Afrofuturism, the self-journey is almost always followed by a physical journey to different spaces. This journey enables the characters to realize the fragmentation and the embracement of this fragmented self. In Nnedi Okorafor’s

points of her life. Hurston's Janie Mae also needs to visit places physically to discover the idea of home or alienation. Each settlement that she visits provides a different perspective of African-American life and history for her and, like Dana, Janie Mae also tries to fit in to her best ability. In Eatonville, for instance, she experiences the class difference among the African-Americans as the wife of the mayor of the town in contrary to Palm Beach where she is a forced visitor after the flood and witnesses the white mindset expressing explicit views on servitude and segregation against African-Americans. She also becomes a seasonal worker in the Everglades and finds a place for herself among the common folks. Janie Mae finds herself in the Everglades but soon finds out that the Everglades cannot form her "home" and that she needs another space to outdistance her alienation. All these different settings enable Janie Mae to realize the true concept of home in the proto-Afrofuturist paradigm sense. Contrary to Dana who lacks the feeling of really belonging to a place in a healthy manner at the end of the narrative, Janie Mae feels she belongs to her final place.

Through the unnamed narrator, however, Ellison observes the themes of homelessness and alienation address to the majority of the contemporary African-Americans:

Without light I am not only invisible, but formless as well; and to be unaware of one's form is to live a death. I myself, after existing some twenty years, did not become alive until I discovered my invisibility. Invisibility [...] gives one a slightly different sense of time, you're never quite on the beat. Sometimes you're ahead and sometimes behind. Instead of the swift and imperceptible flowing of time, you are aware of its nodes, those points where time stands still or from which it leaps ahead [...] That's what you hear vaguely in Louis' [jazz and blues] music. (28)

The narrator explains the state of not being able to fit and belong as an invisible individual because of the "different sense of time." It is only after his retreat to underground home that the narrator moves out of his mechanical stage and becomes a meddler who takes pleasure in diverting power from Broadway, which is thought to be the fortress of white American artistic culture, in order to empower his light and sound related

Afrofuturist trilogy, **Binti**, a similar journey of a young woman with ethnic background travelling across the galaxy only to acknowledge her differences and find her true self is experienced.

technologies. Coinciding with Afrofuturists that came later on, Ellison carefully uses the rhetoric of science fiction—especially the emphasis on technology—in order to stress on the Africans’ alienation from exonerated futures. The language he uses to define the students is “*robots*” with “*minds laced up*”. (29) Later in the novel, a black veteran calls the narrator as “*a walking personification of the Negative [...] mechanical man*”. (30) In the paint factory, the African-American worker defines himself as “*we the machines inside the machine*” (31) and the leaders of the Brotherhood, along with the group’s ideology, view the blacks as “*one step in the experiment*” (32) of renewing the community. The narrator’s record player expresses the invisible man’s new understanding of black invisibility. Thinking the ownership of one record player is not enough, he thinks about having four more record players connected to his original player.

The narrator’s underground space filled with light and sound technologies is a metaphor for the necessity of African-Americans to own a space, either physical or metaphysical, for self-discovery and fulfillment. Hurston also emphasizes the same metaphor in her novel while Butler’s **Kindred** breaks free from this understanding to prove that individuals can reach self-discovery without owning a space of their own. The selection of an underground manhole as home or the house that one feels the most oppression as alternative spaces can be regarded as a part of futuristic imagination since it reflects on the unexplored place that includes subhuman African-Americans as a primeval site of phobia. Ruth Mayer also asserts that the racially discriminated experience African-American culture have witnessed in the past orients them to “*concentrate on the fantasy spaces in-between and nowhere at all*”. (33) This fantasy space in-between, such as the underground manhole, benefits from the proto-Afrofuturist concepts to reproduce African-American spaces that traditional ways of reasoning may not distinguish them as real.

Butler uses time travel to create alternative spaces for the protagonist as a way to transform the protagonist in a space to revisit the past to accentuate the necessary means to survive within racial and gender-wise oppressions along with other challenges. She situates Dana in conditions that unleash her inner strength that support her emotional state as well as develop endurance to situations that are dangerous.

RESISTANCE AS A MEANS OF SURVIVAL

Dana cannot completely fit into the slave community in the past even though she possesses the knowledge of the present. According to Denea Stewart-Shaheed: “[B]y disrupting time, African American authors may introduce themes of agency, resistance, and spiritual liberation”. (34) The author tries to shed more light on the crucial past by enabling Dana to relive

Research in Social Sciences

the period of slavery, which is the space where resistance is generated initially. In his article titled, “The Social Origins of American Negro Art,” W. E. B. DuBois states that much of African-Americans were subjected to “*social compulsion*” which is

built on the sorrow and strain inherent in American slavery, on the difficulties that sprung from Emancipation, on the feelings of revenge, despair, aspiration, and hatred which arose as the Negro struggled and fought his way upward. Whenever a great mass of millions of men have such common memories and experiences they are bound sooner or later to express them. (35)

The most common way of expressing one’s feelings toward oppression is resistance. In **Kindred**, along with African-American resistance to an oppressive community, African-American female agency is also present as well. In **Their Eyes Were Watching God**, the idea of female agency is taken to a point of permission of the surrounding community. Such as in the incident of Joe’s death. The first act of Janie Mae is to take off her head scarf in front of the mirror and feel hopeful. But immediately after, she puts it back on and calls on to her neighbors to play the role of a sorrowed widow like it is expected from her. In **Kindred**, Dana’s distress following her first time travelling episode is made evident in her words: “*Maybe I’m just like a victim of robbery or rape or something—a victim who survives, but who doesn’t feel safe anymore*”. (36) Even though she calls herself a victim, she demonstrates a figure that is much stronger at the end. She eventually fails to deny degradation, however, she continues to resist and help others to resist the oppressive structures of the antebellum South. She constantly tries to figure out new ways to increase her agency throughout the novel whether it is to teach other slaves to become literate or stall Rufus so that Alice would have a head start if she chooses to run away.

When Rufus calls her nigger, she corrects him: “*I’m a black woman, Rufe. If you have to call me something other than my name, that’s it*”. (37) The protagonist becomes a figure for African-American women in the plantations and for the sexual and racial abuse they receive. Dana demonstrates resilience above common during her visits to the antebellum South and at the end, manages to survive despite all the hardship she experiences. Barbara Lewis asserts:

Butler crafts a character with dual status, one that steps in and out of the box. Dana is ordered around, made to say

master, sent to the fields, whipped, and faces down a gun, twice, but she can read and write, she can nurse and heal the sick, she doesn't age, and, on death's doorstep, she can flee to another time. (38)

Time travelling enables Dana to resist death and discover the durability of African-American women ancestors. The goal to survive allows Dana to adopt various roles and adapt to the changes in the oppressive structure. Following Dana and Kevin's trip back to the past, she says that they need to adjust themselves to social roles accordingly: "*We're going to have to fit in as best we can with the people here for as long as we have to stay. That means we're going to have to play the roles you gave us*". (39) In order for both to stay away from trouble, the couple acts out the role of a master and a slave.

While she is performing her act as a slave, she tries to survive using her education, literacy, and autonomous character. At this point, she still believes that she can prevent Rufus from turning into a character like his father. As the narrator, Dana asserts: "*I would try to keep friendship with him, maybe plant a few ideas in his mind that would help both me and the people who would be his slaves in the years to come*". (40) Using the prior knowledge from where she came from, the protagonist tries to enhance her and the surrounding African-American community's position by attempting to change Rufus' character and understanding of the African-Americans. However, when she tries to use her prior skills and education, her attempts are met with violence in the majority of the time. Dana thinks that she can educate the other slaves with her literacy skills to help them construct a better life for them. However, the passage following Tom Weylin's discovery of Dana's actions is a violent one:

Weylin dragged me a few feet, then pushed me hard. I fell, knocked myself breathless. I never saw where the whip came from, never even saw the first blow coming. But it came—like a hot iron across my back, burning into me through my light shirt, searing my skin [...] I screamed, convulsed. Weylin struck again and again, until I couldn't have gotten up at gunpoint [...] By then, I almost wanted to die. Anything to stop the pain. (41)

When she can no longer endure the pain, she vomits and returns back to her present time. Since pain is the only thing that enables her time travel,

she asserts: “Pain had never been a friend to me before, but now it kept me still. It forced reality on me and kept me sane”. (42) In a way, the pain proves Dana that history really occurred and her wounds and scars attest to that realization.

Just like Janie Mae’s remarks through the end of **Their Eyes Were Watching God**, Dana, too, “*been tuh de [past] and back and now [she] kin set heah in [her] house and live by comparisons*”. (43) The difference is that Dana literally goes back to the past and is able to make comparisons by actually living and experiencing. From an Afrofuturist standpoint, the past reflects an alternative space where she finds the opposite of contentment and acceptance but completed her journey with a stronger agency and identity. Dana experiences and recognizes the difficulty of achieving her potentiality. The events that Dana witnesses alter the function of space and time travels while she still tries to understand the reality of her experience with her husband, Kevin. Unlike Hurston’s and Ellison’s characters, they are able to make comparisons as well as connections between the realities of Maryland in the nineteenth century and Los Angeles in the twentieth century. This enables them to determine their own future-oriented visions. That is why it is necessary for them to go to Maryland and try to learn what happened following Dana’s and Rufus’ last encounter.

Similar to Dana, Hurston’s protagonist is ready “*for her great journey to the horizon in search of people*” (44) after Joe’s death. She wants to find a community where she can belong to. From a proto-Afrofuturistic perspective, after appeasing all of Joe’s wishes, Janie Mae experiences what Mark Dery describes as “*the estrangement that science fiction writers imagine*”. (45) In this marriage the cause of Janie Mae’s estrangement is Joe’s forceful acts of his own vision on her. Joe Starks becomes the colonizing factor of her mind and body. And it is only after his death that she can decolonize herself from his oppressive influences with a help of a new alternative space. On the contrary, the cause of Dana’s estrangement towards her own racial history is her own lack of knowledge. By actually visiting the past and experiencing the reality along with it, Dana becomes more aware not only of the people’s experiences but also her own cultural history.

At the end, Hurston asserts: “Here was peace. She pulled in her horizon like a great fish-net. Pulled it from around the waist of the world and draped it over her shoulder. So much of life in its meshes! She called in her soul to come and see”. (46) The passage is taken from a significant moment of Janie Mae’s story which signifies the role of alternative spaces in Hurston’s creation of her most-acclaimed character. The image of Janie Mae “pulling in her horizon [...] from around the waist of the world” reflects the novel itself and mirrors the horizon at the beginning which said to have “ships at

a distance have every man's wish on board". (47) Hurston comments that it is very difficult to attain the horizon, which is similar to colonialism, especially for the African-Americans due to their oppressive experiences in white dominated communities. Contrary to colonial discourse, Janie Mae's attempt to reach the horizon indicates her decolonization. As the novel progresses Janie Mae seeks opportunities and follows her dreams to a future horizon which has not been explored. This is a proto-Afrofuturistic characteristic to highlight the problems within African-American social experience. Missy D. Kubitschek argues:

Through Janie, Hurston merges the quest pattern with the Afro-American call and response to form a new experience, a group quest or ascent. *Their Eyes Were Watching God* intimates an Eatonville with Janie and a whole group of Pheobys growing 'ten feet tall,' traveling in company 'tuh de horizon and back,' ever constructing and renewing both individual and community. (48)

Kubitschek's comment emphasizes the pressure between the individuals and the community that guides a person's sense of who and where she is. This new statement for African-American women that calls for an action of liberation from domination, sexism, racism as well as the soul allows to place Hurston's novel within the proto-Afrofuturistic scope.

With the incident of the invisible man with Mr. Norton, Jim Trueblood, and the veterans in the Golden Day, Ellison also emphasizes, from a proto-Afrofuturistic perspective, that African-Americans cannot be designed to fit the already institutionalized visions of future of their surroundings because of their complicated historical and material connections. Prior to the incident, Mr. Norton calls the narrator his fate: "*I had a feeling that your people were somehow connected with my destiny [...] That has been my life's work, not my banking or my researches, but my first-hand organizing of human life*". (49) In the incident that led to the unnamed narrator's expulsion, the narrator destroys Mr. Norton's mirroring on the African-American life and culture as well as his future vision of submissive African-Americans when he introduced him to Jim Trueblood and the other local veterans, who are also the mental patients of a nearby asylum.

Through the unnamed narrator's humanism, **Invisible Man** establishes its proto-Afrofuturist aspect. The unnamed narrator's journey as a student in a segregated college in the south, a factory worker in a paint factory in New York and a member of the Brotherhood all proves his quest for a black future which he cannot succeed at the time. His efforts for self-realization

ends with disappointment as the dominant institutional powers treat him as *a tabula rasa* and reflect their own forced visions of the future on him, such as in the case of Mr. Norton telling the narrator: “*You are my fate, young man. Only you can tell me what it really is [...] Through you [...] I can observe in terms of living personalities to what extent my money, my time and my hopes have been fruitfully invested*”. (50) Thus, the African-Americans are treated as objects of an experiment that white domination reflects its biased future vision on. Mr. Norton is similar to the individuals behind the Brotherhood. The organization’s hypocrisy becomes evident as it, too, approaches the African-American members as resources rather than individual subjects. The Brotherhood’s biggest difference among the others is the use of so-called scientific and technological methods that only serve for the greater good of the group’s political agenda.

MASCULINIST TENDENCIES TOWARDS HISTORY

Technology in Afrofuturist works is among the key concepts for creating alternative pasts, presents, and futures while decolonizing one’s mind. In her article, Yaszek focuses on the women aspect of technology more heavily. She discusses that producing African-American women history enhanced with technology helps to enable different versions to “*masculinist approaches to history*”. (51) She tries to highlight the ways Butler “*participates in Afro-feminist projects to interrogate the relationship between historical memory and commercial culture by appropriating and adapting the commercial form of science fiction itself*”. (52) However, Butler also focuses on the inadequate effects of technology in African-American context. Just like Dana’s prior knowledge in advanced technology and history cannot help her in the antebellum South, she realizes that not all her knowledge was formed correctly. On her second trip to Maryland, Dana comes across some white patrollers assaulting an African-American slave who was leaving the plantation without permission to visit his family:

I could literally smell his sweat, hear every ragged breath, every cry, every cut of the whip. I could see his body jerking, convulsing, straining against the rope as his screaming went on and on. My stomach heaved, and I had to force myself to stay where I was and keep quiet. Why didn’t they stop! [...] I had seen people beaten on television and in the movies. I had seen the too-red blood substitute streaked across their back and heard their well-rehearsed screams.

But I hadn't lain nearby and smelled their sweat or heard them pleading and praying, shamed before their families and themselves. I was probably less prepared for the reality than the child crying not far from me. In fact, she and I were reacting very much alike. My face too was wet with tears.
(53)

Dana makes correlation between her experience and being an audience to a program on television. While she distances herself from the experience, she also realizes that the television programs in 1960s and 70s were inadequate in terms of preparing Dana for the things she had witnessed first hand.

The protagonists in all three novels cannot exceed their socio-economic status with the assistance of technology. Contrary to many white science-fiction characters such as German professor Otto Lidenbrock and his nephew Axel in Jules Verne's **Journey to the Center of The Earth** (1864), the access to technology often separates the characters from gaining greater social power and equal terms as a member of society. It is only after their separation from society that enables the protagonists to benefit from the technological developments and help them to transform their thoughts on alienation and racial visibility. In **Their Eyes Were Watching God**, Janie Mae has the most access to the developed technology when she is the wife of the mayor but does not have any access to it at all due to the repressive character of Joe, however, when she leaves all behind to work in fields with almost no access to any technology, she succeeds to find her self and establishes an autonomous place among the community. In "Some Questions and Some Answers," Ellison comments on the concept of the digital divide and how it has been used to hold the Africans back. However, he evaluates that things have changed and technology is the key that helps to secure a better position for the African-Americans within the society:

It is precisely technology which promises [Africans] release from the brutalizing effects of over three hundred years of racism and European domination. Men cannot unmake history, thus it is not a question of reincarnating those cultural traditions which were destroyed, but a matter of using industrialization, modern medicine, modern science generally to work in the interest of these peoples rather than against them. Nor is the disruption of the past a totally negative phenomenon; sometimes it makes possible a

Research in Social Sciences

modulation in a people's way of life that allows for a more creative use of its energies. (54)

While Ellison stresses upon the importance of technological developments and the importance of being up-to-date, his main character fails to use the technology to his own benefit. Only after he retrieves to underground that the narrator begins from the start and works his way out with the technology without the oppressive and dominant white culture. Prior to his retrieval in the manhole, the invisible man is rather a tool instead of an operator of technology. The veteran in the brothel is the first person to announce the narrator as a robot or rather a mechanical man:

He registers with his senses but short-circuits his brain.
Nothing has meaning. He takes it in but he doesn't digest it.
Already he is—well, bless my soul! Behold! A walking
zombie! Already he's learned to repress not only his
emotions but his humanity. He's invisible, a walking
personification of the Negative, the most perfect
achievement of your dreams, sir! The mechanical man! (55)

The veteran criticizes the narrator for being what the whites hope African-Americans to be: "*The mechanical man.*" Referring to the motionless state, he associates the young narrator with a zombie who does not possess any proper emotions or ideas. He views the narrator as the live "*personification of the Negative*" just like the common prejudiced view that beholds the digital divide that associates backwardness with blackness. In an event for his science fiction book, **The Water Knife**, Paolo Bacigalupi argues that Afrofuturism "*hunts for the techno-fix, not the social-fix*". (56) It is possible to examine the consequences of technological developments and how the characters in the novels portray the idea of development and progress in the presence of an alternative space. The point that separates Hurston's and Ellison's novels from contemporary Afrofuturist novels, according to Bacigalupi's definition, is the fact that they also focus on the social fixation of society. Afrofuturist scholars argue the improvement of the "*social-fix*" needs the accompaniment of technological developments. If not, it predicts that science will continue to be enslaving.

The mechanical behaviors of **Invisible Man**'s narrator related to the technological discourse of the book are connected with the oppression of the visual technologies. One incident would be the time after the narrator

moves to the north. In a created alternative space, he spends a lot of time thinking about adjusting himself both psychologically and physically in order to fit the accepted stereotypes of Hollywood that are associated with success, fame, and wealth: “*I imagined myself making a speech and caught in striking poses by flashing cameras, snapped at the end of some period of dazzling eloquence [...] I would hardly ever speak above a whisper and [...] I would be charming. Like Ronald Coleman*”. (57) Following his experiences, he realizes that reality is much more different than portrayed on television. After comprehending the importance of refusing the realities that are brought by mass production, he becomes enlightened of its treacherous effect on the African-Americans. It is only after his retreat to underground that the narrator moves out of his mechanical stage and becomes a meddler who takes pleasure in diverting power from Broadway. During his hibernation, similar to Afrofuturists, Ellison focuses on technological developments as a way for conciliation of the “*digital divide*” issue. (58) Alondra Nelson believes with the involvement of African-Americans’ authorial bodies with technology and media, Afrofuturism can help to balance the digital divide. Butler is also interested in creating a field for Africans that is based heavily on technology, similar to what Nelson argues on.

INVOLVEMENT OF SURROUNDING COMMUNITIES

For the invisible man, the surrounding communities always have negative impact on the protagonist without differentiating among the race. So, the only solution for the narrator is isolation. Butler’s novel, on the other hand, demonstrates the ways Butler creates alternative spaces, especially, for African-American women and highlights the importance of Dana’s survival depending on the survival of her respective community. In the forced situations, Dana discovers the need of her community in the essence for surviving in the past and reaching to a realization about herself. Throughout the narrative, Dana acknowledges the significant place of community in survival and how that communal involvement enables people to develop as individuals.

Not being able to avoid violence even with the prior knowledge from the future, Dana takes refuge among the slave community within Weylin plantation. In her first encounter with Alice, who is her great-grandmother in reality, she believes that Dana can take “*refuge*” (59) in Weylins’ plantation. According to Angela Davis, “*if resistance was an organic ingredient of slave life, it had to be directly nurtured by the social organization that the slaves themselves improvised*”. (60) Butler’s positioning Dana in the antebellum South creates an alternative space where Dana experiences a type of oppression that she would not be able to

in her own time. Experiencing such oppression helps her to develop a resistance that she would not normally be able to develop if she had not experienced such space. Surrounding slave community that eventually becomes like an adopted family as well as her refuge from the realities of slavery plays a crucial part within the development of her resistance. In a moment of despair, Dana states:

Sarah and Carrie were alone when I went in, and I was glad of that. Sometimes old people and children lounged there, or house servants or even field hands stealing a few moments of leisure. I liked to listen to them talk sometimes and fight my way through their accents to find out more about how they survived lives of slavery. Without knowing it, they prepared me to survive. But now I wanted only Sarah and Carrie. I could say what I felt around them, and it wouldn't get back to either of the Weylins. (61)

It is important to emphasize that Dana can find solace only among some of the members of the slave community. Butler does not try to romanticize the communal relationships among the slave community. She portrays all dimensions of the antebellum South from the African-American perspective and adds Dana's prior knowledge from the future to equip her with the necessary tools for resistance and survival. As the places of the birth of resistance, Butler emphasizes on the ideas of resistance that stem and the collectivity that is visible among the slave community. Butler's main aim at placing Dana in such violent situations may occur from the desire to visualize and evaluate the emotional growth of the protagonist from the beginning until the end. This way, the writer can assign significant roles to the African-American characters within the novel. Dana's journey becomes the path of a transitive search toward understanding one's self, identity as well as the past. When Dana says "*Pain dragged me back to consciousness*" (62), she discloses that in order to arrive at the point of self-understanding and the necessary knowledge, one needs to overcome and survive the challenges and obstacles along the journey.

Another reason for Butler to place Dana in such brutal situations is to emphasize the significance of not forgetting and reevaluating the past histories not only individually but also communally. Even though Dana is the protagonist, the other characters also play crucial roles and assume essential places within the narrative especially in the revisiting of the past. This aspect of the novel leads to Butler's focus on the significance of the community in survival and understanding the self. The surrounding

community in the past also includes Dana's distant relatives including her great-grandfather and the slave owner, Rufus, and her great-grandmother and supposedly a free slave, Alice. When she questions her reasons for travelling the past involuntarily, she asserts: "*Was that why I was here? Not only to insure the survival of one accident-prone small boy, but to insure my family's survival, my own birth*" (63). She realizes that she needs to survive herself in order to assure the survival of Rufus, her entire familial line from her mother's side as well as her very own existence. Within this difficult journey, her surrounding community—besides her blood relatives—helps her to achieve her goal of survival. By encountering and working with the other African-American slaves in the plantation, Dana becomes aware of a different kind of community that eventually helps her to find the necessary strength to continue experiencing her violent journey that includes physical and mental oppression and return back to her home in the present time.

Alice's sufferings that include sexual abuse and physical violence originate because of Rufus' affection for her. In the course of the narrative, this enables Dana and Alice to form a special bond. Dana comments on the issue as "*there was no shame in raping a black woman, but there could be shame in loving one*". (64) When Alice and her husband, Isaac, decide to run away together Rufus releases the dogs that almost kill Isaac and capture Alice. When she arrives home in a wagon, she is "*bloody, filthy, and barely alive*" due to the attack. (65) Dana becomes as a substitute mother for Alice while healing her and even Alice calls Dana "*Mama*" (66) at some point. As Alice gets well with the help of Dana's care, she also begins to question and remember what had happened to her and Isaac. As a former free African-American, it is even more difficult for Alice to accept and adjust to her new state of enslavement. Alice begins to accuse Dana because she helped her heal and did not tell her the truth sooner: "*'Doctor-nigger,' she said with contempt. 'Think you know so much. Reading-nigger. White-nigger! Why didn't you know enough to let me die?'*" (67) Since Dana and Rufus' relationship has not been witnessed before, her status among the community bears controversial ideas. To Alice, Dana is more white than African-American: "*You always try to act so white. White nigger, turning against your own people*". (68) Alice's accusation mainly originates from her personal negative feelings toward Dana. In the article titled "Exorcizing the Past: The Slave Narrative as Historical Fantasy," Sarah Wood argues against Alice and writes: "*Dana does not meekly accept the position prescribed for her by slavery*". (69) It seems that Dana tries to apply her knowledge from the future for not only her sake but also for the African-American slave community's sake instead of trying to assume a white identity. Alice also realizes her unfair treatment of Dana and admits: "*I get so mad I can taste it in my mouth. And you're the only one I can take it out on—the only one I can hurt and not be hurt back*". (70) Their

Research in Social Sciences

connection develops even further when Alice shows Dana her letters that Rufus allegedly sent to Kevin, who did not know that Dana had travelled back to the past and was trying to reach him. Upon finding out Alice's suicide in her final episode, Sarah describes them as sister-like: "*You sure fought like sisters... Always fussin' at each other, stompin' away from each other, comin' back. Right after you left, she knocked the devil out of a field who was runnin' you down*". (71) The novel emphasizes the significance of the assistance among the African-Americans. Butler also underscores that this spiritual female bonding also acts as a means for a survival mechanism.

The narrative also describes a female betrayal among the slave community when Liza informed Tom Weylin on Dana's escape. However, this betrayal has some consequences among the community. Missy Dehn Kubitschek argues that "*Kindred does not romanticize the solidarity of the slave community*". (72) Alice, Tess, and Carrie punish Liza for what she has done to their surrogate sister. This passage about Liza's betrayal constitutes the realistic aspect of the internal divisions among the African-American slave communities in the antebellum South. Alice receives hostile treatment from the fellow African-Americans in the plantation as a result of her involuntary connection with Rufus. Dana also becomes a subject of the same treatment because she is assumed to take a submissive role:

I went into the cookhouse and the young man who had his mouth open to speak closed it quickly, looking at me with open hostility. The old man simply turned his back. I'd seen slaves do that to Alice. I hadn't noticed them doing it to me before. Suddenly, the cookhouse was no more comfortable than Alice's cabin had been. It might have been different if Sarah or Carrie had been there, but they weren't. I left the cookhouse and went back toward the main house, feeling lonely. (73)

The African-American slaves exclude both Dana and Alice because of the connection they have formed with Rufus. In her book about African-American women slaves in the southern plantations, Deborah White also emphasizes that even though the relationship between African-American women was mainly structured on gender bonding and collaboration, "*female-to-female conflict*" (74) among the women slaves were also visible. It is not Butler's aim of demonstrating an idealized version of the slave community, instead, she reveals the complex structuring and

dynamics of the African-American slave community that includes cultural, economic and speculative aspects.

The special connection between Alice and Dana is not only felt by themselves but also felt by the others around them as well. However, Rufus' interconnection between the two women is described more than just believing it to be a resemblance. For instance, when Rufus cannot find either of them around, he keeps searching and when he finds them together, he is satisfied: "*Behold the woman [...] You really are only one woman. Did you know that?*". (75) Alice's reaction to Rufus' comment is much more concerned. She says: "*I know what he means. He likes me in bed, and you out of bed, and you and I look alike if you can believe what people say [...] [A]ll that means we're two halves of the same woman—at least in his crazy head*". (Ibid) This passage also foreshadows the last encounter of Dana and Rufus. His obsession comes to a point that Rufus does not hesitate to attempt to rape Dana. Dana has no choice but to stab him in order to resist his assault. The consequence of Dana's resistance leads her to lose an arm while traveling back to the present for the last time. Dana's marked body signifies the African-Americans' buried history. Dana's loss also shows that the cultural trauma caused by the colonial oppression of slavery still exists within the generations who did not experience slavery directly. Losing her arm after the final episode cannot be compared to the changes in her existing conscious experiences throughout the novel, as if the novel stands as a warning of the consequences one needs to face as the price of forgetting one's past history. At the end, Dana possesses a memory that cannot be forgotten mainly because of the marks it has left on her body.

CONCLUSION

In the proto-Afrofuturist novels of Hurston and Ellison, the authors experience with a theme that blends the nonlinear time and space continuum with lighter additions in the narratives through figurative time travelling, in *Kindred*, however, the use of technology and surrounding communities to create alternative spaces that help the protagonist to decolonize her mind is the central focus of the narrative. While the physical time travelling enables the main character to gain much more understanding of both the past and the present, the use of technological developments as a tool does not lead a direct path to autonomy. Furthermore by adapting such arguments within the text, Butler challenges the science-fiction genre's white male domination and unveils the effects of having an alternative space along with self-conscious bodies with advanced oratory skills for African-Americans.

The analysis of alternative space use in all three novels has shown that while enabling the protagonists to have an autonomous understanding of

the self as well as the surrounding communities, the created literal and figurative spaces do not always provide positive experience. This realistic aspect of the spaces enables protagonists to eventually have a healthy fragmentation. The fragmentation is described in rather psychological terms in the proto-Afrofuturistic novels. And it evolves into literal fragmentation in the Afrofuturistic novel of Butler. With the inclusion of alternative spaces that help protagonists to express themselves, the analysis has focused on the decolonization of protagonist's mental and physical beings as African-American individuals, especially the women. The use of Soja's spaces that are more related to the social construct of society and Bhabha's space of enunciation for the individualistic aspect of the protagonists' characters, the study has focused on how spaces affect the perspective of the African-American individuals of not only themselves and their own race but of the white domination and race as well.

The chapter has also highlighted the use of technology in the novels. In proto-Afrofuturistic novels, technology is still not fully compatible with the African-Americans. The digital divide is stressed and the only way to overcome the difficulties and operate with technology with success is through the isolation from the surrounding communities. In Afrofuturism, on the other hand, African-Americans succeed at avoiding the digital divide and can work with technology for their own needs and improvements. Even though it was not so from the beginning, technology has become the strongest tool for Afrofuturists to create alternative pasts, presents and futures for the African-Americans. Contrary to the generalized assumption that was not feasible until the 1950s-60s, Afrofuturists, such as Butler, highlight the inevitability of technology in today's and tomorrow's world and how it is a necessity for African-Americans to cope with the technological developments in order to decolonize themselves from the dominant white culture.

This chapter asserts that Hurston's and Ellison's proto-Afrofuturistic novels lack the appropriate use of technology. The analysis has addressed how Hurston favors conceivableness over technological progress within her portrayal of African-American spaces among white dominated world. In Hurston's novel, the plot includes very little technological input in the African-American settlements in the South of the US in 1920-30s. Instead, the novel includes the use of storytelling and imagination to further advance the African-American circumstances. At one point in the narrative, Janie Mae becomes a master in telepathic communication. This skill allows her to see the thoughts of the others including her husband Joe. She uses her newly acquired sensibility to reveal her husband's mental oppression on her and the surrounding community that includes the town's people. The realization enables her to stray away from the psychological effects of Joe's colonization of her mind. Once she becomes aware of how

her husband's thoughts really operate, she learns not to take an offensive stance. Through the use of folklore and storytelling in Eatonville and the Everglades, Hurston presents a vernacular technology that defines the traditional experience of African-Americans as part of a networked consciousness which can be associated with the concepts of W.E.B. DuBois' nation within a nation and Frantz Fanon's double-voicedness.

Ellison's novel, on the other hand, includes many technological details which the unnamed narrator has failed to operate with. The technology seems to be not compatible with the African-Americans in the white dominated society in the 1950s. The unnamed narrator gains the autonomy and the skills to use technology to his own benefit only after his isolation from society. Isolation from society in an alternative space gives the narrator a sense of liberty and strength to overcome the difficulties of outside. Living underground presents him with endless possibilities that would be hard to implement in reality such as, wiring the entire ceiling, the walls, and, possibly, the entire floor.

Living underground helps him gain a new perspective that enables him to realize various aspects of the Afrodiasporic existence and the complicated connections of strings that are closely associated with the American reality. The underground place acts as if it is a spaceship or a time travel booth that enables him to live outside of the ordinary reality. Precisely what Kodwo Eshun calls ideal subject for Afrofuturism, the unnamed narrator starts to get exposure to various forms of consciousness that is thought to be the beginning towards the formation of an improved, equalitarian, and multiracial future.

The analysis has highlighted the aspects that differentiate between the proto-Afrofuturistic and Afrofuturistic works. In **Kindred**, Butler's using time travel and mixing genres enable her to create a narrative that can move across time and space while exceeding the limitations of the genres. The novel includes a detailed overview of the past, the twentieth century's present and a brief view of possible futures. The advantage of writing in Afrofuturism that includes other genres presents itself as having a less restricted area to construct a narrative on. By positioning an African-American woman protagonist as the questing figure who travels across time and space to cure the cultural memory loss on African-American heritage, Butler creates a space in the narrative that she can openly discuss and reevaluate the racial and sexual oppression along with domination in American societies in various times and spaces. She weaves the past and present with slave and historical narratives along with fantasy, speculative fiction, and science fiction aspects of Afrofuturism. Creating a narrative that connects various genres together allows a platform for a broader debate on the issues raised by the author.

The chapter also stresses upon mainly the negative impacts of the surrounding communities in the proto-Afrofuturistic novels (with the exception of the Everglades in **Their Eyes Were Watching God**). The Everglades in Hurston and the slave community in Weylin plantation in Butler both help the protagonists find solace and comfort with their own selves. These surrounding communities empower the women protagonists' assertion of their own identities and become more autonomous. In the Everglades, the focus of the narration is on the whole of the community which consists of migrant workers. In the slave community of the antebellum South, however, Butler focuses specifically on individual slaves. She focuses on how each of the slaves affects the protagonist's growth closely.

REFERENCES

- (1) Armitt, Lucie: "Space, Time, and Female Genealogies: A Kristevan Reading of Feminist Science Fiction," **Image and Power: Women in Fiction in the Twentieth Century**, Eds. by Sarah Sceats and Gail Cunningham, London: Longman, 1996, pp.51-61.
- (2) Friend, Beverly: "Time Travel as a Feminist Didactic in Works by Phyllis Eisenstein, Marlys Millhiser, and Octavia Butler," **Extrapolation**, Vol.XXIII, No:1, 1982, pp.50-55.
- (3) Sargent, Pamela: "Introduction: Women and Science Fiction," **Women of Wonder: Science Fiction Stories by Women about Women**, Ed. by Pamela Sargent, New York: Vintage Books, 1975, pp. viii-lxiv.
- (4) Butler, Octavia: "An Interview with Octavia E. Butler," **Callaloo**, Ed. by Charles H. Rowell, Vol.XX, No:1, 1997a, p.51.
- (5) Soja, Edward J.: "Interview with Edward W. Soja: Thirdspace, Postmetropolis, and Social Theory," **Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory**, Ed. by Christian Borch, Vol.III, No:1, 2002, p.119.
- (6) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.1053.
- (7) Bhabha, Homi K.: **The Location Of Culture**, London, Routledge, 1994, p.55.
- (8) Soja, Edward J.: "Interview with Edward W. Soja: Thirdspace, Postmetropolis, and Social Theory," **Distinktion: Scandinavian**

- Journal of Social Theory**, Ed. by Christian Borch, Vol.III, No:1, 2002, p.114.
- (9) Barr, Marleen S.: **Alien to Femininity: Speculative Fiction and Feminist Theory**, New York: Greenwood Press, 1987, p.40.
- (10) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.52.
- (11) Barr, Marleen S.: **Alien to Femininity: Speculative Fiction and Feminist Theory**, New York: Greenwood Press, 1987, p.40.
- (12) Pratt, Annis, Barbara White, Andrea Loewenstein, Mary Wyer: **Archetypal Patterns in Women's Fiction**, Bloomington: Indiana University Press, 1981, p.11.
- (13) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.9.
- (14) Crosley, Robert: "Introduction," **Kindred**, Boston: Beacon Press, 1988, p.xix.
- (15) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.17.
- (16) Butler, Octavia E.: "The Evening and the Morning and the Night," **Dark Matter: A Century of Speculative Fiction from the African Diaspora**, Ed. by Sheree R. Thomas, New York, Warner Books, 2000, p.182.
- (17) Butler, Octavia E.: "The Evening and the Morning and the Night," **Dark Matter: A Century of Speculative Fiction from the African Diaspora**, Ed. by Sheree R. Thomas, New York, Warner Books, 2000, p.183.
- (18) Yaszek, Lisa: "An Afrofuturist Reading of Ralph Ellison's *Invisible Man*," **Rethinking History**, Vol.IX, No:2/3, June/September 2005, p.309.
- (19) Mayer, Ruth: "Africa as an Alien Future: The Middle Passage, Afrofuturism, and Postcolonial Waterworlds," **Amerikastudien/American Studies**, Vol.XLV, No:4, 2000, p.557.
- (20) Ellison, Ralph: **Invisible Man**, New York: Random House, Inc., 1995, pp.579-581.
- (21) Ellison, Ralph: **Invisible Man**, New York: Random House, Inc., 1995, pp.574
- (22) Yaszek, Lisa: "Afrofuturism, Science Fiction, and the History of the Future," **Socialism and Democracy**, Vol.XX, No:3, 2006, pp.44.
- (23) Bhabha, Homi K.: "Homi K. Bhabha in Interview with Klaus Stierstorfer on 'Diaspora and Home,'" **Diasporic Constructions of Home and**

Research in Social Sciences

- Belonging**, Eds. by Florian Kläger & Klaus Stierstorfer, Berlin: Walter de Gruyter GmbH, 2017, pp.11-21.
- (24) Womack, Ytasha L.: **Afrofuturism: The World Of Black Sci-Fi And Fantasy Culture**, Chicago: Lawrence Hill Books, 2013, p.1.
- (25) Yaszek, Lisa: "Afrofuturism, Science Fiction, and the History of the Future," **Socialism and Democracy**, Vol.XX, No:3, 2006, pp.299.
- (26) Anderson, Reynaldo, Charles E. Jones: **Afrofuturism 2.0: The Rise of Astro-Blackness**, 2016, p. xv.
- (27) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.190.
- (28) Ellison, Ralph: **Invisible Man**, New York: Random House, Inc., 1995, p.8.
- (29) Ellison, Ralph: **Invisible Man**, New York: Random House, Inc., 1995, p.36.
- (30) Ellison, Ralph: **Invisible Man**, New York: Random House, Inc., 1995, p.94.
- (31) Ellison, Ralph: **Invisible Man**, New York: Random House, Inc., 1995, p.217.
- (32) Ellison, Ralph: **Invisible Man**, New York: Random House, Inc., 1995, p.350.
- (33) Mayer, Ruth: "Africa as an Alien Future: The Middle Passage, Afrofuturism, and Postcolonial Waterworlds," **Amerikastudien/American Studies**, Vol.XLV, No:4, 2000, p.556.
- (34) Stewart-Shaheed, K. Denea: "Re-Remembering Blackness in the Neo-Slave Writings of Octavia Butler and Zora Neale Hurston," **Reclaiming Home, Remembering Motherhood, Rewriting History: African American and Afro-Caribbean Women's Literature in the Twentieth Century**, Eds. by Verena Theile and Marie Drews. UK: Cambridge Scholars, 2009, p.235.
- (35) DuBois, W.E.B.: "The Social Origins of American Negro Art," *Modern Quarterly* 3, 1925, p.53.
- (36) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.17.
- (37) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.25.

- (38) Lewis, Barbara: "Antebellum Revisitations: Insurrectionary Interventions in *Kindred* and *Sally's Rape*," **Revisiting Slave Narratives II**, Ed. by Judith Misrahi-Barak. Montpellier, France: Presses Universitaires de la Méditerranée, 2007, p.302.
- (39) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.65.
- (40) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.68.
- (41) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.107.
- (42) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.113.
- (43) Hurston, Zora N.: **Their Eyes Were Watching God**, New York: HarperCollins Publishers Inc., 2000, p.182.
- (44) Hurston, Zora N.: **Their Eyes Were Watching God**, New York: HarperCollins Publishers Inc., 2000, p.106.
- (45) Dery, Mark: "Black to the Future: Interviews with Samuel R. Delany, Greg Tate, and Tricia Rose," **Flame Wars: The Discourse of Cyberculture**, Ed. by Mark Dery, Durham, Duke University Press, 1994, p.212.
- (46) Hurston, Zora N.: **Their Eyes Were Watching God**, New York: HarperCollins Publishers Inc., 2000, p.227.
- (47) Hurston, Zora N.: **Their Eyes Were Watching God**, New York: HarperCollins Publishers Inc., 2000, p.1.
- (48) Kubitschek, Missy Dehn: "'Tuh de Horizon and Black': The Female Quest in Their Eyes Were Watching God," **Black American Literature Forum**, Vol.XVII, No:3, 1983, p.114.
- (49) Ellison, Ralph: **Invisible Man**, New York: Random House, Inc., 1995, pp.41-42
- (50) Ellison, Ralph: **Invisible Man**, New York: Random House, Inc., 1995, pp.42-45.
- (51) Yaszek, Lisa: "'A Grim Fantasy': Remaking American History in Octavia Butler's *Kindred*," **Signs**, Vol.XXVIII, No:4, 2003, p.1055.
- (52) Yaszek, Lisa: "'A Grim Fantasy': Remaking American History in Octavia Butler's *Kindred*," **Signs**, Vol.XXVIII, No:4, 2003, p.1054.
- (53) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.36.

Research in Social Sciences

- (54) Ellison, Ralph: **Shadow and Act**, New York: First Vintage International Edition, 1995b, p.264-265.
- (55) Ellison, Ralph: **Invisible Man**, New York: Random House, Inc., 1995, p.94.
- (56) Taylor, Jason: "Author Paolo Bacigalupi On Optimistic Science Fiction," **News & Promotions**, June 1, 2015, (Online)
<http://www.newsandpromotions.com/author-paolo-bacigalupi-on-optimistic-science-fiction>, 2 Feb 2018.
- (57) Ellison, Ralph: **Invisible Man**, New York: Random House, Inc., 1995, p.164.
- (58) Nelson, Alondra: "Introduction: Future Texts," **Social Text**, Vol.LXXI, No:2, Summer 2002, p.1.
- (59) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.37.
- (60) Davis, Angela: "Reflections on the Black Woman's Role in the Community of Slaves," **Words of Fire: An Anthology of African-American Feminist Thought**, Ed. by Beverly Guy-Sheftall. New York: The New Press, 1995, p.204.
- (61) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.94.
- (62) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.43.
- (63) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.29.
- (64) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.124.
- (65) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.146.
- (66) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.153.
- (67) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.160.
- (68) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.165.
- (69) Wood, Sarah: "Exorcizing the Past: The Slave Narrative as Historical Fantasy," **Feminist Review**, Vol.LXXXV, 2007, p.89.
- (70) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.168.
- (71) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.250.
- (72) Kubitschek, Missy Dehn: **Claiming the Heritage: African-American Women Novelists and History**, Jackson: University Press of Mississippi, 1991, p.31.

(73) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.220.

(74) White, Deborah G.: **Ar'n't I a Woman? Female Slaves in the Plantation South**, New York: Norton, 1985, p.133.

(75) Butler, Octavia: **Kindred**, Boston: Beacon Press, 2003, p.228.

Patentli Ürün: Besin Değeri Yüksek Tarhana Yapılanması

Aysun GARGACI KINAY¹

GİRİŞ

Ülkemizde birçok kişinin beslenmesinde ve sofralarında önemli bir yeri olan tarhana çorbası; ekonomik olması, raf ömrünün uzun olması, hazırlama ve pişirme kolaylığı ve insanlar tarafından istenilen bir lezzete sahip olması sebebiyle çocuk ve yetişkinlerin beslenmelerinde sıklıkla kullanılmaktadır (Değirmencioğlu ve ark., 2005, Koca ve ark., 2002, Çopur ve ark., 2001, Dağlıoğlu 2000, Erdem 2008). Orta Asya'ya yerleşen Türkler tarafından üretildiği ve buradan da Anadolu, Balkanlar ve bazı Avrupa ülkelerine gittiği bilinen, geleneksel fermente bir gıda maddesidir (Dağlıoğlu, 2000). Hançer (2010), genel olarak yoğurt, buğday unu, soğan, domates ve biber, tuz,, bitkisel ürünler ile yoğurulan hamurun fermente edildikten sonra kurutulması, öğütülmesi ve elenmesi ile elde edilen bir besin maddesi olduğunu bildirmiştir. Ürdün, Suriye, Filistin, Lübnan ve Mısır'da "Kishk", İran ve Irak'ta "Kushuk", Yunanistan'da "Trahanas", Finlandiya'da "Talkuna", ve Macaristan'da "Thanu" adıyla bilinen tarhananın genel bileşim aynı kalırken, bazı bölgelerde içine süt, mercimek, nohut, mısır unu, soya fasulyesi ve yumurta gibi gıdaların eklendiği bildirilmiştir (Dağlıoğlu, 2000). Tarhana genel olarak çiğ ve pişmiş olmak üzere iki farklı şekilde hazırlanır. Çiğ tarhanada, ilave edilmesi düşünülen sebzeler yıkanıp doğrandıktan sonra yoğurt ve un ilavesi ile hamur haline getirilir ve fermantasyona bırakılır. Pişmiş tarhanada ise sebzeler yıkandıktan sonra haşlanır, püre haline getirilir, yoğurt ve un ilavesinin ardından yine fermantasyona bırakılır (Dayısoylu ve ark., 2002). Genel anlamıyla gıdaların zenginleştirilmesi; gıdaların besin ögesi veya öğelerinin miktarlarını artırarak hedef grupta besin ögesi alımını artırmak amacıyla yapılan uygulamalardır (Aslan ve Köksel 2003). Temelde aynı unsuru içeren bazı tanımlardan bahsetmek gerekirse; "onarım (restorasyon)" işlenmiş gıdalarda bulunan ve işleme esnasında kayba uğrayan besin öğelerinin, ilk haldeki değerlerine yakın olacak şekilde gıdaya geri kazandırılması anlamına gelmektedir. "zenginleştirme" ise; geri kazandırma işinin bazı besin öğeleri adına, gerçek değerlerinin üzerine çıkartacak şekilde yapılmasıdır (Özçelik 2008). Gıdaları zenginleştirme çalışmalarında ürünlere vitaminler, mineraller, aminoasitler vb gibi birçok çeşitli besin öğeleri ilave edilmekte ve ürünler daha fonksiyonel hale getirilmektedir (Erdem 2008). Günümüzde pek çok araştırmacı, halihazırda bulunan gıdaların besin içeriğini ve kalitesini artırıcı, kullanımı kolay ve raf ömrü uzun ürünler geliştirme konularında çalışmalar yapmaktadır. Gıda çeşitliliğinin ana kaynağı kültürel ve yöresel ürünlerdir ve bu ürünlerin üretimini gerçekleştirmek, sevilen bir ürün

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü , agargaci@sinop.edu.tr

haline getirmek, ulusal ve uluslararası alanda kullanılabilirliğini arttırmak bu çalışmanın temel konusudur.

YÖNTEM

Temel malzeme olarak domates, soğan, sarımsak yeşilbiber, kırmızıbiberin, beyaz etli (levrek) balıklar kullanılmıştır. İç organları ve pulları temizlenen balıklar haşlanmış ve içerisine kılçık ya da pul karışmaması için tülbentten süzölmüş ve balık suyu elde edilmiştir. Elde edilen balık suyuna tarhana sebze ve otları eklenmiş ve püre haline getirilerek soğumaya bırakılmıştır. Süzme yoğurt ve un ilave edilerek hamur haline getirilen tarhanalar ve kurutma fırınında kurutulması şeklinde üretim adımlarını içermektedir.

1 kg iç organları çıkarılmış levrek, 4 lt su içerisinde haşlanır ve süzölür. Elde edilen su, 1 kg domates, yarım kg soğan, 1 baş sarımsak 5 adet yeşil ve 5 adet kırmızı biber ilave edilerek sebzeler yumuşayana kadar kaynatılır ve mutfak robotu ile püre haline getirilir, içerisine 2 çorba kaşığı tuz, 1 kg süzme yoğurt ve 1 kg un ilave edilerek hamur haline getirilir. Ufak parçalara ayrılarak, fırında ortalama 50 C 'de kurutulmaya bırakılır. Kuruyan tarhanalar eleklerden geçirilerek toz haline getirilir ve bez torbalar içerisinde buzdolabında saklanır.

Ürünler genel beğeni özellikleri, tat, renk ve gevreklik bakımından hedonik beğeni ölçeği (Amerine ve ark., 1995) modifiye edilerek 7 ölçekli hedonik skala kullanılarak değerlendirilmiştir. Buna göre 1 çok beğenmedim, 2 orta derecede beğenmedim, 3 beğenmedim, 4 nötr, 5 orta beğendim, 6 beğendim, 7 çok beğendim olarak sınıflandırılmıştır. 10 panelistten seçilmiş ve örnekleri renk ve görünüş açısından ve koku, doku açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Bu amaçla 1-7 arasında bir hedonik skala kullanılmıştır. Duyusal değerlendirme esnasında panelistlerin kullanmaları için sadece su verilmiştir. Panelistlere duyusal test protokolü açık bir şekilde anlatılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma sonucunda, elde edilen ürünün benzerlerinin olmasının yanında farklı ürün elde etmesi ile karakterize edilmektedir. Bu nedenle Türk Patent ve Marka Kurumuna patent başvurusu yapılmış ve 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 60 ıncı maddesi uyarınca patent verilmesi uygun görölmüştür. Tekniğimizin farklılıklarının olduğu diğer çalışmalar ise,

1) Teknikte konu ile ilgili bir geliştirilme olan TR 2013/12897 sayılı belgede besleyiciliği son derece kuvvetli, sağlıklı koşullarda üretilmiş, ortak bir formasyona oturtulmuş tarhana ve geniş kitlelerin damak tadına uygun yeni tarhana çeşitleri ilişkin bir buluştan bahsedilmektedir. Bahsedilen belge içeriğinde tarhananın baharatlarla zenginleştirilmesi ile ilgili bir yapılanmadan bahsedilmektedir. Belgede besin değerinden ziyade lezzet açısından yapılanma ön plandadır.

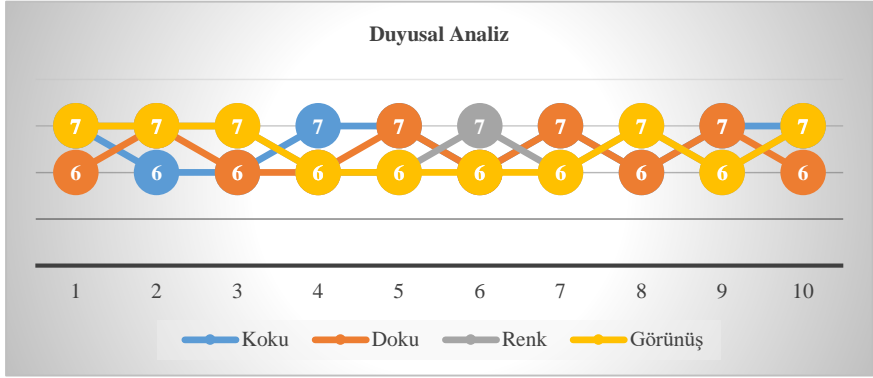
2) Teknikte yer alan diğer bir geliştirme olan TR 2012/10099 sayılı patent belgesinde bitkisel olarak içeriği geliştirilmiş ve bir çeşit hastalığa tedavi

aşamasında iyi gelen bir tarhana yapılanmasından bahsedilmektedir. İlgili belge bitkisel protein artımını anlatmaktadır, hayvansal protein gelişiminden bahsetmemektedir.

Yukarıda bahsedildiği gibi teknikte bulunan ve yer alan dokümanlarda, temel malzemelerin beyaz etli balıkların haşlanması sonucu elde edilen suya ihtiva edilerek haşlanması ile hayvansal protein besini desteği elde edilmesi sonucu sıvı tarhana yapılanmasının besin değerinin artması sağlayan bir yapılanmadan bahsedilmemektedir.

Elde edilen tarhana geleneksel yöntem ile pişirilip, 10 farklı panelistin beğenisine sunulmuştur. Koku, doku, renk ve görünüş olarak değerlendirilen çorba tüm panelistler tarafından beğenilmiş ve herhangi bir skalada düşük puan almamıştır.

Genel olarak balık kokusu ya da tadı hissetmediğini bildiren panelistler, satın alma konusunda da pozitif görüş bildirmişlerdir.

Şekil 1. Elde edilen tarhana çorbasının duyu olarak değerlendirilmesi

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Patentli ürünlerin, üniversite sanayi işbirliği protokolleri ile tanıtımının yapılması, geleneksel gıdaların piyasaya ve tüketime kazandırılması gereklidir. Geleneksel ürünlerin ve inovasyonla geliştirilmiş yeni ürünlerin tanıtımlarının yapılması, tüketicinin sağlıklı, lezzetli ve faydalı ürünlere ulaşması sağlanacaktır. Bu nedenle hem patentli hem de coğrafi işaret almış gıda ürünlerinin gastronomik değer kazandırması ve bölge turizmine katkı sağlaması açısından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

REFERANSLAR

- Değirmencioğlu, N., Göçmen, D., Dađdelen, A., and Dađdelen, F. (2005). Influence of Tarhana Herb (*Echinophora sibthorpiana*) on Fermentation of Tarhana, Turkish Traditional Fermented Food. *Food Technol. Biotechnol.*, 43(2): 175-179.
- Koca, A., Yazıcı, F., and Anıl, M. (2002). Utilization of Soy Yoghurt in Tarhana Production: *European Food Research and Technology*, 215: 293-297
- Çopur, U.Ö., Göçmen, D., Tamer E.C., ve Gürbüz, O. (2001). Tarhana Üretiminde Farklı Uygulamaların Ürün Kalitesine Etkisi. *Gıda*, 26(5): 339-346.
- Dağlıoğlu, O. (2000). Tarhana As A Traditional Turkish Fermented Cereal Food. It's Recipe, *Production and Composition. Nahrung*, 44: 85-88.
- Erdem, E. (2008). Tarhana üretiminde balık etinin kullanımı (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Dayısoylu, K.S., İnanç, A.L., Duman, A.D., Gezginç, B.Y. ve Özsüslü, B. (2002). Model Kahramanmaraş Tarhanası. *Hububat Ürünleri Teknolojisi Kongre ve Sergisi*, 3-4 Ekim, Gaziantep.
- Aslan, D.,ve Köksel, H. (2003). Gıda Zenginleştirilmesi ve Bazı Yaklaşımlar. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 12 (11): 418-420.
- Özçelik, B. (2003). Fonksiyonel Gıdalar ve Sağlık: Yeni Ürün Tasarımları. İstanbul Teknik Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü. <https://docplayer.biz.tr/1812900-Fonksiyonel-gidalar-ve-saglik-yeni-urun-tasarimlari-yrd-doc-dr-beraat-ozcelik.html>
- Amerine, M. A., Pangborn, R. M., & Roessler, E. B. (1965). *Principles of Sensory Evaluation of Food*" Academic Press, New York and London.